Gelecek İslam

Uygarlığını Oluşturmak

Rashid Shaz

Gelecek İslam
Uygarlığını Oluşturmak

Rashid Shaz

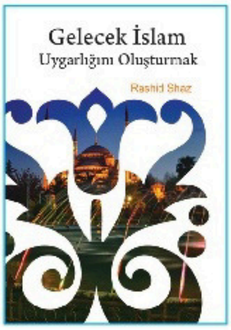
milli

Tek bir grubun merkezde bulunup hakim olmadığı fakat herkesin Allah'a kulluk için tek bir aile olarak birleştiği bir dünyayı gözümüzde canlandırmanın zamanı geldi. İslam'ın böyle herkesi benimseyen bir vizyona sahip olması ve etkili biçimde ilerleyebilmesi için Müslümanların geleneksel düşünce biçimlerini terk etmeleri gerekir. Atalarımızın yaptığı gibi omuzlarımızın üzerindeki kafalarımızın bizlere sadece şapka veya fes takmak amacıyla verilmediğini anlamadığımız takdirde, yüzyıllardır süregelen zihinsel yolculuğumuz sırasında son derece isteyerek biriktirdiğimiz entelektüel atıklardan kurtulamayız.

ISBN 978-93-81461-16-7

milli publications

Gelecekte meydana gelecek bir İslam medeniyetine çağrı yapmak Müslüman halkların yeniden egemenliğini tesis etmek veya Abbasi dönemindeki Bağdat'a veya İspanya'daki Mağrip dönemine geri dönmek anlamında görülmemeli. Gerçek İslam medeniyeti doğuya veya batıya ait değildir, Arap veya Çin ya da Hint kültürüne ait değildir, fakat tüm iman eden milletlerin hakikaten birbirine karışması, tüm renkleri ve ırkları içine alması ve teslim olan herkesi dünya çapında kardeşler olarak benimsemesidir. İslam'da erkek veya kadın, zenci veya beyaz, doğulu veya batılı yoktur, fakat yalnız şuurlu veya manen ölü olanlar vardır. Ölülere hayat vermek şuurlu ruhların sorumluluğudur.

Bu kitap ölüleri uyandırmak için bir çağrı ve İslam hakkında bireysel değil birlik içinde hareket etmek için bir davettir. Allah'a teslimiyet anlamına gelen İslam, İbrahim'den Muhammed'e kadar ve onlardan önce gelen tüm peygamberlerin dinidir. Biz Müslümanlar teslimiyet gösterenlerin yalnız bizler olduğumuzu iddia etmiyoruz, fakat yine de Son Vahyin sahipleri olarak özel durumumuzun farkındayız.

Bu kitap İslam'ı savunma amaçlı değil, can çekişen kapitalist medeniyet karşısında etkili bir savunma yapmaya çalışanlara açık bir davettir.

www.barizmedia.com

Rashid Shaz günümüzde İslam ile ilgili en etkili yazar ve düşünürlerden biridir. Özellikle İslami Reform'un çok önemli bir ihtiyaç olduğunu vurgulayan yaklaşık bir düzine kitap kaleme almıştır. Yazıları stratejik önem taşıyan konularda ciddi tartışmalara öncülük etmiştir.

Dini görüşleri ile etkin bir çocukluk çağının ardından, etkileyici bir liderlik görevi üstlenen Dr. Shaz zamanının büyük bir bölümünü halk ile iç içe çalışmalar yaparak geçirdi ve Müslümanların düşünce dünyasına ait farklı yönleri yalnız gözlemlemekle kalmadı, onlarla birlikte yaşadı. Müslümanların düşünce dünyasında bugün artık önemli bir değişim yaşanması gerektiğini savunuyor. 'Yeni bir başlangıç yapmak için heyecan duyanlar, geleneksel düşünce biçimlerinin onları bir yere ulaştıramayacağını kabul etmek zorunda. En azından yeni bir düşünce ufkuyla başlamak gerekir. Beyinlerimizi yeniden harekete geçirmeden rahatsızlığımızın tam anlamıyla ne olduğunu ve ciddiyetini fark edemeyebiliriz.'

Dr. Shaz dünyanın birçok yerine seyahat etmiş ve çok sayıda uluslararası organizasyonun kuruluşuna katkıda bulunmuş ve önde gelen uluslararası toplantılara katılmıştır.

Aligarh Müslüman Üniversitesi'nde İngilizce profesörüdür. Eşi Dr. Kausar Fatima ve iki oğlu, İbrahim ve Muhammed ile birlikte yaşamaktadır.

www.rashidshaz.com

Gelecek İslam Uygarlığını Oluşturmak

Gelecek İslam Uygarlığını Oluşturmak

Rashid Shaz

Milli Publications
New Delhi

First published in 2014

ISBN 978-93-81461-16-7

Translated from English

A Produce of Peace India International
Published by Milli Publications
Milli Times Building
Abdul Fazl Enclave, Jamia Nagar
New Delhi - 110025
Tel: +91-11-26945499, 26946246
Telefax: +91-11-26945499
Email: millitimes@gmail.com
www.barizmedia.com

Printed at Glorious Offset, Daryaganj, New Delhi-2

بسم الله الرحمن الرحيم

اللهم أرني الأشياء كما هي

İçindekiler

Önsöz | 9
1. Yeni Uygarlık İçin Çağrı | 13
2. Aydınlanma Nerede? | 32
3. İslam ve Batı'nın Kurtuluşu? | 48
4. Avrupalı Müslüman Olmak ya da Olmamak | 59
5. Müslüman Aklını Yeniden Bulmak | 70
6. Müslüman Aklı Üzerindeki Baskı | 86
7. İslam'ın Reforme Edilmesi Vakası | 96
8. İslam'da Kilisenin Kaldırılması | 105
9. İslam ve İslamcılık | 117
10. Kaybolan Müslüman Kimliği? | 125
11. Entelektüel Atılım Olmadan Olmaz | 137
12. *İçtihadı* Yeniden Düşünmek | 155
13. İslam'ı Yeniden Yorumlamak | 166
14. Filistin'de Müslüman Girişimi | 178
15. Bir Yarın Olabilir | 186

Yalnız ölü bedenlerin aklına güvenmek veya şu ya da bu alimden akılsızca alıntı yapmak yerine, kendi aklımızı uygulama ve günümüzde Kuran'a taptaze bir rehberlik için başvurma zamanı geldi. Bazıları sadece geçmişteki büyük akıllara dayanmadan, Kuran'a yeniden başvurmayı yanlış veya neredeyse din dışı değerlendirecek olabilir. Fakat Kuran'da çok açık biçimde belirtildiği gibi insan aklını zihinsel ya da diğer anlamda her türlü sömürgeci etkiden özgürleştirmek amacını taşıyan Peygamber (sav)'in asıl görevinin farkında olanlar bu daveti kesinlikle takdir edecektir.

Önsöz

2004 yılında futureislam.com sitesini önemli bir uygarlaşma projesi olarak tasarladığımızda, İslam ile ilgili konularda yepyeni bir anlayış için şevkle bu çalışmaya başladık. Tüm bunları yaparken, medeniyet kelimesini kullanmakta tereddüt etmedik. Sözde medeniyetler çatışmasıyla ilgili görüşlerini açıklayan Amerikalı kuruluş zamanımızın global söylemlerini gasp ettiler. O dönemde bir kişinin bilgi seviyesini ispatlamak için medeniyet paradigması üzerinden konuşması bir gereklilik sayılıyordu.

Paradigmalara göre düşünmek yalnız aldatıcı olmakla kalmaz, aynı zamanda felaketle de sonuçlanabilir. Çoğu zaman, düşünmenin ve felsefe yapmanın tek yolu bu göründüğü için paradigmalar geliştiririz. Dili genellikle düşünce ifade etme yolu olarak kullandığımız için paradigmalar inşa etmek bizim için doğaldır ya da anlaşılırlık, anlam bütünlüğü ve iletişim için geçerli söylemlerden yararlanırız. Fakat bu herhangi bir paradigmaya tutsak olmanın bir mazereti kabul edilemez.

Bence medeniyet yalnız tek geçerli paradigma değil, aynı zamanda olağan durumlarda daha fazlasını ifade etmek için kullandığım dile ait bir araçtır. Kuran'ı okuduğumda düşüncemizi kelimelerle sınırlandırmamamız gerektiğini öğrendim çünkü sürekli gelişiyorlar. Ayrıca metinlerin yalnız dile ilişkin anlamlarıyla da yönlendirilmemeniz gerekir. Dilin bize

empoze ettiği kısıtlamaların üstesinden gelmenin bir yolu 'uzamsal ortamı' dilin bir uzantısı olarak kullanmaktır. Perspektif seviyesine indirgendiklerinde, paradigmalar olayları farklı renklerle değerlendirebileceğiniz prizmalar olarak kullanılabilirler. Fakat bunun yerine olaylara geçmişte olduğu gibi sabit bir bakışla yaklaştığımızda, dünyayı yalnız süregelen sınıf mücadeleleri veya iyi ve kötünün onarılamayacak çarpışması gibi algılayabiliriz. Hatta suçu aydınlanma projesinin barbara olan karşı taraf üzerinde başarısız olmasında arayabiliriz.

Modern dünyanın aşina olduğu terminolojiyi kullanmak fakat bu kavramları benimsememek benim için bir mücadele alanıydı. İnternetin dili haline gelen ve Hıristiyanlık sonrası Batı dünyasında en geniş anlamda kullanılan İngilizce dilinde İslam hakkında yazmak söz konusu 'uzamsal ortamın' bile kapsamı dışındaydı. Bu nedenle 'aydınlanma', 'ilerleme', 'gelişme' ve 'medeniyet' gibi terimler yorgun düşmüş idealler olarak görülebilir. İslam hakkında yazanlar çoğu zaman kullandıkları dilin esiri olurlar. İngilizce dilinde İslam'dan söz etmek yerine kendi dillerini konuşma eğilimindedirler. Dilin suçu da budur.

Gelecekte meydana gelecek bir İslam medeniyetine çağrı yapmak Müslüman halkların yeniden egemenliğini tesis etmek veya Abbasi dönemindeki Bağdat'a veya İspanya'daki Mağrip dönemine geri dönmek anlamında görülmemeli. Tarihin çeşitli dönemlerinde Bağdat, İspanya, Kahire, İstanbul veya Delhi'de şahit olduğumuz elbette zengin bir kültürdü fakat bu terimi kullanmakta kararlıysak, İslam medeniyetinin özü değildi. Gerçek İslam medeniyeti doğuya veya batıya ait değildir, Arap veya Çin ya da Hint kültürüne ait değildir, fakat tüm iman eden milletlerin hakikaten birbirine karışması, tüm renkleri ve ırkları içine alması ve teslim olan herkesi dünya çapında kardeşler olarak benimsemesidir. İslam'da erkek veya kadın, zenci veya

beyaz, doğulu veya batılı yoktur, fakat yalnız şuurlu veya manen ölü olanlar vardır. Ölülere hayat vermek şuurlu ruhların sorumluluğudur.

Bu kitap ölüleri uyandırmak için bir çağrı ve İslam hakkında bireysel değil birlik içinde hareket etmek için bir davettir. Allah'a teslimiyet anlamına gelen İslam, İbrahim'den Muhammed'e kadar ve onlardan önce gelen tüm peygamberlerin dinidir. Biz Müslümanlar teslimiyet gösterenlerin yalnız bizler olduğumuzu iddia etmiyoruz, fakat yine de Son Vahyin sahipleri olarak özel durumumuzun farkındayız.

Her renkten teslim olanların veya çeşitli mezhepler ve geleneklerden gelen Müslümanların ortak bir kelimede el sıkışarak, herkesin iyiliği için çalıştığı bir İslam medeniyeti kolay elde edilemeyebilir. Kendimizi yeniden konumlandırmamız, cemaatçilikten çıkıp gelecek için mücadele etmemiz gerekebilir. Bu da özünde kendimizi tüm dünyayı kapsayan bir gelecek için yeniden biçimlendirmemiz demektir, fakat aynı zamanda Kuran'daki anlatımların yeni anlamlarını ve işaretlerini de araştırmamız gerekir. Örneğin serbest ekonominin hakim olduğu kapitalist bir dünyada Kuran'daki adaletin tesis edilmesi için tüm sistemin yeniden tasarlanmasına ihtiyaç vardır. Globalleşmiş ve giderek daha fazla birbirine bağımlı hale gelmiş bir dünyada bu gezegenin tümüyle yeniden düzenlenmesi anlamına gelir.

Bu dünyada yaşayan, Müslüman olan ve olmayan herkese bir uyandırma çağırısı olarak kaleme alınan bu makaleler futureislam.com sitesinde ilk yayınlandıklarında günümüzün önde gelen aydınlarından birçoğunun ilgisini çekti ve onların yorumları benim için değerli bir ilham kaynağı oldu. Metinleri kendi okumam ve onlardan öğrendiklerim sonucunda İslam'ı savunma amacıyla yazı yazmaya gerek olmadığını öğrendim, çünkü gerçeğin savunulmaya ihtiyacı yok. Bizim daha çok

gerçeğe sığınmaya ihtiyacımız var. Bu kitap İslam'ı savunma amaçlı değil, can çekişen kapitalist medeniyet karşısında etkili bir savunma yapmaya çalışanlara açık bir davettir.

Rashid Shaz
Yeni Delhi
futureislam@gmail.com

| 1 |

Yeni Uygarlık
için çağrı

İçinde yaşadığımız uygarlık doruğuna ulaştı ve hızlı düşüşü yakın. Mevcut şekli neredeyse tüm küreyi içine çeken bu uygarlığı ister batı ister Faustçu uygarlık olarak adlandırın, teknolojik mahareti temel olarak buharlı motorun icadı ve fosil yakıtların keşfinde yatar. Sanayi devriminden şirket-kapitalizminin doğuşuna ve küresel internet dünyası ve uzay keşif harikalarından modern yaşamın lüksüne kadar, batı uygarlığının hikayesi temel olarak benzinin düşüncesizce istismarıdır. Çoğumuz için Petrol Çağı teknolojik harikalarla dolu bir huşu çağıdır; yaşama, düşünce ve hissetme şeklimizi radikal şekilde değişti. İnsanlık tarihinde ilk kez gezegenimiz yaklaşık 6 milyar insanı barındırdı ve yine de yiyecek kaynaklarında bir bolluk var, tüm dünyayı dolaştık ve daha da öteye, uzaya gittik, antibiyotik ve ağrı kesicilerle daha uzun ve acısız bir hayat yaşadık ve ekonomiyle ve uygarlıkla ilgili tüm hastalıkların çözümünün çok, daha çok petrol çıkarmak olduğuna inandık.

Bugün petrol tüm zamanların en yüksek fiyatıyla, birkaç sene önce tahmin bile edilmeyecek kadar yüksek bir fiyatla alıp

satıldığı zamanımızda, birden bu gerçekle uyandık; İşte! Bizimkisi petrol-merkezli bir uygarlık, petrol olmadan uygarlığımız yok olmaya mahkum.

Petrol kaynaklarının tükenmesi ve gittikçe artan taleple, bildiğimiz şekliyle modern petrol uygarlığının hızlı bir unutulma sürecinde olduğu sonucunu çıkarmak için fazla zekaya gerek yok. Bu apokaliptik bir tarikatın ahir zaman kehaneti değil, akıl yürütmenin doğal bir sonucudur.

Yakından bir bakalım. Şişe suyun her bir litresi masamıza ulaşmadan önce aynı miktarda en az iki kat petrol yakar; suyun çıkarılması, rafine edilmesi, yine bir petrokimyasal ürün olan plastik şişelerde paketlenmesi ve nakliyesi. Küresel petrol üretiminin neredeyse dörtte birini tüketen ABD'de bu durum çok daha korkunç. 2002 tahminlerine göre, ABD'de üretilen gıdaların her bir kalorisi en az 10 kalori fosil yakıt gerektirmektedir (Dale Allen Pfeiffer, "Fosil Yakıt Yemek" *fromthewilderness.com*). Haşere ilaçları ve tarım kimyasallarından, traktör ve römork gibi tarım araçlarına, sulama teknolojilerine ve son olarak stoklama ve nakliyeye kadar her konuda modern yiyecek üretimi ve yönetiminin petrole bağımlılığı göz önünde bulundurulduğunda bu rakamların abartılı olmadığı görülecektir. Lokal olarak mevcut olsa da gıdanın uzak topraklardan ithal edilmesi Petrol Çağında genel bir norm. Alkolsüz bira Hollanda ve İsviçre'de gururla mayalanıp, kutulanıyor ve Mekke ve Medine'nin manevi huzuru içinde tüketiliyor. Kötü planlama ve doğal kaynakların düşüncesizce israf edilmesi olarak nitelendirilmesi gereken durum hatalı bir şekilde küreselleşmenin meyveleri olarak ifade ediliyor.

Elimizi neye atsak, mevcut biçimini fosil yakıtlara borçlu olduğunu görüyoruz. Otomobillerden bilgisayarlara, mikroçipten

yüksek binalara kadar hiç bir şey petrol olmadan mümkün olamazdı. Söz gelişi küçük bir parça entelektüellik için harcanan muazzam enerji miktarını gözünüzde canlandırmak için mikroçip örneğini alın. Amerikan Kimya Kurumu dergisi *Environmental Science & Technology* (Aralık 2002)'e göre 32 MB DRAM üretimi 70,5 poundluk suyun yanı sıra 3,5 pound fosil yakıt gerektirmekte. Joel Garreau şöyle diyor:

> ... mikroçipler teker teker yapılmazlar. Dört inç çapındaki bir silikon levha üzerine gruplar halinde basılırlar. Bu levhaların üzerine bir baskı işlemi uygulandığında, yaptığınız baskının orada sabit kalması için levhanın işlem görmesi gerekir. Bu işlem muazzam miktarlarda enerji tatbik edilmesiyle gerçekleştirilir. Aslında her bir devre katmanı yapılırken, teknolojinin dış limitlerine ulaşmak için tüm levha yeterince yüksek sıcaklıklarda fırınlanır.
>
> (*The Nine Nations of North America*, p.276, 1981)

Plastik, sentetik kauçuk, nitrojen gübre ve deterjan gibi petrol türevi ürünler etrafımızda yepyeni bir dünya inşa ettiler. İnşaat malzemesi, PVC, elektronik eşya, fotoğraf filmi, boru olsun ya da iç mimari için kullanılan hazır malzemeler olsun, bunların tümü farklı formlardaki petrol ürünleridir. Halı, perde, ekstra-hafif köpükler, şeffaf gözlükler, mayo, su geçirmez giysiler ya da ince kadın çamaşırları, herhangi bir eşya düşünün, bunun yine bir tür polyester ve sentetik eşya olduğunu göreceksiniz. Otomobil sektörü sentetik kauçuğa son derece bağımlıdır, akrilik malzeme kıyafet ve ev eşyalarında büyük ölçüde yün ve pamuğun yerini almıştır. En basitinden deterjan ve sanayi gübresi olmadan tarımımız 6 milyardan fazla insanı besleyemez. Petrol sadece dünyamızı hareket halinde kılan bir enerji değildir; petrokimyasal ürünler modern uygarlığın oluşumunda derin kök salmıştır.

Ve sahip olduğunuz internet; insanlığın yaptığı en büyük makine. Tüm dünyaya yayılmış milyarlarca bilgisayar ve çevre birimiyle, gittikçe büyüyen sunucu çiftlikleriyle, online sanal gerçeklik muazzam miktarlarda enerji tüketiyor. Internet'in artan sayıda kullanıcı sayısı nedeniyle çökebileceği korkusuna karşın, hemen her şeyi online olarak ulaşılabilir yapmak için çılgın bir yarış söz konusu. Eğer internette yoksanız, basitçe yoksunuz demektir. Finansal kurumlar, bilimsel laboratuvarlar, sağlık sistemi, eğlence sektörü ve akademik topluluk internete son derece bağlıdırlar. Genel algının tersine, uclue.com'da yapılan yeni bir araştırmaya göre, internet alt yapısı, elektrik talebinin ABD'de %9,4'ünü, küresel olarak %5,3'ünü oluşturuyor. Gelişmiş dünyada yaşam standartları göz önünde bulundurulduğunda, J.H.Kunstler sürükleyici kitabı *The Long Emergency* 'da bize verilen ucuz petrolün kişi başına üç yüz köleye denk olduğuna değer biçer. Ne var ki kölelik kabul edilemez. Dolayısıyla petrolün tükenmesi petrol uygarlığının da düşüşüdür. Petrokimyasalları keşfetmemiz ve bunların etrafımızdaki hemen her şeyin yerini alması üzerinden çok uzun zaman geçmedi. Bu dönüşüm şaşırtıcı ve ani oldu. Petrol kuyularının kurumasıyla post-karbon topluma geçişimiz de ani ve yıkıcı olacaktır. Her zaman var kabul ettiğimiz enerji akışının sadece birkaç gün için kesilmesi durumunda bize ne olacağını hayal edin. Modern dünya harap olacaktır. Gıda kaynaklarından suya, sağlık hizmetlerinden milli kurumlara kadar; petrol medeniyetinin tüm nimetleri yok olacaktır. Ne yazık ki bu dönem bilim kurgu değil, artık çok yakın.

Petrol, medeniyetimizin kanı kuruyor. Son yüz yıldır, büyük miktarlarda petrolü keşfedip, petrol etrafından bir medeniyet inşa etmemizden bu yana geri kazanılabilir petrolün %50'sini tükettik bile. Hindistan, Çin ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki

hızlı sanayileşmeyle geri kalanı kim tüketecek yarışı söz konusu. Amerika ve Avrupa tecrübeleri gayet iyi gösterdi ki daha çok petrol tüketmek daha çok sanayileşme, daha çok üretim ve dolayısıyla daha fazla refah anlamına geliyor. Eğer 300 milyonluk Amerikan ulusu küresel enerjinin dörtte birini tüketiyorsa, iki milyarlık nüfus patlamasıyla ortaya çıkan Çin için geleceğin neler getireceğini siz tahmin edin. Gelecek yıllarda, uluslar petrolden geriye ne kaldıysa onu tekellerine almak ya da paylarına düşeni almak için savaşacaklar. Güney doğu Asya'daki sanayileşme hızı arz-talep mekanizmasını hiçe sayıp daha çok petrol talep edecek. Gelişmiş ülkeler geçmiş 70 yıl içinde ne tükettilerse, Amerikan gelişim modellerinin örnek alınması geriye kalan %50'nin Asya'da çok daha kısa sürede, diyelim 25-30 senede tüketilmesini zorunlu kılıyor. Gelecek korku verici. Uyurgezer bir şekilde, yeni karanlık bir çağın bizi beklediği bir post-karbon döneme doğru mu gidiyoruz?

Doğanın güneş enerjisini petrol şeklinde depolaması 500 milyon yıl sürdü. 1930'larda başlayan, bir zamanların Petrolün altın çağı, eğer bilinen petrol rezervleriyle ilgili hesaplamalarımız doğru ise ne yazık ki 2030'larda kapanışını yapacak. Petrolün-tavanı teorisyenleri bize uzun zamandır petrolün ne kadar kısa zaman içinde tavan yapacağından bahsediyorlar. Jeofizikçi M. K. Hubbert, Amerikan petrol üretiminin 1970'lerde tavan yapacağını henüz 1950'lerde doğru şekilde tahmin etmişti. Meselenin ciddiyetine rağmen, yeni petrol kaynakları keşfedildiği için medya bu konuyu önemsemedi. Ancak şimdi problem ikiye katlanmış durumda; sadece çok kısa zamanda tavan yapmakla kalmayacağız, yeni petrol ve doğal gaz rezervlerinin keşfi de bir süre sonra tamamen çökecek. Grafik korkutucu şekilde düşüşte; 2000'de 16, 2001'de 8 ve 2003'de sıfır (J. H. Kunstler). Tavanla ilgili pek çok hesaplamalar var. Bazıları dünya petrol üretiminin

2006'da tavan yaptığına inanıyor; bazıları 2008 yılına işaret ediyor, diğer bir kısım ise geride daha birkaç yıl olduğuna inanıyor. Bir kez tavan yaptığımızda petrol üretimi giderek düşecek ve artan küresel talebi karşılayamayacak hale gelecek. Petrol fiyatları giderek artarak ciddi finansal dengesizliklere neden olacak. Tavan yapmış olsak da, yakında tavan yapacak olsak da önemli olan dünya petrolünün geriye kalan yarısı. Onu nasıl yöneteceğimiz insanlığın geleceğini belirleyecek. Petrol yarışı arttıkça, korkarım uluslar kendilerini ancak petrolün bitmesiyle son bulacak uzun savaşların ortasında hapsolmuş bulacaklar. 2006'da George W. Bush ulusa seslenişinde itiraf ettiği gibi 'Amerika petrol bağımlısıdır' derken, söz konusu 'bağımlıların' Orta Doğu'da tükenen petrol kuyuları etrafında yaşayan insanlara yaşatabilecekleri korkunç geleceğe işaret ediyordu. Petrol endüstrisinin içindekiler, Bush ve Cheney petrolsüz bir geleceğin onlara neler getireceğini gayet iyi biliyorlar. Bu geniş perspektiften bakıldığında, Irak ve Afganistan'ın işgali pek çok soru işaretini çözmemize yardımcı olabilir. Hassas bir soruyla yüz yüzeyiz: Yaşamayı kim hak ediyor? Irak'ta hayatını kaybeden 4000 Amerikalı ve 29.000 yaralıyla, ne yazık ki petrolün kan ile takası çoktan başladı.

2005'de Bilimin Geleceği üzerine Birinci Dünya Konferansı için Venedik'teydim ve uzun saatler tartışma konularından biri, geleceğin enerjisi, daha spesifik olmak gerekirse hidrojen yakıtlardı.

Motorlarımız için hidrojen kullanmak cazip gelebilir ancak ucuz petrolün yerini tutmaktan çok uzaktır. Aynı şey ürettikleri enerjiden daha fazla enerjiye mal olan güneş panelleri için de geçerli. Kömür ve doğal gaz da azalıyor ve bunlara bağımlı olduğumuz sürece böyle bir uygarlığı tasavvur etmemiz mümkün olamazdı. Bunlar en fazla, petrol medeniyetinin nimetlerinden

yoksun, 19. yüzyıl modeli bir dünyayı yaşatabilirler. Nükleer enerji de cevap değil. Eğer tüm dünya Uranyuma dönerse, onun da tavan yapması, tahmin edilen 2100'lü yıllardan çok daha erken olabilir. Her şeyden önce, enerji üretim kaynaklarının hiç biri petrolden bağımsız değil. Rüzgar ve dalgalar kuşkusuz tek bir damla petrol kalmadığında yönelebileceğimiz doğal kaynaklar ancak bu başka bir dönem, tamamen farklı bir ortam olacaktır.

Medyada karanlık bir çağın tehlikelerine işaret eden bilim kurgu bolluğunu artık özlüyoruz. Yeni BBC4 serisi "Geleceğin Vizyonları" programında bilim dünyasının en iyi beyinlerini, laboratuvarda elde edilen organlar, 3D televizyonlar, insan benzeri robotlar ve teleportasyon olasılığından bahsederken duyuyoruz. Michio Kaku bir gün cansızı canlandıracak güce sahip olacağımıza inanıyor. İnsan merak ediyor acaba bilim adamlarımız enerjisini petrolden alan en gelişmiş laboratuvarların dışında araştırmalarını devam ettirmelerini mümkün kılacak bir uygarlığın pratik bilgisine sahipler mi? Şimdiye dek alışılmış 'petrol bitene kadar nasılsa yerine yeni bir şey buluruz' söylemi bizi neredeyse bir petrol savaşının eşiğine iten büyük bir hata oldu. Kaku'nun geleceğin enerjisine yaklaşımı kendi gözünde galaktik olmakla beraber baştan savma. Kaku bize bir gün dünyadaki enerjiyi tükettiğimizde başka gezegenlere bakacağımızı söylüyor. Birtakım ölü gezegenlerin gelecekte yakıt olacak hazır rezervlere sahip olduğuna inanıyor. Kaku'ya göre uygarlığımız dünyalılıktan, gezegenliliğe ve galaktikliliğe doğru gidiyor. Eğer söz konusu olan buysa, bu gezegenin gelecekteki hayatıyla ilgili fazla endişelenmenin anlamı yok. Emekli NASA uzmanı Jum Burke'nin ortaya attığı gibi ayda bir uzay-çağı Nuh gemisi, tufana ait bir olay olarak bir insanlık tarihi kütüphanesi düşünebilir miyiz? Carl Sagan'ın bilimi popülerleştirip astrofiziği misafir odalarımıza sokmasından

buyana gelecekten bilim kurgusal olarak bahsetmeye yönelik genel bir eğilim oldu. Sıradan insanlar zor hesaplamaları veya sevimsiz gerçekleri takdir edemiyor ve medya sadece belirli ölçüde heyecan ve merak uyandıracak konuları haber yapmaya değer görüyor. BBC4'ün Geleceğin Vizyonuyla ilgili son programına bakın; sadece 15-20 yıl içinde nükleer füzyon yerine nükleer füzyondan elektrik elde edeceğimize, savaş meydanlarında nano-robotlar olacağına, kanserin, kalp hastalıkları ve diğer bazı öldürücü hastalıkların kökünün kurutulacağına, insan bedenini dilediğimiz gibi şekil verileceğine ve her şeyden önemlisi yaşlanmaya son verileceğine inanıyoruz. Gerçekten çok cazip bir gelecek! Sagan her zaman hayat olduğuna inandığı diğer gezegenlere elektromanyetik sinyaller gönderen milyarlarca galaksilerle ilgili romantik yazılar yazdı. Sagan evren hakkındaki anlayışımızı kimsenin olmadığı kadar zenginleştirirken, fazlasıyla galaktik düşünmüş, her bir NASA uzay projesini ilgilendiren önemli bir gerçeği gözden kaçırmıştı – bazen milyar doları bulan muazzam miktarlarda para ve muazzam miktarlarda petrolün gerektiğini. İnsan merak ediyor ve sesli düşünce olsa da, gelecek yıllarda uluslar bir damla petrol için ve geçici olsa da hayatta kalmak için birbirleriyle savaşırken, enerji aramak için ölü gezegenlere yapılacak bu uzay seyahatleri nasıl gerçekleşecek acaba? Ya biyoyakıtlar? Evet, teorik bir olasılık. Ancak petrol seviyelerinin düşmesiyle, petrokimyasal gübrelerin azalması ve tarımsal üretimin azalmasıyla, bu ikilemle yüzleşeceğiz: toprağı ne için süreceğiz? yemek mi petrol mü?

Geleceğimizi kim gasp etti?

Aynı dünyaya bağlı olmak ve aynı uygarlığı ileri doğru itmek bozulma sürecimizi sadece hızlandıracaktır. Bir süredir bunu yapmaktayız. Her şeyin çoktan sona erdiğine dair yaygın hissin

olduğu bir zamanda yaşıyoruz; çok hayati bir şey varlığımızı terk etti ve geçmiş bir uygarlığın kalıntısı olarak yaşıyoruz. Post-modern olarak adlandırdığımız; 'Jean-Francois Lyotard'un tanımladığı gibi 'yarı-hikayeciliğe doğru bir şüphecilik' ya da David Harvey'in ele aldığı şekliyle 'Aydınlanma projesinin çöküşünün ardından dünyanın kendisini içinde bulduğu durum' tatsız durumumuzu doğru şekilde özetliyor. Bu gezegende yaşayan biz modern insanlar post-modern zamanlarda nasıl yaşar diye merak ediyoruz. Ancak medeniyet çıkmazının farkında olanlar gayet iyi biliyor ki kaybetme hissi ve azalan kaçış imkanlarıyla ne kadar çok karşı karşıya kalırsak, yaklaşan kıyametin, anlatılması güç duygularının daha çok etkisi altında kalıyoruz. Sadece hayatta kalmanın bile bir macera olduğu, doğanın hızla tüketilmediği ve hayatın sürekli bir sıkıştırma süreci olmadığı tarihi zamanlara geri dönmek, düşünce yapımızın ciddi şekilde yerinden oynamasını gerektirir ki bu düşünce yapısı şu anda sosyoloji yani düşünce sistemlerinin yandaşların kişisel ya da grupsal çıkarına indirgenmesine dayanır. Geçmiş üç yüz yıllık felsefeciliğin bayat, eskimiş kavramlarının, kendilerini tanımlayan güçlerden etkin şekilde uzak kaldığı yeni bir paradigma oluşturmak zorundayız. Özetle yeni bir düşünce için yeni araçlar meydana getirmemiz gerekiyor.

Ayrıntıya ineyim. Aydınlanma hikayesinin çöküşü gözden kaçmamıştır. Bununla birlikte post-moderni eleştirirken, daha çok Avrupa'da temel değişikliklere neden olan 'aydınlanma kaosu" sırasında belirli ölçüde saygınlık kazanan ve tek boyutlu anlamı olan kavramlara dayanıyoruz. Söz gelişi, hala gelecekle ilgili insani vizyonumuzu allak bullak eden, küresel krizi 'onlar' yerine 'biz' terimlerinde bulan, en deneyimli entelektüellerimizi bile yanıltan 'medeniyet' terimini ele alalım. İlk olarak 1756'da

L'Ami des homes'da Victor Riqueti Mirabeau tarafından kullanılan medeniyet kelimesi Fransız saltçılığının bir eleştirisiydi. Zamanla Avrupa yayılmacılığı sırasında bir egemenlik ideolojisine dönüşerek kendi başına bir anlam kazandı. 19.yy'da Avrupalı uluslar 'medenileşme misyonuna başladıklarında diğer 'aşağı' uygarlıkların değerlerini hiçe saydılar. Pek çok jenerasyonun beyinlerine işleyen *Study of History*'si ile Arnold Toynbee gibi görünüşte objektif tarihçiler bile bu emperyal propagandanın şeytani etkilerinden kendilerini kurtaramadılar. Toynbee batı medeniyetini Roma İmparatorluğunun bir devamı olarak gördü. Diğer uygarlıklar durgun kalırken ya da gerilerken, Townbee'ye göre batı uygarlığı yükseğe tırmandı ve ulusçuluk gibi 'sahte idoller'e teslimiyete ve 16. ve 17.yy'ın din savaşlarına rağmen tırmanmaya devam etti. O hale bu medeniyet ilerleyip geçmişte diğer medeniyetlerin başaramadığı bir 'evrensel devleti' zorla kurmayı başaran tek medeniyet miydi? Muhtemelen evet. Toynbee'nin entelektüel totaliterliğini gözden kaçırmak güçtür: 'Bir medeniyetin doğuşu, eğer önceden kurulmuş bir kiliseden dönüşümse bir felakettir, diğer yandan bir medeniyetin yıkılması bir kilisenin başlangıcıysa bu bir felaket değildir'. Dünyayı son bir Armagedon'a iten neokonların (yeni muhafazakarlar) apokaliptik politikalarının bugüne kadar farkına varılmasa da yeni bir kilisenin doğuşunun suçlu delili olarak görülüp görülmemesi gerektiğini merak ediyor insan.

Kendi şartlarımızla tarihi bir kapanışı getirmemiz ve barbar diğerleriyle medeniyetler çatışmasının son aşamasında olmamız 'batı medeniyeti' adı verilen yanlış bir metafordan doğmuş fikirlerdir. Bu zamanda söz konusu barbar diğerlerinin şehir duvarlarının dışında saldırmaya hazır olmadıkları ve medeniyetimizin bir parçası oldukları gerçeğini görmezden

gelebilir miyiz; bugün İngiltere'de bir Müslüman bakanımız, Birleşik Devletlerde Hindu bir valimiz ve Beyaz Saray'da siyahlar arasından güçlü bir yarışmacımız var. Her biri kendi belirli kimliğini kabul ettirme geçmişine sahipken ve diğerleriyle savaşa girmişken, batı medeniyetini sadece İngiliz, Fransız ve Alman düşüncesiyle anlamamız doğru mu? Bu medeniyetin kendisini üzerine inşa ettiği örnek metinler nelerdir? Avrupa'daki Bosna-Hersek, Kosova ve Türkiye gibi Müslüman devletler bu medeniyetin bir parçası mı yoksa İslam'la bağlantılarından dolayı medeniyetin dışında mı kalıyorlar? Ya *Görecelik: Özel ve Genel Teori, Rüyaların Yorumu, Bencil Gen* gibi bazı metinlerin yazarı olan Yahudiler? Batı medeniyeti bir Yahudi-Hristiyan girişimi mi? İnanması zor – özellikle Avrupa'daki uzun anti-Semitik eylemcilik tarihi düşünülürse. Ona şiddetle karşı çıkan ve aynı medeniyet ortamını ve kutsal metinleri olan *Das Kapital*'i onlarla paylaşan 'Şeytan İmparatorluğu'nun taraftarları da 'batı' denilen fikrin merkez üssünde ortaya çıktığı için onu salt post-Hristiyan hiçliği olarak da göremeyiz. O halde Batı medeniyeti bir hikayeyi gasp eden bir kapitalist eşek şakasından başka bir şey değil.

Tarihin büyük hikayelerini kaçırdıktan sonra kapitalistler düşünce yapımızın temel araçları olarak görev yapan bazı anahtar kavramları kutsamak için yollarına devam ettiler. 'Serbest-Pazar ekonomisi', 'cinsel eşitlik', 'kişi başına düşen gelir', 'Gayri safi yurtiçi hasıla' gibi bazı yanlış yönlendirilmiş ölçütlerin yanısıra 'İlerleme', 'Gelişme', 'Özgürlük', 'Demokrasi' gibi kavramlar tek boyutlu ve sabit hale geldiler. Bu kapitalist dişlilerin önemli bir muhalefet olmadan kendi tercihlerinden oluşan bir dünyayı tasavvur etmelerini mümkün kıldı. Çoğunlukla sömürücü zekalarını saklayan bir ünvanla 'endüstrinin kaptanları' olarak isimlendirilen, Birleşik Devletler hükümetinin demir yolu inşa etmeleri için teminat olarak büyük

toprak parçaları verdikleri Caregie ve Rockefeller aslında Londra'daki güçlü Rothchild'ler adına hareket ediyorlardı. Kuşkusuz alt yapıyı titizlikle inşa ettiler ancak aynı zamanda kendi düşünce yapılarının bir benzerini zihinlerinize yerleştirme konusunda da son derece etkili tedbirler aldılar. Her ikisi de Amerikan üniversite sistemini ve gelecek araştırmalarının yönünü kontrol eden devasa eğitim yatırımları yaptılar. Bilimsel araştırmalar askeri-endüstriyel bağlantıyı beslerken, sosyal bilimler büyük Amerikan hikayesi için kullanıldı. Gerçekte, kapitalist söylem büyük ölçüde bu tip yatırımların zorlayıcı gayretleriyle takdis edildi.

Anahtar medeniyet kavramlarının takdis edilmesiyle ve devlet mekanizması plütokrasinin demir bir yumrukla kavranması ile Amerikan modeli gelişim temel ölçüt haline geldi. Soğuk Savaş zaferi, birleşik Avrupa'nın doğuşu ve Hindistan ve Çin'deki serbest-Pazar reformları, Amerikan hikayesini durdurulamaz yaptı. Neredeyse yarım yüz yıldır gözlerimizi kör eden ekonomideki suni büyüme ve yaşam standartlarındaki yükseliş temel olarak neredeyse bedavaya aldığımız petrolden kaynaklanıyordu. Daha fazla teknolojinin hizmetimize verilmesi ve üretim kapasitelerinin maksimuma zorlanması medeniyetimizi ucuz petrol sayesinde gasp eden kapitalistlerin işine geldi. Daha fazla petrol çıkarılması ekonomik bolluğu getirdi ve petrol medeniyetini kontrol eden ve yöneten kapitalistlerin kasalarını doldurdu. Ancak petrol kuyularının kuruduğu ve daha derine, çok daha derine kazdığımız bugünlerde post-karbon çağı korkusu o kadar derin ki rafinerilerin azlığına rağmen kimse gelecekte rafine edilecek petrol olmayacağı için yeni rafineriler kurmakla ilgilenmiyor.

Buradan nereye gidiyoruz? Belki de kimse bilmiyor. Bush'un enerji danışmanı Mathew Simons, bir keresinde 'durum vahim'

demişti. *From the Wilderness* (Ağustos 2003) online dergisine verdiği bir röportajda bu durumu politikacıların bir B planına sahip olmadıkları 'dünyanın en büyük sorunu' olarak niteledi. Üniversiteler ve think-tank kuruluşları bu çıkmazdan çıkmak için bir yol göstermede rol üstlenmeliler. Ancak kapitalistlerin akademi çevreleri üzerindeki demir yumruğu alternatif ve bağımsız düşünceye pek yer bırakmadı. Üniversiteler artık düşünceyi teşvik etmiyorlar, daha çok şirket dünyası için bir eğitim sahası olarak görev yapıyorlar. Küreselleşmiş teknopolilerin – petrolün etrafımızdaki dünyayı çevirdiği hal – uğultusunda, medeniyet gurularının bilgisayarlarda çalışan insanlara ihtiyaçları var, gelecekle ilgili felsefi çıkarımlarla zamanlarını ve enerjilerini 'harcamalarına' izin vermelerine değil. Eğitimin çökmesi ve yerini bilgi endüstrisinin alması, ne düşünce lüksüne ne de bu tip bir görev için gerekli temel dil araçlarına sahip olan bir sürü 'oyuncak-dehalar'ın ortaya çıkmasına neden oldu. Şirket odaklı eğitim, ilkesi zenginliğin maksimizasyonu olan tek-boyutlu insanlar yarattı. Bu oyuncak-dehalar en iyi ihtimalle kaçak sera, karbon emisyonu, temiz su azlığı, organik gıda ve sağlık koşullarından bahsedebiliyor. Önce doğal kaynakları yağmaladılar, topraklarımızı, nehirlerimizi ve kaynaklarımızı kirlettiler, sonra da bize temiz içme suyu, haşeratsız organik gıda ve temiz hava sunmak için ortaya çıktılar. Çevreciler ve barış aktivistlerine bakıldığında, batı medeniyeti muhalifleri bile alternatif yaşamın bir norm olduğu üçüncü dünya ülkelerinde sağlık koşullarındaki eksiklikleri konu yapıyorlar. İnsan merak ediyor, medeniyet sadece sifonlu tuvaletlerden mi ibaret?

Şimdi ne yapacağız?

İster petrol koruyucusu avukatlara inanalım, ister endüstri liderlerince ifade edilen iyimserlikle teselli bulalım, enerji sorununu kamu tartışmalarının dışında bırakmak intihar olacaktır. 2006'da Üçüncü OPEC Uluslararası Seminer'deki konuşmasında Suudi Oramco'nun Başkan ve CEO'su Abdallah Jum'ah dünyayı teselli etti ve eğer endüstri ile ilgili beklentileri karşılanacak olursa bir 140 yıl daha aynı ölçüde petrol akışı olacağını söyledi. Jum'ah'ın tahminleri temel olarak yeni petrol kaynaklarının bulunması, mevcut rezervlerdeki petrolün son damlasına kadar çıkarılması ve geleneksel olmayan ağır petrol kaynaklarının kullanmasıyla ilgili gelecek teknolojik harikaların önermelerine dayanıyor. Jum'ah, ağır petrolün işlenmesi ve derinlemesine özütünün çıkarılması ile ortaya çıkan çevresel sorunların farkında değil. Retorik ve şirket rüyası arasında bir yerde duran bir dille konuşan Jum'ah'nın hırslı tahminleri ve gelecek teknolojilerden beklentileri ne var ki hesaplamalara uymuyor. Burada mesele tartışmanın hangi tarafında yer aldığımız değil, panik mi yapmalıyız yoksa rahat mı olmalıyız meselesi. Bu tartışmada yer vermek istediğim daha başka acil endişeler ve somut gerçekler var.

Bulunan rezervlerin toplam %95'ine sahip olan en önemli yirmi petrol üreticisi ülkeden 12'si, toplam dünya petrol rezervlerinin %67'sine sahip olan İslam Ümmetine ev sahipliği yapıyor. Doğal gaz rezervlerine gelince, Müslüman ülkeler küresel payın %50'sine sahip ve İran ve Katar Rusya'dan sonra en büyük iki üretici ülke. Ayrıca fosil yakıtlar bize emanet edilen tek kaynak değiller. Gezegenimizde 57 stratejik olarak konumlanmış ülkeden meydana gelen ve diğer medeniyetlerin kalbinde önemli bir mevcudiyeti olan Müslüman milletine aynı

zamanda Son Vahiy emanet edilmiş durumda, Allah'ın insanlığa gönderdiği katıksız mesajı. Enerji kaynaklarının bu kadar büyük miktarlarda Müslüman topraklarında özellikle de *Jaziratul Arab*'da bulunması, bir ilahi planın dışında değil. Bu çok özel bir armağan, bir *amanah,* ahir zamanda insanlığa önderlik etmekle görevlendirilenlerin ellerindeki bir emanet. Kuran bizi Allah'ın nimetleri ve hassas ölçüyü koruma konusunda şöyle uyarıyor:

﴿ ٱلرَّحۡمَٰنُ ١ عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ٢ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ٣ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ ٤
ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٖ ٥ وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ يَسۡجُدَانِ ٦ وَٱلسَّمَآءَ
رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ٧ أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ ٨ وَأَقِيمُواْ
ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ ٩ ﴾

> Rahman (olan Allah) Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti. Güneş ve ay (belli) bir hesap iledir. Bitki ve ağaç (O'na) secde etmektedirler. Gökyüzü, Onu da yükseltti ve mizanı koydu. Sakın mizanda 'haksızlık ve taşkınlık yapmayın.' Tartıyı adaletle tutup-doğrultun ve tartıyı noksan tutmayın. (Kuran, 55: 1-9)

Kuran'da belirtildiği gibi ölçü ya da *al-mizaan* Kuran'da en tanımlayıcı kavramlardan biridir. Takip eden ayetlerde bize Allah'ın yeryüzünde, karada ve denizde verdiği çeşitli nimetler ve bizi ahirette neyin beklediği hatırlatılır. En ahenkli ayetlerin; 'Şu halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?' arasında 'ölçüyü noksan tutmamamız emredilir. Kuşkusuz bu dünya bizim içindir. Ancak onun kaynaklarını yağmalamak ve diğer insanları kendi paylarına düşenden mahrum bırakmak insanın doğayla ve kendisiyle ilişkisini bozacaktır. *Al-mizaan* bir hukuki adalet sembolü olmaktan daha fazlasıdır. Güneş ve Ayın bir hesap üzerindeki yörüngesini idare eden hassas ölçüyü korumayı

amaçlar ve Kuran'a göre büyümeye devam eden harikulade dünyanın sağlığını sağlar.

﴿ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴾

Adil bir düzen kurulmasına yardımcı olmayla eş anlamlı 'hassas ölçü' konusunda titiz davrananlar ve çevresel duyarlılığa özen gösterenler iki kere ödüllendirilecektir. Doğayla uyumlu bir yaşam bu dünyayı da cennet gibi yapacaktır. Sonunda iki ve daha çok cennetin halkı olmaları umulur.

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ ﴾

Son Vahiyin savunucuları ve fosil yakıtın emanetçileri olarak Allah'a ve insanlığa karşı çok önemli bir görevimiz var. İslam ve Petrolle geleceğin anahtarını elimizde tutuyoruz. Petrol akışını durduracak olsak, tüm dünya bir duraksamaya girerdi. Benzer bir deneyi birkaç yüzyıl önce Rabbimizin mesajıyla yanlışlıkla bağlarımızı kopardığımız ve tüm dünyayı karanlıkta el yordamıyla yolunu bulmaya terk ettiğimiz zaman yapmıştık. Sonuç olarak insan ve doğa arasındaki hassas ölçü ya da *mizan* bozuldu; dünyayı neredeyse bir yıkımın eşiğine getirerek. Çevresel dengesizlik, toksik atıkların yığılması, organik gıda, temiz hava ve temiz suyun eksikliği ve en kötüsü zenginle fakir arasındaki uçurumun gittikçe derinleşmesi. Bugün bireyler vergi sisteminin altında eziliyorlar ve neredeyse kaçacakları yer kalmadı. Hoşumuza gitse de gitmese de çoğu zaman İnsan denen görkemin kurban edilmesi için, kötü-niyetli savunma harcamaları için vergi vermeye zorlanıyoruz. Petrol medeniyetinin doğuşuyla ve petrolün yanlış ellere geçmesiyle İnsan'ın İnsan tarafından kurban edilmesi tüm zamanların en yüksek noktasına ulaştı. Tarihin hiçbir döneminde insan diğer

insanları öldürmek için bu kadar etkili silahlar icat edip sonra buna 'yan hasar' dememiştir.

Batıda ortaya çıkması nedeniyle petrol medeniyeti bize bitmeyen bir dert getirdi. Plütokrasinin nihai zaferi ve şirket kapitalizminin gittikçe yükselen dalgası ile korkunç sona gidişimiz de hızlandı. Bu yönünü şaşırmış medeniyeti yaşatmak için daha fazla petrol mü çıkarmalıyız, daha sorumlu emanetçiler olarak mı davranmalıyız? İddia ettiğimiz gibi Son Vahyin savunucuları olarak gelecek nesillere karşı bir yükümlülüğümüz var. Bu gezegene henüz doğmamış insanlar, onların da sağlıklı bir dünyayı miras alma hakları var. Petrolün küreselleşme adına düşüncesizce yakılması etik olarak, politik olarak ve rasyonel olarak yanlıştır. Bir paket yiyeceğin masamıza ulaşmadan önce binlerce kilometre yol kat etmesi, ya da her gün iş yerine gitmek için saatlerce yol gitmemiz mantıklı mı? Himalaya'da şişelendiği iddia edilen maden suyu Chennai'ya ve daha uzaklara gönderiliyor. Darjeeling'de yetiştirilen çay yaprakları önce İngiltere'ye oradan da kendi çıkış vatanı da dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanına tekrar ihraç ediliyor. İngiltere ve Hollanda, bir yandan düzenli ihracat yarken aynı zamanda kümes hayvanları ve et ürünleri ithalatı yapan tek ülke değiller. Bu listenin sonu yok. Süpermarket rafları tek bir ürünün dünyanın dört bir yanından gelmiş örnekleriyle dolu olduğu zaman buna gıdanın küreselleşmesi diyoruz ama bu gerçekte ekstra petrolün yakılması anlamına geliyor; salt çılgınlık.

Yeni Bir Medeniyet

Çok daha değerli olan, yenilenebilir olmayan enerji kaynağı petrol bir yana, 'suyu kurtarın" ünlü bir çevreci slogan olmadan çok önce peygamberimiz bize suyu bile israf etmememizi emretmişti. Petrol kuyuları tamamen kurumadan önce çıkıp

insanları aklı başında bir yaşam sürmeleri için ikna etmeliyiz. Endişelerimizi paylaşan diğer inanç cemaatleriyle ittifak yapmalıyız. İnsanları petrolün çılgınca ve artan bir hızla kullanılmasının intihar olduğuna ikna etmek için inisiyatifi ele alma zamanıdır. Yaşama şeklimizi değiştirmekten başka yol yok. Yeni bir medeniyet başlangıçta yapılacak minimum şey.

Ulusların hala dünyadaki en uzun binayı dikmek için yarıştıkları, gelişme için modası geçmiş kapitalist modelin hala yer tuttuğu bir dünyada, Yeni Medeniyet için bir çağrı sağır kulaklara ulaşabilir. Kuveyt'in 1001 metre yüksekliğindeki *Alf-Lailah*'ın inşasıyla ilgili gizli planları var ve Jeddah Prince Waleed 10 milyar dolara mal olacağı tahmin edilen Burj Al-Meel yani Bir Millik Kule'yi inşa etmeyi planlıyor. Taipei 101 kulesinin rekorunu elinden alan günümüzün en uzun binası Burj Dubai şimdi Al-Burj'u inşaa etmeyi planlayan başka bir rakiple karşı karşıya. Kapitalistlerin medeniyet kavramı geçerli olmaya devam ettikçe ve ilerlemeyi kuleler ve tuvaletler bazında değerlendirdiğimiz sürece alternatif bir medeniyetin yönünü çizmek de güç olacaktır.

Tek bir grubun merkezde bulunup hakim olmadığı fakat herkesin Allah'a kulluk için tek bir aile olarak birleştiği bir dünyayı gözümüzde canlandırmanın zamanı geldi. İslam'ın böyle herkesi benimseyen bir vizyona sahip olması ve etkili biçimde ilerleyebilmesi için Müslümanların geleneksel düşünce biçimlerini terk etmeleri gerekir. Atalarımızın yaptığı gibi omuzlarımızın üzerindeki kafalarımızın bizlere sadece şapka veya fes takmak amacıyla verilmediğini anlamadığımız takdirde, yüzyıllardır süregelen zihinsel yolculuğumuz sırasında son derece isteyerek biriktirdiğimiz entelektüel atıklardan kurtulamayız.

2

Aydınlanma nerede?

Batı son üç yüz yıldır bir Aydınlanma illüzyonuyla yaşıyor. 1784'lerde pek çok kişi için *Sapere Aude!* aklın zaferini kutlayan en revaçtaki slogan olarak ortaya çıktığında, Kant bu çağın Aydınlanmanın Çağı olduğunu, 'Aydınlanmış Çağ' olmadığını çok iyi biliyordu. Zamanın genel iyimserliği ile coşarken, Frederick'in akıl çelen özgürlüğü içinde Kant 'giderek düşen' Aydınlanmayla ilgili engelleri, 'kendi kendine yüklenilen toyluğun' akçalarının sonunda parçalandığını gördü ve her şeyden önemlisi insanlığın barbarlığın üstünde yükseldiğine dair açık bir kanaate vardı. Kant ve onun çizgisindeki diğer filozoflar için Aydınlanma, akılcı düşüncenin yeni bir medeniyet ütopyası ürettiği bir meta-hikayeydi. Dolayısıyla daha sonra, ilerleyen yıllarda, tamamen İnsan-merkezli bir dünya meydana getirme mücadelesi kuvvetlendi. Başlangıçta yeni bir alternatif dünyanın mümkün olduğu görüldü. Fransız devriminin sonucunda demokrasinin doğuşu, İncil'de bahsedilen kıtaların dışında yeni kıtaların keşfi, İncil'e dayalı dünya-merkezli durağan görüşün yerini sürekli genişleyen evrenlerle ilgili görüşün alması ve

hepsinden önemlisi hızla yapılan icatlar ve sanayileşme İnsana kendine karşı güçlü bir özgüven verdi. Bununla birlikte bu iyimserlik kısa ömürlüydü. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı her tür şüphecilik ile yara aldı; deizm sonunda ateizme dönüştü ve entelektüel alan nihilizm, strüktüralizm ve egzistansiyalizm gibi yeni –izm'ler ile doldu. İki dünya savaşının dehşeti ve Auschwitz'deki Nazi tecrübesi ile İnsanın içindeki iyiliğe duyulan güven geriledi. Bugün Bush yönetiminin yeni bir meta-hikaye olarak 'terörle savaşı' önümüze fırlattığı 21.yy'ın başında Aydınlanma kışı ile yüz yüze geldik. Üzerimizde yeni bir karanlık çağ mı yükseliyor? Işıkları gerçekte kim karartıyor?

Avrupa'da gelişen aydınlanma hikayesi, doğuşu itibariyle hatalı bir kavramdır. İnsan Allah'tan uzaklaşarak kendi üzerine ağır bir yük yükledi. Mitleri ve akıl birikimini reddederek sadece kendisini izole hissetti ve tutunacak hiçbir şeyi kalmadı. Pek çok birinci kuşak Aydınlanma düşünürünün inandığı gibi Yaratıcının yaratıp kendi haline bıraktığı bir evrende, insanın her şeyden bir anlam çıkarmak için yüklendiği yük fazlasıyla ağırdı. Etrafımızda yepyeni bir dünya oluşturan ve batı dünya görüşünü tamamen değiştiren Aydınlanma felsefesine çok fazla değer verilmesine rağmen, entelektüel tartışmalar her zaman boşlukta kaldı. İnsan sanki sonsuz bir evrenin içinde hapsolmuştu. Muhtemelen bu İnsan için çok fazlaydı. Nietzsche bir süper insan fikriyle eğlendi ve bunu yaparken aynı tarihi süper-insan mitinin avı oldu. İncil'de tarif edilen Mesih'in aksine Nietzsche'nin Übermensch'i gökten inmeyecekti, burada dünya üzerinde var olması zorunluydu. Ancak her iki önerme en azından bir şeyi açıklığa kavuşturdu; insan problemin büyüklüğüyle başa çıkamazdı.

Rene Descartes cogito ergo 'düşünüyorum, öylese varım' ile ortaya çıktığında bir paradigma kaymasını seslendirdi; bundan böyle her şeyin etrafında döndüğü merkez noktası insandı ve

insan aklı gelecek bilginin temeli olarak görev yapmalıydı. İnsanın bu şekilde baş ilah olarak taçlandırılması önce Aydınlanmanın temel başarısı olarak övülürken sonra onun felaketi oldu. İnsan yeni medeniyetin merkezine oturtulurken, insan algısı vahye dayalı akla hiç yer bırakmaksızın salt bir 'öncül' ve 'ardıl' kümesine indirgendi. Her şeye kadir bir Yaratıcı yerine her şey, temel ölçüt olan İnsan'ı merkez alacaktı. Böylece yeni dinsel hassasiyet Hümanizm adını aldı ve yeni idari yapı demokrasi olarak kutsandı.

Ancak İnsan sabit, standart bir yasa değildi. İnsan üzerine kurulu tüm idari yapılar kolay incinebilir olmaya mahkumdu. Demokrasi asla vadettiğini vermedi. Her zaman kırılgan ve sallantıda oldu; bazen sömürgeciliği, soykırımı ve hatta kitle imha silahları ve nükleer imhayı haklı gördü. Daha da kötüsü meta-hikayeleri adeta gereksiz gören ve insanlara tutunacakları geçerli bir mit bırakmayan post-modern dünyada İnsanın kendi özü kayboldu ve yeni barbarlar doğdu. Yaratıcıdan uzak kalmak sonunda insanlığın ölümünü getirdi. Bu arka plana dayanan, geleneksel olarak iki zıt kutup olarak görülün demokrasi ve faşizm arasındaki fark kaybolup gitti. Demokrasi çoğunlukla yine demokrasiye dönecek olan plütokrasi, hanedanlık, askeri diktatörlükler ve hatta faşizm ile sonuçlandı. Özünde bunların tümü insanın kutlaması değil midir?

Aydınlanmanın şekillendirmek istediği hayat-veren fütüristtik tavır yerine, bugün insanın doğaüstü güçlerden fazla korkmadığı, daha ziyade kendi yıkıcı potansiyelinden korktuğu bir durumla karşı karşıyayız. Sömürgecilikten acımasız petrol savaşlarına kadar 'medeni' ulusların terörle savaş diye kamufle ettiği üç yüz yıllık kolektif felaketler gösteriyor ki Auschwitz ve Hiroşima doğru yoldan sapmalar değil, 'aydınlanmış' entelektüel bakışımızın mantıki doğal sonucuydu. Bugün post-modernitenin

gelişiyle, Alman Fredrich Nietzsche'nin anti-Aydınlanma fikirleri yine uygun adımda. Gelecek ütopyasında Übermensch'i anahtar bir rol oynayan ve zayıfın elimine edilmesine sempatiyle bakan Nietzsche sadece Nazi rejiminin resmi filozofu ve Mussolini'nin entelektüel dinamosu olmakla kalmadı bugün hala post-modernistler ile egemenliği elinde tutuyor. Derrida, Foucault, Deleuze, Nietzsche'nin gerçeklik, ahlak ve güzellikle ilgili nihilist felsefelerinden ilham aldılar. Metnin dışında bir şey olmadığını iddia ederken*(il n'y a pas de hors-texte)* letnin anlamını değiştirmedeki ya da en azından metinden anlamını çıkarmadaki ciddi başarıları tüm zamanların en tahrip edici yalanı oldu. Bu, dilin kendisi üzerine, düşünce ve filozofluğun en temel aracı üzerine gölge düşürmüştü.

Kant ve daha pek çok kişinin salt akla dayalı olmalarının bir sonucu olarak bir gün doğacağına inandıkları Aydınlanma Çağı hiçbir zaman tam olarak doğmadı. Bunun yerine bugün Derrida'nın ifade ettiği şekliyle insanların aklın zorbalığından ya da 'söz-merkezcilik'ten şikayet ettiklerini görüyoruz. Aydınlanma'nın kontrolsüzlüğü, ya da yanlış yöne sıçraması bizi büyük bir karmaşaya itti. Dekonstrüksiyon modası bize anlamlı bir şey vermediği gibi değerler hakkında büyük bir kafa karışıklığına yol açtı. Görünüşe bakılırsa Derrida 'ahlaki, anayasal ya da hukuki olsun genel vecizeler, belirgin bireysel vakalara yönelik adalet getirmeye özünde muktedir değildir' derken kişisel özgürlüğün avukatlığını yapıyor gibi görünebilir ancak bu tip söylemlerin içerdiği ima genel değerlerimizi temelinden sallayabilir ve hatta belirli ölçüde Bush İdaresi'nin politik varoluşçuluğunu meşrulaştırabilir. Eğer hiçbir ahlaki ya da anayasal norm adalet sağlamıyorsa ve eğer etik olmayan politik bir hareket kabul gören bir diğer ahlaki hareket kadar iyi

olabiliyorsa Auschwitz'den Abu Gharib'e ve Guantanamo'ya kadar her şeyi meşrulaştırmış olmuyor muyuz?

Batı Aydınlanmasının yüzyıllardır söz konusu olan doğuştan gelen çelişkileri çağımızda meyve vermeye başladı. Bazıları bunu aydınlanmanın sönüşü ya da geçici bir tutulma olarak görüyor. Yine de içinde bulunduğunuz karmaşanın tam boyutunu fark edenler; plütokrasi ve şirket kapitalizminin nihai zaferini, çılgınca küreselleşen dünyada bireylerin seçim yapmasının son bulduğunu, medya tarafından oluşturulan ve kontrol edilen körlüğü, doğal kaynakların yegâne dünyamızın geleceğini tehdit edecek ölçüde düşüncesizce sömürüldüğünü, bir nükleer yok oluş tehlikesini ve hepsinin üstünde bu hiç olmadığı kadar yükselen gelgiti tersine çevirecek etkili bir liderliğin eksikliğini fark edenler haklı olarak yeni bir Karanlık Çağın üzerimize çökmekte olduğu sonucuna varıyorlar.

Modern Batı'daki ahlaki konsensüs tamamen çökmüştür. Bir tarafta, tıptaki gelişmelerle insan ömrünün uzadığı, kitle ulaşımının, uzay yolculuklarının, lazer güdümlü silahların, insansız uçakların, bilgisayar ve internetin olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Ancak diğer tarafta boş hayatlar her zamandan daha çok 'Ne anlamı var?' sorusunu soruyor. Tatlı dünyamızı kim çaldı diye soruyorlar. Pek çok Yeni Çağ gurusu ve Kabalacı problemin çözümüne odaklandı. Diğer yandan bir takım tarikatlar insanlara cennete güvenli bir çıkışı garanti ediyor. Bir kısım insanlar bu yolculuğu yaptı bile ancak pek çok kişi hala gelecekleri konusunda şaşkın. Hızla bir toplu intihar kültürüne doğru mu gidiyoruz?

Adorno ve Horkheimer aklın irrasyonel hale geldiği konusunda şikayet ederken kısmen haklılar. Durumun büyüklüğüne bakacak olursak belki de her şeyi zayıf akıldan beklemek çok fazla. Akıl böyle çılgınca davrandığından bu

gerçekten akıl almaz bir durum değil. İnsanlar ümitsiz kaldıklarında kestirme yollar ve sihirli değnekler arıyorlar. Hurafeler norm haline geliyor ve insanların hareketlerini mantıksızlık yönetiyor. Bugün kendimizi içinde bulduğumuz durum tam olarak bu durum. Biraz daha açıklayayım.

Mantıksızlık

Aydınlanmanın babaları bizi 'kendimize-yüklediğimiz toyluk' olarak algıladıkları durumdan kurtarmayı amaçladılar. İnsan bir üstat, guru ya da ruhban sınıfı olmadan kendi meselelerini kendi ellerine almalıydılar. Ne var ki bu entelektüel yetkilendirme alıştırması biyolojik olarak yetişkin kadın ve erkeklerin profesyonel şifacılar ve yılan-yağı satıcılarına rağbet ettiklerine şahit olduğumuz bugün bir fiyaskoya döndü. Modern yılan-yetiştiricileri kendilerini hayat-tarzı guruları, mutluluk danışmanları, yaşam koçları, kişisel gelişim rehberleri, ruhani şifacıları ve akıl hocaları haline getirdiler. Onlar Mantıksızlık Çağı'nın yeni şeyhleri ve ruhani kahinleri. Nasıl görmemiz, nasıl düşünmemiz hatta nasıl hissetmemiz konusunda bize akıl vererek hayatımızın hemen her alanını işgal ediyorlar. Giyim sanatından kitap okumaya, bir arkadaşınızla buluşmaktan sevdiğiniz kişiye büyü yapmaya kadar her konuda hazır bir çözümleri olduğunu iddia ediyorlar. Bize 'yaşama sanatını' öğretiyorlar. Evet, Yeni Çağ guruları büyük bir zenginlik biriktirirken ve bu maskaralık multi milyonluk bir endüstriye dönerken bu onlar için insanların zayıflıkları üzerine kurulu bir yaşama sanatı gerçekten. Örneğin Amerika'da Deepak Chopra'nın yıllık geliri 20 milyon doları bulurken, İngiltere'de kadın feminist gurusu Gina Akers danışmanlık ücreti olarak 2000$ fatura kesiyor. Ayrıca müşterileri arasında Madonna, Elizabeth Taylor, Ashton Kutcher, Britney Spears ve Demi

Moore gibi ünlülerin bulunduğu yüksek profilli Kabala merkezleri var. Kabala suyunun hastalıklara iyi geldiğine, Kabala bileziklerinin tüm pozitif enerjiyi hapsettiğine ve kem gözlerin negatif dalgalarını savuşturduğuna inanıyorlar.

Mantıksız saplantıları nedeniyle sadece Hollywood yıldızlarını suçlamak doğru olmaz. Bir ruhani kahinin onayını bekleyen eğitimli politika üreticileri ve hatta güçlü hükümet liderleri bulunuyor. Eski Amerika Başkanı Ronald Reagan astrolojiye olan merakıyla biliniyor. Reagan resmi günlüklerini kişisel astroloğunun tavsiyeleri üzerine düzenlenmekteydi. Reagan'ın 1985'deki Cenova zirvesinde astroloğu Joan Quigley'den olası davranışlarını tahmin etmek için Gorbaçev'in yıldız konumuna bakmasını istediği kayıtlarda mevcuttur. Clinton sık sık gurularla takılırken hiç utangaç davranmamıştır. Başkan Clinton'un Hollywood'un gizemli Marianne Williamson ve yönetim guruları Anthony Robbins ve Stephen Covey ile yaptığı beyin fırtınası seansları sır değildir. Hillary özellikle kendisini 'mübarek psikolog' olarak adlandıran Jean Houston'a şiddetle bel bağlamasıyla biliniyordu. Ayrıca 2001'de bir Meksika bayramı sırasında yeniden-doğum ritüeli yapan Tony ve Cherie Blair var. Birbirlerine papaya ve karpuz sürerken parfümlü çamur banyosu yaparlarken Yeni Çağ şifacılarının popüler bir iddiası olan 'yeni sen'in doğuşunu umuyorlardı. Hindistan'da geleneksel ilah-insan konutu olarak bilinen rutin nedeniyle gülünç inançlar endişe edilecek hale geldi. Birkaç yıl önce görevi sona eren Başbakan Narasimha Rao resmi ofisini 10 Haziranda boşaltacakken, kahinlerin yeni başbakana uğur getirmesi için ofise 6 Haziran'da taşınması gerektiğini ileri sürmeleri üzerine durum ilginç bir hal almıştı. Batıl inanç her iki başbakanı, sözde kötü talihten korunmak için birkaç gün aynı konutu paylaşmaya mecbur bıraktı. Orta Çağ'da bile aklı başında kişiler tarafından

reddedilen Ezoterik bilimler şimdi kutsal, alternatif, ruhani iyileşme, yeniden-doğum olarak pazarlanıyor ve bunları almak isteyen saf insanların eksikliği hiç yok.

Akıl bulanıklaştığında mantıksızlık devreye girer ve bu felaketin başlangıcıdır. Bugün Yeni Çağ metafiziği adı altında ne olsa gidiyor; Okült'ten büyücülüğe, üfürükçülükten Satanistliğe, her türlü animizmden eski çağların paganizmine kadar herşey. Nazilerin de bir okült ve mantıksızlık ürünü oldukları tarihi gerçeğini göz ardı edebilir miyiz? Naziler sık sık SS şövalyelerinin merkezi olan Wewelsburg şatosunda okült ritüeller yaptılar ve inançlarına göre Atlantis'e kaçan Aryan ırkının üstünlüğüne inanıyorlardı. Hatta Atlantis ve Kutsal Kase'yi bulmak için araştırma bile başlattılar. Aynı geçmişin Nazileri gibi Yeni Çağ şifacıları da teknolojiden anlıyorlar ve felaketlere yol açmak için mitleri teknoloji ile başarılı şekilde birleştirebiliyorlar. Shoko Asahara Tokyo'da bir metroya zehirli gaz vererek kendi kurtuluş vizyonunu test etti ve Cennetin Kapısı tarikatının lideri Marshal Applewhite bir grup müridini Halley Kuyruklu yıldızına seyahate göndermeyi başardı. Yakın bir zamanda demokrasi ve özgürlük getirecek kişi olarak atanmış biri olarak Başkan Bush'un seçilmiş kişi olduğuna dair temelsiz inancı Irak, Afganistan ve pek çok başka yerde on binlerce masum hayatın kaybına neden oldu. Bir felaketin ortasında mıyız yoksa bu sadece bir başlangıç mı? Carl Sagan'ın olayların iç yüzüne dair bir anlayışı var:

> 'Çocuklarım ya da çocuklarımın çocukları zamanındaki Amerika'ya dair bir önsezim var ... Müthiş teknolojik güçler azınlık bir grubun eline geçtiği ve kamu yararını temsil eden kimseler meseleleri kavrayamadığı zaman; insanlar kendi gündemlerini oluşturma kabiliyetlerini yitirdikleri ve otoriteyi sorgulayamadıkları zaman; kristal

> kürelerimize sarılırken ve endişeyle yıldız fallarımıza bakarken, bizi neyin iyi hissettirdiğiyle neyin doğru olduğu arasındaki farkı göremediğimiz zaman, neredeyse hiç fark etmeden batıl inanca ve karanlığa geri döneriz'.
>
> *(The Demon-Haunted Worlds)*

Batıl İnanç

Mantıksızlık batıl inanca yol açar. Çok uzun zaman önce değil, 1995'de, kendisini çıkışa hazır bir süper güç olarak biçimlendiren Hindistan vahşi süt mucizesi çılgınlığına teslim oldu. Aklı başında ve eğitimli insanlar kilden putların süt içişine tanık olmak için civarlarındaki tapınağa üşüştüler. Rasyonalistler ve bilim adamları bu maskaralığı açığa çıkarmak için elektronik medya üzerinde saatlerce tartışmak zorunda kaldılar. 21.yy Hindistan'ının siber şehri Haydarabat'ta güneş tutulması olduğunda insanlar sığınacak yer aradılar. Hamile kadınlar gergindi ve bazı gazete haberlerine göre (The Hindu) kimi büyükanneler doğacak çocukta yaralar olmasın diye hamile annelerin kendilerini kaşımalarına izin vermediler.

Batıl inancın dünya çapında yaygınlaşması, yazılı basındaki eğlence sayfalarının artan popülaritesinden de hesaplanabilir. Gazeteler bir dini ya da bilimsel açıklaması olmayan yıldız falları yayınlıyorlar ve 1984 Gallup Anketine göre Amerika'da gençlerin yüzde 55'i astrolojiye inanıyorlar. Hristiyanlık ve Musevilik resmi olarak astrolojiye hoş bakmıyor. Moses Maimonides astrolojiyi 'bilim değil, bir hastalık' olarak gördü ve Martin Luther için 'astroloji şeytanın bir düzenidir'. Judo-Hristiyan geleneğinin güçlü duruşuna rağmen astrolojik yayınlar ve gurular insanların saflığı üzerinde yükseldi.

Nazarı savuşturmak için İstanbul'da hoş kristal nazar boncukları üretiminde uzmanlaşmış, dünya çapında bir endüstri

ortaya çıktı. Nazar boncuğu belki de en yaygın batıl inanç olarak küresel bir pazara sahip. Amerika'da aynı kırmanın kötü talih getirdiğine hatta aileye ölüm getirdiğine inanan kişilere rastlamak alışılmadık değildir. Ayrıca Amerikalı denizcilerin ıslıklı bir rüzgar çıkmasın diye gemide ıslık çalmaktan kaçındıkları bir sır değildir. 'Islık çalan kızlarla ibikli tavuklar uğursuzluk getirir' derler. Bir süre önce unutulan bazı batıl inançlar dönüş yaptılar. Örneğin, Reform Yahudiliği kapı eşiğinde mezuza (kılıflı parşömen tomarı) bulundurmak ve düğünlerde bardak kırmak gibi eski adetlerden uzun zaman önce vazgeçmişlerdi. Yeni kuşak reform hahamları sadece bu tip uygulamaları geri getirmekle kalmıyor bunları endişelerle başa çıkmanın diğer bir yolu olarak meşrulaştırıyorlar.

İş 13 sayısına geldiğinde, medenileşmiş Batı kavramı buharlaşır. Örneğin Floransa'da 12 ve 14 numaraları arasındaki evler 12 buçuk numarasını alır ve İtalyan milli piyangosu biletlerde kasıtlı olarak 13 sayısına yer vermez. Modern metropollerde yüksek binalar, özellikle otel ve hastaneler 13. katı atlar. Uçaklarda 13. sıra yoktur ve bazı havayolları 13. kapıyı atlar. Hatta bazıları bir isimde 13 harf olmasının felaket getireceğine ya da en azından sıkıntı kaynağı olacağına inanırlar. 13 rakamının sözde şeytani etkilerinden kurtulmak için isimlerimizin nasıl heceleneceğini bize söyleyen uzman gurular bile bulunuyor.

Zulüm

Demokrasinin plütokrasiye dönüşmesiyle zalimler işlerin başına geri döndü. Son yıllarda, Amerika'nın Irak'ı işgalinin ardından batı başkentlerindeki savaş karşıtı gösteriler en azından bir konuyu açıklığa kavuşturdu; yönetim sınıfı halkın iradesini temsil etmiyor. Yakın zamanda Gujarat'da (Hindistan), 2002

yılında devlet adına yürüttüğü katliamı nedeniyle uluslararası kınamalara maruz kalan Modi'nin kazandığı seçim zaferi, politik değişim adına mevcut sistemin etkinliğinin sorgulanmasına neden oldu. Batıda demokrasinin altın çağının bittiğine ve seçimlerin artık sistemin gizlilik içinde kendisini korumaya aldığı bir kamuflaj olduğuna dair bir genel kanı mevcut. Bugün, dünya çapında yaklaşık 700 Amerikan üssü var ve bu kamplarda tam olarak ne olup bittiğini ve yerleşik bulundukları topraklardaki hükümetlerle yapılan anlaşma şartlarının ne olduğunu bilen kimse yok. Nükleer güç olduklarını iddia eden ülkelerde, vatandaşların stokta bulunan nükleer başlık sayısı hakkında en ufak bir fikirleri ya da biyolojik ve kimyasal silahlar hakkında en ufak bir bilgileri yok. 9/11'in ardından pek çok ülke, Amerika Yurtsever Yasası ve İngiltere Anti-Terör Yasası gibi gizlilik kültürünü daha da güçlendiren Drakon yasaları çıkardı. Olaylar öyle bir boyuta geldi ki 2006'da Kongre, Amerika'da toplama kamplarının yapımı için fonların sağlanmasını onayladı.

Amerika'da özgürlükten zalimliğe geçiş fark edilmeden olmadı. Ancak ne muhalefet ne de kamuoyunun kibirli bir duruş sergileyen sistem içinde bir rolü olmadı: gerçeğe lanet olsun. Bu plütokratik kültür birbiri ardınca yönetime gelen Amerikan Başkanlarının bir zamanlar Amerikan Rüyası olarak adlandırılan şeyi yok etmelerine izin verdi. Demokratikleştirme reklam yutturmacası ile bilinen Abraham Lincoln, basın özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtladı. Woodrow Wilson savaş muhaliflerine karşı sertken, Roosevelt Japon asıllı Amerikan vatandaşlarını gözaltına aldı. Bush insan hakları beyannamesini neredeyse rafa kaldırdı. Eski CIA başkanı Stansfield Turner'ın 'işkenceden sorumlu başkan yardımcısı' olarak isimlendirdiği Dick Cheney işkence uygulaması ikilemini tamamen çözdü. Abu Gharib

hapishanesindeki homofobik tabiatlı işkencelerin perde arkasında New York Times şöyle bir haber yaptı:

> Bu hafta Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Amerikan askerlerinin mahkumları taciz etmeleri ve tutukluları işkenceye istekli hükümetlere vekaleten teslim etmelerinden kaynaklanan ahlaki ve hukuki problemler için acaip bir çözüm önerdi. Bay Cheney bu yaş işin CIA tarafından yürütülmesinin yasallaştırılmasını istiyor.
>
> (Editorial, October 26, 2005)

Kuşatma-Kafası

Dinin yükselişi, bu ruhani maskenin arkasında ne olup bittiğine bakarsak sadece yanıltıcı. Hala, şeytanın hayatlarımızı şekillendirmek için kendi rolünü oynadığı, maneviyatça çorak topraklarda yaşıyoruz, yine de TV evanjelistleri dijital hava saldırılarıyla, güzelce organize edilmiş, televizyonda canlı yayınlanan kilise ritüelleriyle, Katolik kitlelerin etkileyici komünyonlarıyla ve gece gündüz yayın yapan dini kanallarla bizi İnanç Çağının tekrar geri geldiğine inandırıyorlar. Pat Robertson, Jerry Falwell ve R. Albert Mohler gibi tele-evanjelikler, İncil'in Tanrının yanılmaz sözü olduğunu bile vaaz ediyorlar. Ya son iki yüzyıldır İncil'in tahrif edildiğine dair eleştirilerden habersizler ya da bunları kibirle görmezden geliyorlar. Bazıları Allah'la direk iletişim kurmayı başardıklarını bile iddia ediyor ve sözde 'kutsal çözümleriyle' bizi acılarımızdan kurtarabileceklerini öne sürüyorlar. Bizi aşar vergisi vermenin atalardan kalma şeytanlardan ve şeytani-büyülerden kurtulmanın en etkili yol olduğu bir çağa geri mi çekiyorlar?

Bu manevi bir canlanış değil, bir dini heves ve en kötüsünden manevi çöküş. İncil'in ilham verici sözleri yerine, zamanımızın neo-Hristiyanları İncil'in kodları, rüya tabirleri, okült bilgelik,

aura ve Nostradamus'la ilgileniyorlar. Dini kitapevleri bize yazarın melek ve şeytanları ne zaman ve nasıl soldan sağa doğru değil de aşağıdan yukarı doğru hareket ettiklerini gördüğünü anlatan bu tip kitaplarla dolu. Dikkatinizi çekerim, bunlar yetişkinler için yazılmış ciddi kitaplar, çocuklar için Harry Potter hikayeleri değil. Çaresiz uyuşturucu bağımlıları bile alternatif tıp kitabı olarak İncil'e yöneliyorlar. Ezoterik çözümler için artarak büyüyen bir çılgınlık söz konusu. Bu kitaplarda her türlü saçmalık bulunuyor. Yakın zamanda Mark Bubeck'in Manevi Savaşın Temelleri'ne rastladım –şeytani faaliyetleri bulmak için insanların iç organlarını, kan, kemik, saçlar ve hatta hücrelerini araması için Allah'a nasıl dua edeceklerini öğreten, yürek parçalayan, iç karartıcı bir ezoterik maceralar rehberi (Rabbimizi tenzih ederiz). Bu tip şeylerin İncil ile yakından uzaktan hiçbir bağlantısı olmayabilir ancak bu kitaplar dini yatkınlığı olanlar arasında hazır bir pazara sahipler. Allah'ı gördüğünü iddia eden insanlar Müslüman Doğu'da azalabilir ancak modern Batı'da sürekli artıştalar. Kathryn Riss aşağıdaki şarkıyı doğrudan 'Rab'dan' aldığını iddia eden bu tip şiirsel kahinlerden biri (Allah'ı tenzih ederiz):

Eğer çok ciddiysen ya da kederliysen
Bir tavsiyem var, tam sana göre!
Biraz alışılmadık ama çok daha eğlenceli,
Öyle ki umursamayacaksın insanlar aptal olduğunu düşündüklerinde!
Gel Tanrı'nın partisine katıl hemen,
Hepimiz neşelenip gösterebiliriz putperestlere
Hristiyanların nasıl daha çok eğlendiklerini ve düşündürürüz onları,
Kutsal Ruh bize Toronto Nimetini gönderdiğinden!
Hayatın ciddi bir şey olduğunu düşünürdüm

Ağlamaya cesaret edemezdim ve biraz sert davranırdım
Ta ki Tanrı ruhuma kahkahayı koyana dek,
Şimdi Kutsal Ruh beni aldı ve kontrolümü kaybettim!
Şimdi sadece Tanrı'nın yemliğinde otlanan bir parti,
İsa müptelasıyım ve daha çok istiyorum!
Yeni Şarap için alkoliğim,
'Çünkü Kutsal Ruh akıyor ve ben hep içiyorum!

(Hank Hanegraaff, Counterfeit Revival,
Dallas: Word Publishing, 1997, s. 245-246)

Kuşatma-kafalı dindarlığı sorgulamaya cesaret edebilir misiniz? Bugün batı kültürü, engizisyon mantığı ile kayıtsızca kendinden-sakınmanın paradoksal birleşiminden meydana geliyor. Gelişmek ya da en azından öğrenmek için her şeyden şüphe etmek – ki bu bir zamanlar post-Aydınlanma batı düşüncesinin damgasıydı – kendi gerçekliğini yaratmayı tercih eden post-modern Batı'da esen inanç rüzgarıyla erozyona uğradı. Engizisyon mantığı ya da neo-muhfazakarların zaferi, düşünce ve rasyonel tartışmaların etkili biçimde baskılandığı bir terör atmosferinin yaratılmasında hayati rol oynadı. 2006 Ulusa Sesleniş konuşmasında George Bush engizisyonculuktan hiç de uzak görünmüyordu:

> Bu gece sizden tıbbi araştırmaların en korkunç suiistimallerini önlemek için bu yasayı geçirmenizi istiyorum: insan klonloma, deney için embriyo oluşturma, insan-kuş melezler yapmak, insan embriyoları almak ve satmak.

Bu tip ateşli açıklamalar sadece Hristiyan Kilisesi'nin Galileo'yu mahkum ettiği zamanlara geri dönmüş gibi hissetmemize neden oluyor.

Engizisyon kafasına karşı olanlar ve tekno-bilim kültürü ve rasyonel değerlerin avukatlığını yapanlar da bilimi bir ilahlık pozisyonuna koydukları için eşit derecede suçlular. Onlar bu tip bir mantıksızlığa karşı değiller; daha çok insan gizeminin

eksiksizce aydınlanmasından yanalar. Onlarınki abartılı bir düzen; sperm ve yumurtadan bozuk genleri çıkararak kalıtsal hastalıkları önlemek, sosyal problemleri çözmek ve hatta genetik kodları kullanarak suç soruşturmalarında çığır açmak, kişinin genetik profiline bakarak bir adayın bir iş için uygun olup olmadığını değerlendirmek ve hatta 'ölüm öncesi' beyin haritası ve nöroloji bilimindeki olası keşifler ile ahiret hakkında anlayış edinme çabaları. Gelecekte kusursuz süper insana ulaşıp ulaşamayacağımızı göreceğiz ancak eğer Özel Görecelik Teorisinin taraftarlarının iddia ettiği gibi dünyamız gerçekten dört boyutluysa ve gelecek zaten şu anda varsa kapalı bir çembere giriyoruz. Yani yapacak bir şey yok. Bir çıkmaz-yola girdik; yüzyıllar öncesine ait, teolojik hür iradeye karşı determinizm tartışmasına geri döndük. Bu tip sorumsuz bilimsellik bizi içine düştüğümüz karanlık uçurumdan kurtaramaz, Heidegger, Foucault ya da Derridave postmodernizm de bizi uzun süre koruyamaz. Akla yer verilmeli ve gizem tüm sorunların açıklaması olarak kullanılan bir süslü söz olmamalı, anlamı baskılanmamalı ya da zorlanmamalı. Ancak bu, Aydınlanma hikayesini analiz etmediğimiz sürece başarılamaz.

Eğer geçmişteki dört büyük alime Vahyi kendi anlayışlarına göre yorumlayarak bize yaşantımız için bir şifre sunma hakkı verilebiliyorsa, aynı şerefi neden tarihin son döneminde geldiği için beşinci veya altıncı muktedir bir kişiye vermeyelim?

| 3 |

İslam Ve Batı'nın kurtuluşu

Güneş Batı'da sonunda battı. Aydınlanma bitmiş gibi görünüyor. Batı'nın küresel liderliği üstlenip, entelektüel mirası tekeline almasıyla ufuğumuzu aydınlatan hürriyet, özgürlük ve insan hakları gibi bağrımıza bastığımız batı fikirleri bugün batı uygarlığının kalelerinde ciddi şekilde tehlike altında. Batı bir kavram ve medeniyet olarak ölüm sürecinde bulunuyor. Spengler Faustçu medeniyetin geleceğiyle ilgili şüphelerini açıklamadan çok önce, Batı kaygan bir yokuşa girdi; batının çözülmesinin tohumları büyük ölçüde Aydınlanmanın kendisinde yatıyor. Aydınlanma sadece Soykırım ve Gulag'ı üretmedi, Theodor Adorno & Max Horkheimer'ın işaret ettiği gibi aynı zamanda değerden-yoksun bir sekülerliğin sorumlusu, manevi krizin ve politik çekişmelerin sürekli kaynağı oldu. Avrupa nüfusunun üçte biri Büyük Savaşlarda hayatını kaybetti, yine de Yeni Dünya Amerika'nın ortaya çıkışı insanlığın nihai ütopyasını başaracağı günün çok uzak olmadığına dair bize ümit verdi. Paine, Jefferson ve Madison sözleriyle sadece Hümanist Hristiyan çerçevede değil, Amerika sınırlarının çok ötesinde insanlara ilham vererek kahince

ideallerin savunucuları olarak görüldüler. Ancak gezegenimizin pek çok sakini için büyük Amerikan Rüyası bugün olduğu gibi kasvetli bir kabusa döndü. Kafesteki dünya Guantanamo'nun varlığı ve dünya çapındaki gizli alıkoyma tesisleri çok uzun zamandır Batı'nın bir kavram olarak öldüğü gerçeğinin göstergeleri. Biz bu durumu post-Batı olarak adlandırıyoruz.

Biz Müslümanların Batı ile her zaman bir aşk-nefret ilişkimiz oldu. Batı sekülerliğini eleştirirken onu her zaman cinsel anarşinin bir simgesi olarak gördük ancak aynı zamanda batı teknolojisine ve Batının özgürlük ve hürriyet gibi sosyal ideallerine de hayranlıkla baktık. Son birkaç on yıldır Batı, kendi yurtlarındaki baskıcı rejimler tarafından rahat verilmeyen pek çok İslam aliminin sığındığı yer oldu. Bazen alaycı bir şekilde *Londonistan* olarak adlandırılan Batı, kuşkusuz pek çoğumuz için ölümü halinde sadece batılılar tarafından değil, özgür-kubbe altında yaşamaya özlem duyan herkes tarafından yası tutulması gereken bir alternatif dünya oldu.

Oldukça sürpriz bir şekilde, Batı'nın ölümü batı toplumunun yüksek tabakalarında fazla gürültü koparmadı. Oswald Spengler'dan Samuel Huntington'a, Francis Fukuyama'ya, David Colman ve Patrick Buchanan'a kadar Batı'nın nerede yanlış yaptığını dürüstçe analiz etmeye muhtemelen engel olan belirgin bir eğilim var. Diğer büyük medeniyetlere Batı medeniyetine bir prelüt olarak bakmayan Spengler dahil, bu kişiler genel olarak diğer medeniyet modelline ihtiyatla yaklaşırlar ve bundan dolayı bir tedaviyle ortaya çıkmak yerine korkutucu bir teşhisle ya da en iyi ihtimal tarihin sonuyla ilgili anlaşılmaz homurtularla ortaya çıkarlar. Fukuyama ve onun türü lineer tarihi bakış açısını paylaşan diğer entelektüeller için batı dışında diğer medeniyetlerin kendi hayalleri ve idealleri olabileceğini

düşünmek zordur. Kapitalist demokrasinin nihai zaferi diğer ulusların da bu modeli arzuladığı ya da bunun Tarihin nihai hedefi olduğu anlamına gelmez. Batı demokrasisi son birkaç yüzyıldır insanların icat ettiği en iyi modellerden biri olabilir ancak demokratik zamanların ötesine geçtik ve bu gün karşı karşıya olduğumuz şey demokrasinin sadece kötünün iyisini seçmek anlamına geldiği post-demokratik bir dönem. Son yıllarda batı caddeleri popüler demokrasi ile baskıcı demokrasi arasındaki çetin savaşa şahit oldu, popüler demokrasi savaş-karşıtı protestocuları temsil ederken baskıcı demokrasi savaş çığırtkanlığı yapan yönetici eliti temsil ediyor. Bireyin baskıcı demokrasilerde yaşadığı salt çaresizliğe rağmen, birisi çıkıp 'şu anda özünde bizimkinden farklı bir dünya düşleyemeyeceğimiz, geleceğin mevcut düzenimiz üzerine köklü bir gelişim getireceği açık bir yol olmayan bir noktada" olduğumuzu iddia ediyorsa ve hatta bizi 'Tarihin bir sona geldiği olasılığıyla' tehdit ediyorsa (Fukuyama, 1992:5), bu kendi kendini kutlayan kurum-entelektüeli için sadece acıma hissedebiliriz.

Tarih başladığı yere geri dönmedi ancak Faustçu Amerikan medeniyetinin üstünlüğünü hızla yitirdiği bir gerçek. Asya'da yeni ekonomik güçlerin ortaya çıkmasıyla, gelecek günlerde dünya başkentinin Pekin ve Yeni Delhi'ye kayması olasıdır. Spengler'ın henüz 1931'de uyardığı gibi büyük batı felaketi 'teknoloji hainliği' şu anda gerçekleşiyor. Kurum entelektüelleri tarafından çoğunlukla önemsenmese de Spengler oldukça öngörülü görünüyor:

> Renkli ırkların – en azından aynı zekilikte ve çok daha az talepkar - sayısız elleri, beyazların ekonomik kuruluşlarını temellerinden sarsacaklar. Renkli olanların tersine beyaz işçinin alıştığı lüks onların korkunç sonu olacak.

> Beyazların emeği lüzumsuz olmaya başlıyor… Üretimin çekim merkezi gittikçe onlardan uzaklaşıyor, özellikle [Birinci] Dünya Savaşıyla birlikte renkli ırkların bile beyazlara olan saygısının son bulduğu düşünülürse. Bu beyazların ülkelerinde egemen olan işsizliğin gerçek ve temel kaynağı. Bu artık bir kriz değil, felaketin başlangıcı…
>
> (*Der Mensch und die Technik*, 1931: 86)

Ne var ki durum Spengler'in tasavvur ettiğinden çok daha korkutucu. Kısaca 'Batı' olarak adlandırdığımız kavramı oluşturan temel bileşenlere ve fikrimce nelerin yok olmanın eşiğinde olduğuna değinelim.

a.) Bir zamanlar Batı'nın sosyal, politik ve entelektüel hayatına hakim olan Hıristiyanlık bugün modası-geçmiş bir kurum olarak görülüyor. Ludwig Feuerbach (1804-1872) kitabı *Das Wesen des Christentums*'ı yayınladığından bu yana, büyük bir kesim düşünen insan için sadece üç kıtaya aşina olan ve dünyayı merkez alan bir evren görüşünü benimseyen bir yeni ahide inanmak çok güçleşti. Bugün Hıristiyan geçmişle belirsiz bir bağa rağmen, Batı'daki genel atmosfere göre temel bir şey yitirildi. Sadece Kilise terkedilmiş bir görünüm almakla kalmadı, 'varlıkları' hayatlarından çıkıp gitti. Bunu içimiz pek rahat etmeden post-Hıristiyan olarak tanımlıyoruz.

b.) Daha sonra nüfus bilimcilerin 'Batı'nın nüfus azaltımı' olarak adlandırdığı konu geliyor. 1960'da Avrupa nüfusu tüm kürenin nüfusunun dörtte birini oluşturuyordu ve bir BM tahminine göre 2050 yılına kadar bu oran onda bire düşecekti. Beyaz ırk dik bir düşüşte ve tüm göstergeler tamamen yok olacakları yönünde. Polemik yaratan kitabı *The Death of the West*'de Buchanan son 40 yılda dünya nüfusunun neredeyse ikiye katlandığını, Avustralyalılar, Amerikalılar ve Kanadalılar dahil Avrupa nüfusunun artık çoğalmayı durdurduğunu ve

durağanlaştığını savundu. Eğer bu eğilim devam ederse '23 milyon Alman kaybolacak' ve Alman nüfusu bugünkü 82 milyondan 59 milyona düşecek. 2000'de İzlanda'dan Rusya'ya 47 Avrupalı ulus 728 milyonluk bir nüfus oluşturmuştur ve bunun yüzyılın ortalarında 600 milyona düşeceği tahmin edilmektedir. David Coleman da yüzyılın ortasına kadar Hollandalıların yüzde 30'u, Almanların yüzde 24'ü ve İngizlerin yüzde 36'sının yabancı kökenli vatandaşlardan oluşacağını düşünüyor. Huntington benzer bir korkuyu seslendirmiş ve 2050 yılına kadar Amerika nüfusunun dörte birinin latin kökenlilerden oluşacağını söylemiştir. (Dış Politika, 2004). Batı'nın sadece etnik yapısı değişmekle kalmıyor, aynı zamanda asimile olmamış azınlıklar bir zamanlar Batı'ya kimliğini ve ismini veren tüm değerler dizisini yeniden tanımlıyorlar. Amerika'ya hakim olması beklenen beyaz olmayan nüfus, söz gelişi yüzyılın ortasına kadar Batılıların gerçek temsilcileri olabilirler mi? Eğer öyleyse geleneksel Batı kavramını muhtemelen yeniden tanımlamamız gerekiyor. Nüfus trendindeki bir terse dönüş olası görünmüyor ve bu yaşlılıkta bakım görmek için çocuğa yatırım yapmayı gerektirmeyen sosyal güvenlik tedbirlerinden dolayı değil, bir aileyi geçindirmeye imkan bırakmayan sosyo-ekonomik faktörlerden kaynaklanıyor. Gururla icat edilen ve son iki-üç jenerasyondur dünya çapında propagandası yapılan doğum kontrol hapları, nihai intihar hapı olarak beyaz ırka geri tepti.

c.) Daha önce belirtildiği gibi, batı uygarlıklarınca en güçlü inanılan inanç olan demokrasinin bugünkü perişan hali Amerika Yurtsever Yasası ve İngiliz Anti-Terör, Suç ve Güvenlik Yasası'nın ilanı nedeniyle değil, daha çok, kavrayış ve düşüncemizi yönlendiren birkaç dev şirket tarafından kontrol edilen medya kontrolü nedeniyledir; General Electric (NBC,

CNBC, MSNBC), Disney (ABC), Time Warner (CNN) and Viacom (CBS). Dünya sistemi üzerinde dev şirketlerin ve kapitalist kardeşlerinin tam kontrolü geleceğe yönelik bir değişim konusunda politik liderliği güçsüz kılmıştır. John Stuart Mill'in sağlıklı demokratik toplum için savunduğu fikirlerin serbest dolaşımı, küçük ve yerel gazetelerin medya kodomanları tarafından yutulduğu bir dünyada mümkün değildir. Yayımcılık endüstrisi bile birkaç dev ve kitabevi zinciri tarafından vahşice kontrol edilir ve hangi kitabın best-seller olarak pazarlanacağı onlara bağlıdır. Medyanın hava saldırısı altındaki bir dünyada bireyler, Liberal Demokrası taraftarlarının geleceklerini korumak için dracon yöntemleriyle demokrasiyi yıkmaya çalıştığı bir zamanda post-demokratik bir dönemde yaşamanın ne anlama geldiğini anlamak için çırpınırken tamamen kördürler.

d.) Teknoloji ve sermaye daha önce hayal bile edilmeyen bir hızda üçüncü dünya ülkelerine doğru yer değiştiriyor. New York borsası hala en büyük işlem hacmine sahip olabilir ve Amerikalılar hala yılda 700 milyarlık bir tüketim yapıyor olabilirler ama bunlar Amerikan zenginliğine dair yanıltıcı rakamlar. Eğer Amerikalılar bu kadar üretim yapmıyorlarsa bu basitçe pazarlarını Asyalılara kaybettikleri anlamına gelir. Mega şirketlerin gözde bölgelerinden Hindistan ve Çin'in yükselişi Batı'nın özellikle kendi hizmet sektörlerini bile Asya'ya yöndlendirmekten başka alternatifi olmayan Amerika'nın zararınadır. Internet beyaz yaka işleri Batı'dan hortumla çekiyor ve ucuz teknik iş gücü temel teknik devleri gelecek-nesil endüstri yatırımlarını Hindistan ve Çin'de yapmaya zorluyor. Ekonominin bu dönüşümü Smith modeli serbest-ticaret için ne anlama gelir? Eğer bir ülke üretim becerilerini ihraç ediyorsa ve eğer hizmetler telefonun diğer ucundaki ucuz iş gücü ile

dışarıdan sağlanıyorsa, o zaman neyin ticaretini yapacak ve ne kadar süreyle? Amerika'nın sadece Çin ile 125 milyar dolar ticaret açığı var ve dışarıda yaptığı harcamalar nedeniyle milli servetinden günde 1,5 milyar dolar dışarı çıkıyor. Ekonomistler Amerika ve AB ülkelerinin hızlı şekilde üçüncü dünya ülkesi olma yolunda oldukları konusunda alarma geçmiş durumdalar. Eğer üretim ve hizmetler bu kadar uzaktaki karalara kayıyorsa, Manhattan gökdelenleri ve Şikago'daki yüksek binalardaki insanlar ne yapıyor diye merak ediyor insan. Paul Roberts'dan alıntı yapacak olursak '2024 yılına kadar Amerika bir zamanlar Amerika olacak'.

e.) Demokrasi için olduğu gibi, kapitalizmin geleceği konusunda da insanlar en ufak bir şüpheyi bile dile getirmekten çekiniyorlar. Özellikle sosyalist sistemin çöktüğünü, uzun-dönemli sosyalistlerin kapitalist doktrinle uzlaştığını ve İslami canlanmaya rağmen İslam dünyasında da henüz modern zamanların kapitalizmine bir alternatif ortaya çıkmadığını gördükleri için kapitalizm karşısında geçerli bir alternatif olmadığına inanıyorlar. Ancak sırf herkes bir tür kapitalizm uyguluyor diye bu kapitalizmin sorgulanamaz olduğu ve geleceğine yönelik bir tehdit bulunmadığı anlamına gelmiyor. Gerçekte kapitalizme baş tehdit kapitalizmin kendisinden geliyor. Marx'ın kapitalist sistemin eleştirisini yazdığı dönem henüz şirket kapitalizminin günleri olmadığı için 'saf sermaye' tam olarak görünür değildi. Bugün insanlık tarihinde ilk kez şirket kapitalizmi kim olduğumuzu, nasıl düşünmemiz ve bu gezegen üzerinde nasıl yaşamamız gerektiğini tanımlıyor. Ruhsuz ve çarpık zevk anlayışlı tüketiciler haline geldikçe biz insanlar mega-şirketlerin ellerinde piyon olduk. Milyarderler bağımsız düşünceden geriye ne kaldıysa kontrol etmeyi amaçlayan yeni tröstler ve vakıflar kuran hayırseverlere

dönüştüler. Daha fazla zenginlik biriktirdikçe daha büyük güce hükmettiler. Mega-şirketlerin bir ana yurdu olmadığı için bu bir Hugo Chavez ya da Ahmedi Nejat'ın yüzleşeceğinden daha öte bir şey. Kapitalizm canavarı gerçekten ehlileştirilemez mi? Görünüşe göre hayır, çünkü eşit derecede güçlü bir rakibi ya da bir alternatifi yok. Ancak kapitalizm kendi kendisini tahrip ediyor; kısa-dönemli hayatta kalmak için kendi bedenini yiyen bir canlı gibi. Çok, daha çok üretme fikri üzerine inşa edilmiş bu sistem daha uzun süre böyle devam edemez. Gezegenimiz limitlerini zorluyor ancak küresel ısınma, enerji krizi, su krizi ve tüm bunların ekolojik denge üzerindeki direk olumsuz etkilerini daha fazla göz ardı edemeyiz. Şu anda bir alternatif var mı emin değilim ancak bugünkü şekliyle kapitalizm artık dayanılabilir değil.

O halde bu ölen bir medeniyetin hikayesi. Neredeyse iki yüz yıldır pek çoğumuz için 'ufuktaki ışık' olan modern Batı sadece ilahi bir hüküm üzerine yaratılmadı, aynı zamanda İnsana yaşama hakkı, özgürlük ve mutluk vadeden yüzlerce yıllık akıl birikimi üzerine yaratıldı. Batı ideolojileriyle köklü farklılıklarımıza rağmen, şu bizim 'Eurobia'ya, Avrupa'nın Araplaşmasına - evden uzakta bir evin yok olmasına seyirci kalamayız.

Batı insanının, beyaz ırkın buhranları, onları olduğu kadar bizi de ilgilendiriyor. Eğer beyaz ırk, ya da aynı şekilde başka bir ırk küçülür ya da yeryüzünden silinirse, bu kozmik düzeni sağlayan dengeyi bozacaktır. Ulusları ve kavimleri, siyahları ve beyazları, erkekleri ve kadınları yaşatmak ilahi planın bir parçasıdır. Allah her bir coğrafi varlığa çok özel bir şey bahşetmiştir. *Ummate wast* ya da biz Müslümanların iddia ettiği gibi uluslararası Ümmet olarak, bugün insanlığın karşılaştığı sorunlar için bütüncül, holistik bir yaklaşıma sahip

olmamız gerekiyor. Eğer batı yarı küre batarsa bunun bizim üzerimizde de korkunç sonuçları olacaktır.

O halde İslam Batı'yı kurtarabilir mi? Teröre karşı savaşta birincil hedef olan ve tüm enerjilerini psikolojik olarak kendilerini savunarak tüketen Müslümanların durumu göz önünde bulundurulduğunda buna sadece evet demek dogmatik bir ifade gibi gelebilir. Ayrıca Müslüman ulema ve entelektüeller geleneksel olarak dünyayı iki zıt kamp yani darul-İslam ve darul-Küfr olarak gören *dar* paradigması içinde düşünecek şekilde eğitildiler. Çoğu Kadı oldukları ya da hükümette önemli görevlerde bulundukları için, İslami sınırların ötesinde olan biten için endişe edecek fazla vakitleri olmadı. O günler, izole olarak yaşamanın arzulanan olmasa da mümkün olduğu günlerdi. Geleneksel 'biz' ve 'onlar' paradigması ile eğitilen bu kişiler batı insanının genel refahı için bir İslami misyon yüklenmekte kesinlikle güçlük çekecekti. Yine de Müslümanlık tarihinde ilk kez meydana gelen bazı önemli değişiklikleri gördüğüm için oldukça iyimserim. Dört fıkıh okulunu kabullenme mantığı açıkça sorgulanıyor, bazı geçmiş fıkhi hükümlerin sözde kutsallığı da. İslami literatür bir entelektüel devrimin sancılarını çekiyor.

Ayrıca batıda doğup yetişen yeni nesil Müslüman entelektüeller var. Batı söylevlerine maruz kaldılar ve uzun zamandır dokunulmaz kabul edilen İslami meseleleri yeniden tartışmaya açmak için şiddetli bir ihtiyaç hissettiler. Geleneksel fıkıh paradigması çerçevesinde çalışmaktan suçlu olabilirler ama batı ve İslami dünya arasında bir köprü görevi gören, güzel bir nesir şeklinde, dikkate değer bir savunma ürettiler. Onlarınki Batı uluslarının toptan kurtuluşunu sağlayacak doğru tür yazılar olmayabilir yine de eminim gelecekte İslam'la daha ciddi bir irtibat için zemin hazırlayacaklardır. Bu yazılarda Batı'yı çeken

şey muhtemelen tüm Müslümanlara batı toplumlarına gerçek batı vatandaşları olarak bütünüyle entegre olmaları, hatta kaynaşmaları için yapılan çağrı. Entegrasyon yanlıları ve onların Batılı arkadaşları saflıkla batı toplumlarına taze İslami kan enjekte etmenin Batıyı kendilerine acı veren sıkıntıdan ve paramparça maneviyatlarından kurtaracağına inanıyor. Kanımca, batı ortamı içinde, bir ulus olarak ideolojik değerini henüz tam olarak gerçekleştirememiş bir dini guruptan bunu beklemek çok fazla. Bu tip bir düşünce iki açıdan hatalı olur; temelde medeniyetçi olan ve sadece maneviyatçı olmayan batı çığlıklarının büyüklüğünü hesaba katmıyor, ikinci olarak, en son peygamberlik misyonunu bir dizi salt ahlaki dogmaya indirgeyerek İslam'a tamamen manevi bir rol biçiyor. Her şeyin parçalandığı; dinin bir kenara itildiği, çocuk yapmadan yapılan cinselliğin nihai özgürlük olarak düşünüldüğü, demokrasinin zengin bir azınlığın elinde esir olduğu, şirketlerin ucuz üçüncü dünya iş gücü için kontrol edilemez açgözlülüğünün milyonlarca batılıyı işlerinden ettiği ve daha fazla şirket kapitalizminin tüm dünyanın toptan yıkımı anlamına geldiği bir medeniyette, nasıl olurda bir grup ahlaklı Müslümanın ölen bir medeniyete entegre olması olayların akışını değiştirir diye merak edebilir insan.

Batının içinde bulunduğu kriz akut ve acil çözüm istiyor. Batılı insanlar aynı eski dünyada yaşamanın tehlikesini hızlı şekilde fark ediyor ve birçoğu bundan kurtulmak istiyor. Ancak Müslüman dünyanın da kendisini ilave ettiği kapitalist dünya sistemine alternatif bir sistem henüz yok. Gelecek, bir İslami evanjelizme ya da başka tür bir evanjelizme değil, pek çoğumuzun inanmak istediği gibi, İslami entelektüelliğe bağlıdır; Peygamberimizin büyük misyonunun yeniden keşfine.

Tüm dünyayı günümüzde saran bu manevi karanlığın nedeni putlara tapmak ya da diğer batıl inançlar değil. Daha çok insanların eşyanın varoluş amaçlarını görme yeteneklerini kaybetmeleri nedeniyle bir tür zombiye dönüştürülmesidir. Medya hiçbir zaman bu kadar güçlü olmadı ve insanlık da hiçbir zaman kesintisiz bombardıman şeklinde yağan görselliğe bu derece güvenmedi. Peygamberimiz Muhammed, 'Ya Rabbi! Bana eşyanın aslını göster' diye dua etti, çünkü en fazla buna ihtiyacı vardı.

| 4 |

Avrupalı Müslüman olmak ya da olmamak

Geçen gün Sandy Thom'un bir şarkısına rastladım *'Keşke başımda çiçeklerle Bir Punk Rockçu olsaydım'* ve şarkıyı kaplayan nostaljinin boyutu beni çok etkiledi: *'Oh çok geç doğdum / umursamayan bir dünyaya doğdum'*. O tatlı dünya – *Müziğin gerçekten önemli olduğu ve radyonun kral olduğu / Muhasebecilerin kontrolü olmadığı / Ve medyanın ruhunuzu satın alamadığı / … Pop yıldızlarının hala bir efsane olduğu / Ve cahilliğin hala mutluluk olabildiği / … Ve bağlantıda kalmanın tek yolunun posta kutusundaki bir mektup olduğu / … Ve süper bilgi yolu hala uzayda sürüklendiği o günler* hay aksi artık yok.

Biz Müslümanlar genel olarak batı müziğini takdir edecek şekilde eğitilmedik ve genellikle batının problemlerinin bizim problemlerimiz olabileceğini pek düşünmeyiz yine de Sandy'nin ölen tatlı dünya için attığı nostaljik çığlık beni derinden etkiledi. Küreselleşmenin görünmez güçleri doğu ve batı arasındaki tüm sınırları yıktı. Materyalist batı olsun doğunun ruhani kahinleri olsun herkes aynı gezegende yaşıyor ve ortak bir kaderi

paylaşıyor. Bugün bireyin tamamen yabancılaşması, amaçsızlığın ortaya çıkması ve acımasız kapitalizm, sürekli konuşulan ekolojik dengesizlik ve içinde bulunduğumuz medya-yapımı körlük sadece batı insanına has problemler değil.

Müslüman düşünürler şimdiye dek bugün batının karşı karşıya olduğu meselelerle yakından ilgilenmekten çekindi. Bunun yerine kendilerine ait bir dünya, içinde İslami müzik, İslam ekonomisi ve İslami bilim olan bir çeşit fildişi kule inşa etmeye çalıştılar. Bununla birlikte son on yıl düşünce yapımızda bir değişime tanıklık etti. Kısmen dünyanın küçüklüğü ve kısmen de batının başlıca başkentlerinde Müslüman toplulukların ortaya çıkması nedeniyle, herkesi ilgilendiren meselelerle ilgili daha önce hiç olmadığı gibi düşüncelerimizi ifade etme aciliyeti hissediyoruz. Camiler inşa ederek, İslami merkezler ve Müslüman okulları açarak etkili bir şekilde oluşturduğumuz İslami gettolar fiilen gereğinden fazla sayıda oldu. Bu bazı Müslüman entelektüellerin yeni alternatifler aramasına neden oldu. İzolasyon ya da getto hayatı felakete döndü. Bu sadece düşmanlarımızın etrafımızda bir şüphe ağı oluşturmasına yardım etti. O halde Müslümanlar yerel topluluklara entegre mi olmalı, sözgelişi kültürel olarak bir Alman, din olarak bir Müslüman mı olmalılar? Ya da batılı bir Müslüman olmak ideolojik olarak mümkün müdür?

Son yıllarda bazı araştırmacılar yüksek sesle Müslümanların tüm gücüyle batıya entegre olmalarını savunuyorlar. Kendilerini ayrı tutma davranışının Müslümanları uçlara ittiğini ve sosyo-politik alanda onlara hiçbir imkan bırakmadığını tartışıyorlar. Eğer gerçek bir vatandaş olarak kendilerini yeniden keşfeder ve aktif bir rol oynarlarsa, bir manevi güç olarak ortaya çıkacak ve Batı bu Müslüman vatandaşların yüksek ahlak anlayışıyla yücelecektir. Hatta bazıları bir adım daha ileri giderek bizi

entegrasyondan 'katılım'a geçmeye, ulus kuruluşundaki tüm evrelerde yer almaya teşvik ediyorlar. Aynı zamanda Batı İslam'ın yeni yurdu ve köklü şekilde farklı bir ortam olduğu için, batılı Müslümanların doğulu akranlarından farklı bir kimlik geliştirmeleri gerektiğini savunuyorlar.

Ne var ki entegrasyon üzerine kurulu batılı bir Müslüman kimliğine duyulan istek travmatik entelektüel bunalıma yol açmıştır. Batı'da yaşayan pek çok Müslüman için İslam ve Batı her zaman uzlaştırılabilir değildir. Vatandaşı oldukları ülkenin ulusal çıkarları İslam'ın daha yüce çıkarıyla sık sık çatışmaktadır. Batı'nın Müslüman dünyasındaki son müdahaleleri; Afganistan ve Irak'ın işgali, Amerika'nın İsrail'e kararlı desteği sadece Batı'nın İslam'a düşman olduğu kanaatini güçlendirmiştir. Bu durumda İslam inancıyla batının ulusal çıkarlarını uzlaştırmak neredeyse imkansız bir öneri haline geliyor. Eğer batılı hükümetlerin adaletsiz politikaları, eski diplomatlarının, emekli politikacılarının ve hatta ordu personelinin kendi ülkelerine karşı çıkmasına neden oluyorsa, nasıl olurda Müslüman vatandaşların vicdanlarını bastırmaları mümkün olur ve bu ne kadar sürer? Son yıllarda milyonlarca insan batı caddelerinde kendi hükümetlerinin adaletsiz, insanlık dışı ve ahlaksız politikalarına karşı yürüyorlar. Oysa eğer Müslümanlar benzer bir protesto organize edecek olsa, bu onların demokrasiye olan inançlarının bir göstergesi olarak görülmüyor, daha ziyade yerel topluma uyum sağlamamış, potansiyel terörist olarak görülüyorlar. Kısacası batılı Müslüman kendisini sürekli bir çıkmaz içinde buluyor; bir Müslüman ve Batılılaşmış olmak ya da olmamak, aynı anda.

İslam her hangi bir sisteme entegre olabilecek maneviyat ve ahlaktan mı ibarettir? Muhtemelen, entegrasyon yanlıları daha hassas bazı meselelerden kaçınmak için kasıtlı olarak İslami

ideolojinin bazı temel değerlerini göz ardı ettiler. Konuyu biraz daha açayım. Müslümanlar son vahyin savunucuları olmanın faziletiyle, insanlara iyiliği emredip onları kötülükten sakındırmakla görevli olduklarına inanırlar. Adil bir sistem oluşturmak için gayret ederlerken, tüm inanan ulusların aktif katılımını sağlamakla sorumludurlar. Gelecek İslam toplumu olarak bir vicdanlı insanlar kümesi tasavvur edilir; bu ne Arap kimliğinin işaretini taşımak zorundadır ne de batı hegemonyası kurmaya çalışır. Doğru, İslam Arabistan'da başladı ama Hz. Muhammed (SAV) sadece Araplar'ın peygamberi değildi ve İslam'ın temelleri Arapça kalıplara göre şekil almadı. Çok açıkça ortaya kondu ki Hz. Peygamber yeni bir kimlik oluşturmak için değil, Kuran'ın tüm zamanların iman edenlerine bir rol model olarak tanımladığı Hz. İbrahim Peygamber'in (SAV) dinini yeniden canlandırmak üzere gelmişti. Bir Musevi ya da Hristiyan olmak (Hz. Peygamberin zamanının Müslümanları) ahirette başarıyı güvenceye almak için yeterli değildi. Bunun yerine Kurani vahiy kurtuluşu doğru inanç (iman) ve salih ameller (عمل صالح) ile ilişkilendirdi. İmanlı kişi hangi dini cemaate bağlı olursa olsun, o eğer temel gereklilikleri yerine getirmişse ahirette bir payı olacaktı:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ
بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾

> Şüphesiz, iman edenler(le) Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabiiler(den kim) Allah'a ve ahiret gününe iman eder ve salih amellerde bulunursa, artık onların Allah Katında ecirleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.
>
> (Kuran, 2:62)

İslami sosyal düzen ahenk içinde Allah'ın yüceliğini seslendiren, adil olmak için birbiriyle yarışan inanç ve ideolojilerin sağlıklı bir birleşimidir. İdeolojik olarak biz Müslümanlar Hz. Muhammed ile başlamayan, ancak onunla son bulan peygamber geleneğinin mirasçılarıyız. İnancımız tüm zaman ve mekanların tüm peygamberlerini birleştirdiği için bizim toplumumuzun da bu büyük mirasa tanıklık yapması doğaldır:

﴿ قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمۡ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ﴾

Deyin ki: "Biz Allah'a; bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilen ile peygamberlere Rabbinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz O'na teslim olmuşlarız.".

(Kuran, 2:136)

Hiçbir ayırım yapmadan tüm peygamberlere inanmak Allah'a teslim olmanın bir ön şartıdır. Olası bir sapmaya karşı inananlar şöyle uyarılırlar:

﴿ فَإِنۡ ءَامَنُواْ بِمِثۡلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهۡتَدَواْۖ وَّإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا هُمۡ فِي شِقَاقٖۖ فَسَيَكۡفِيكَهُمُ ٱللَّهُۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ١٣٧ ﴾

"Şayet onlar da, sizin inandığınız gibi inanırlarsa, kuşkusuz doğru yolu bulmuş olurlar; yok eğer yüz çevirirlerse, onlar elbette bir (çelişki ve) aykırılık içindedirler..."

(Kuran 2:137)

İdeal İslami toplum tüm peygamberlik geleneğinin özünü birleştiren, kültürleri aşan bir kimlik taşımalıdır. Kuran bu durumu Allah'ın rengine sahip olmak, صبغة الله, olarak tanımlar

ki bu bir zamanlar Müslüman topluluğun ayırıcı özelliğiydi ve tekrar canlandırılması durumunda diğer inanç toplulukları Müslüman bir toplum içinde kendilerini evlerinde hissedeceklerdir.

Kuran bize rabbaniler olmamızı ve böylece tek başına tüm inanç topluluklarının yeşermesine eşit imkan sağlayacak yaratıcı merkezli bir toplum oluşturmamızı öğütler. Kuran'da tekrarlayan ifadelerde Allah bizi daha büyük bir inanç topluluğu federasyonuna yönlendirir. Hac suresinde camiler dışında Allah'ın isminin çokça anıldığı manastırlar, kiliseler ve sinogaglardan bahsedilir:

﴿ وَلَوۡلَا دَفۡعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعۡضَهُم بِبَعۡضٖ لَّهُدِّمَتۡ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٞ وَصَلَوَٰتٞ
وَمَسَٰجِدُ يُذۡكَرُ فِيهَا ٱسۡمُ ٱللَّهِ كَثِيرٗاۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓۚ
إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ٤٠ ﴾

> Onlar, yalnızca; "Rabbimiz Allah'tır" demelerinden dolayı, haksız yere yurtlarından sürgün edilip çıkarıldılar. Eğer Allah'ın, insanların kimini kimiyle defetmesi (yenilgiye uğratması) olmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın isminin çokça anıldığı mescidler, muhakkak yıkılır giderdi..."
>
> (Kuran, 22:40)

O halde bu, Hz. Muhammed (SAV)'in takipçilerinin önemli rol oynadığı ancak diğer inanç gruplarının da kendilerini dışlanmış hissetmedikleri geniş bir herkes-için-İslam modeli, bir evrensel kurtuluş misyonudur. Bunun gibi bir mega proje izolasyon ya da gettocu düşünce yapısıyla başarılamaz. Küçük İslami gettolar yaratarak inziva hayatı yaşamanın savunuculuğunu yapanlar İslam'ın evrensel kurtarma misyonunu pek az anlıyorlar. Dünyanın darul-Küfr ve darul-İslam olarak iki karşıt bloktan oluştuğunu düşünen geçmiş

fukaha da bu noktayı kaçırmışlardı. Bugün bizi bir Avrupalı Müslüman olmaya ya da ulus-inşasında tam olarak yer almaya yüreklendirenler ve tüm iyi niyetleriyle içimizden Müslüman Henry Kissinger'lar ya da Jack Straw'lar çıkmasını dileyenler de İslami misyonu konusunda daha az cahil değiller. Batı toplumlarıyla bütünleşmek kuşkusuz Müslümanları güç koridorlarına gönderebilir ve hatta onlar Yahudi ya da Hıristiyan çağdaşlarından daha iyi vatandaşlar olduklarını gösterebilirler ama onların 'entegrasyonu' ya da 'katkılarının' İslam'ın kurtuluş misyonuna yardımcı olacağının garantisi bulunmuyor. Bu gezegende kendi ulusal çıkarları için gece gündüz çalışan pek çok ulus ve kavim var. Eğer Müslümanlar da tüm dikkatlerini benzer bir projeye verecekse, insanlığın daha büyük menfaati için kim çalışacak? Entegrasyon batı toplumlarına nüfuz etmek için geçerli bir strateji olabilir ve başlıca batı merkezlerinin kontrolünü demokratik yollarla ele almak için kestirme bir yol olabilir ancak biz Müslümanlara emanet edilen kurtuluş misyonu güç elde etmek için terkedilmeyecek kadar ulvi bir misyon.

İzolasyon ya da gettocu düşünce yapısının avukatı değilim. Yine de entelektüel bir temel oluşturmadan entegrasyon için delice çalışmanın bizi hiçbir yere götürmeyeceğini düşünüyorum. Müslüman ruhunun içine işleyen İslam inancı bize Müslümanların kendilerine ait bir ulusal ya da cemaat menfaatleri olmadığını söyler. Bizim dünyadaki tüm ulusların teselli bulacağı adil bir düzen için çalışmamız gerekiyor. Sadece İngiliz ya da Amerikan ulusunun çıkarları için çalışmak vicdanımıza karşı kendimize kuyu kazmak olacaktır. Bizim için tüm insanlık tek bir millettir, bize herkes için çalışma sorumluluğunu veren aynı Rabbin çocuklarıyız. Bu yüce misyonu bırakmadan, sadece kendi insanlarını düşünen,

politikalarının diğer ulusları olumsuz etkilemesinden fazla rahatsız olmayan herhangi bir sistemin ellinde piyon olmamız mümkün değildir.

Entegrasyoncuların akıllarını çelen aslında batı Yahudilerinin başarı hikayesi olmuştur. Yahudiler tarihin kıyısında o kadar uzun süre yaşadılar ki Diaspora (galut) onların ulusal kimliği oldu. Ancak ne zaman ki Yahudi kimliklerini terk etmeye, ya da en azından daha az önemsemeye karar verdiler ve yerel toplumlara entegre oldular, dikkate alınmaya değer bir güç olarak ortaya çıktılar. Bununla birlikte Yahudi deneyimi sadece entegrasyondan ibaret değildi. Yahudilerin yeniden canlanışı dini ve laik bilgi konusunda on sekizinci yüzyıl söylevine çok şey borçludur. Entegrasyonun da payına düşen vardır ama olumsuz etkileri göz ardı edilemez. Reform Yahudiliğinin entelektüel babası sayılan Moses Mendelssohn Yahudiler için bir Avrupalı kimlik mücadelesi vermiştir. Kuşkusuz, Prusya Kralı 2. Frederik tarafından mahkeme filozofu olarak atanan Mendelssohn kişisel seviyede bir başarı hikayesidir. Bununla birlikte entegrasyonun bir bedeli vardır. Mendelssohn'nun tüm çocukları Yahudi cemaatini terk etmiştir; kızları Dorothea ve Henrietta Katolik olmuş ve oğlu İbrahim Hıristiyanlığın en iyi yetişmiş insanların inancı olduğuna inandığı için çocuklarını Hıristiyan olmaya teşvik etmiştir. Avrupa kimliği için Yahudi kimliğinden vazgeçmek kuşkusuz Yahudi ulusunu geminin dümenine geçirmiştir ama aynı zamanda Yahudileri kendi kurtuluş projelerinde zora sokmuştur. Bugün sahip oldukları tüm güce rağmen Yahudi ulusu bir çıkmazda: üçüncü tapınak bir dini proje olarak uygulanabilir görünmüyor.

Yahudi deneyiminden öğreneceğimiz çok şey var. Uygun bir entegrasyon teolojisi olmadan, Müslümanlar'ın bu yaklaşımla ilgili endişeleri olacaktır ve entegrasyoncular salt apolojistler

olarak görüleceklerdir. Eğer herkes ülkesinin ulusal menfaati için eşit derecede çalışacaksa, Bir Müslüman vatandaşı, Müslüman olmayan akranlarından ayıran ne olacaktır? Müslüman katılımı batı toplumuna çok ihtiyaç duydukları ahlaki ve ruhani unsurlar ekleyecektir demek sadece bir özür sunmak olmayıp, büyük bir kurtuluş misyonunu ahlaka indirgemeye varmaktır. Kanımca dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Batı'daki Müslümanlar da peygamberlik misyonunu yeniden keşfetmeden pozitif bir rol oynayamayacaklardır. Ne izolasyon ne de entegrasyon ya da Tarık Ramazan'ın ifade ettiği gibi 'katkıda bulunmak' Hz. Muhammed (SAV)'in misyonunun getirdiği itibarı bize getirmeyecektir. Batı'ya entegre olması gereken ne İslam ne de Müslümanlardır, bunun tam tersi olmalıdır. Doğu'yla Batı'yı, Avrupalılarla Asyalıları ve dünyanın diğer milletlerini refah getirecek, kurtarıcı İslam misyonuyla bütünleştirmeliyiz. İster doğuda ister batıda yaşasınlar, Müslümanlar kendilerini kendileri için değil başkaları için yaşayan kurtarıcı bir ulus olarak tanıtmalıdırlar. Özgürlük ve hürriyetin tehlikede olduğu, bireylerin kapitalizmin zorbalığı altında ezildiği ve dünya sisteminin kontrolden çıktığına geniş çaplı inanıldığı tarihin bu noktasında, Müslümanlar bugün dünyada yaşayan 6 milyar insan ruhunu kurtarmaya mecburdurlar. Bunu ancak Peygamber dönemi İslam'ını modern bir ortamda yeniden şekillendirebilirlerse yapabilirler; ne doğu ne de batıya ait olmayan sadece 'Allah'ın rengini' taşıyan, insanları Yaratıcı merkezli bir kimliğe çağıran bir İslam. Hz. Muhammed (SAV)'in insanlığa bir nimet olması gibi, onun peygamberlik mesajını yeniden canlandırmak muhakkak evrensel bir çekim meydana getirecektir. Kısacası, bugün ihtiyacımız olan şey acımasız kapitalist sisteme alternatif olarak İslam ahlakının kötü bir versiyonunu formüle etmek değil,

İslam'ın evrensel mesajını yeniden keşfetmek ve bunu tüm dünya uluslarını birleştirecek bir unsur olarak değerlendirmektir.

Batı tarihinde hiç yaşamadığı bir krizle karşı karşıya Batı felsefesi satır satır analiz ediliyor ve batının gelişme kavramı neden olduğu yıkıcı ekolojik etkileri nedeniyle sorgulanıyor. Batının demokrasi gibi idealleri de batı medeniyetlerinin kalelerinde akılcı bir düzen sağlayamadı. Günümüzde bilim tartışılıyor, kürtaj ve cinsellik gibi konular tekrar gündemde. Modern batı cazibesini kaybetti ve henüz ufkunda ne olduğu da belirsiz.

| 5 |

Müslüman Aklını yeniden bulmak

Elizabeth Wurtzel'in *Prozak Toplumu (Prozac Nation)* ve Peter D. Kramer'ın *Prozakı Dinlemek (Listening to Prozac* kitaplarını okuduğumdan beri, öz-saygılarını yeniden kazanmada milyonlarca insana yardımcı olan Prozak, Ritalin, Zoloft gibi mucize ilaçlar Müslümanların zihnine yaratıcı bir güven aşılamak için de kullanılabilir mi diye merak ediyorum. Prozak ve fluoksetine nörotransmiter görevi görür ve düşük seviyede olması halinde depresyon, öfke ve hatta intiharın temel nedeni olduğu söylenen Serotonin seviyesini beyinde etkili şekilde yükseltir. Bugün 28 milyon Amerika'lı yani toplam nüfusun yaklaşık onda biri bu psikoterapik ilaçlarla yaşıyor. O halde eğer Amerika bir ulus olarak iyi performans gösteriyor, coşkuları ve kibirleriyle tanınıyorsa buna şaşmamak gerek.

Bugün Müslümanların kendilerine güven eksikliği tüm dünya onlarla savaş halinde olduğu için değil, daha çok temel entelektüel ve manevi ilham kaynakları kendi üzerlerine kilitlendiği içindir. Beyin potansiyelleriyle ilgili o kadar uzun

zamandır yanlış öğretilere maruz kaldılar ki şimdi dini meselelerle ilgili akıllarını kullanmaları teklif edildiğinde ödleri patlıyor. Onlar için Din Büyükleri tüm meseleler için kafa yorup düşünce sürecini ilk ve son olarak mükemmelliğe ulaştırmış olması neredeyse bir iman meselesi. Bu tutum fiilen tüm vahiy külliyatını askıya almış ve tüm Ümmeti İslam öncesi düşünce yapısı içinde kilitlemiştir:

﴿ قَالُواْ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ٧٤ ﴾

ya da Kuran'da ifade ettiği şekliyle 'biz atalarımızı böyle yaparlarken bulduk' denmiştir.

Müslüman zihninin kırılganlığı göz önüne alındığında, hayatlarını Ümmetin yeniden doğmasına adayan İslam'ın bazı büyük bilgeleri sonunda vazgeçmişlerdir. Kariyerine bir dini uyanış alimi olarak başlayan ve 20.yy Hindistan'ında Hizbullah'ın – tarihin gidişatını değiştirecek olan Allah'ın taraftarları - planını halka duyurarak heyecan yaratan Abul Kalam Azad kısa zamanda geleneksel Müslüman zihniyetiyle hiçbir şeyin başarılamayacağını fark etmiştir. Muhiuddin Kasuri'ye yazdığı bir mektupta şöyle belirtir: 'Ulema umutsuz bir grup. Geleneksel zihniyetin yeniden doğuşa yol açacağını düşünmek doğa kanunlarını inkar etmek olur. Katı düşünceyi inkar etmekten, köklü şekilde farklı bir edebiyat ve çıraklık dönemi gerektiren yeni bir zihniyetin oluşturulmasına odaklanmaktan başka alternatifimiz yok. Modern İslam'ın önde gelen ideologlarından Muhammed İkbal hilafetin kaldırılması üzerine görüş bildirirken benzer bir endişeyi seslendiriyordu. Merkezi bir otoritenin yokluğu 'uluslararası bir idealin doğuşu' için elverişli bir anın gelişiydi ve onun görüşüne göre bu ideal 'o güne dek İslam'ın önceki yüzyıllarındaki Arap emperyalizmi tarafından gölgelenmiş, daha doğrusu yerine geçilmişti'. İkbal

'kendi tecrübeleri ve modern hayatın değişen koşulları ışığında temel hukuki prensipleri yeniden yorumlamak isteyen' liberallerin gayretlerini tümüyle destekledi (Yeniden Yapılanma, s.134). Çok benzer bir şekilde içtihat ve yeniden düşünmeye eğilimleriyle tanınan Cemalettin El-Afgani ve öğrencileri de Müslüman zihniyetine hakkını vermek istediler. Meşhur tezi Risalah Al-Tawhid'de Abdahu ilahi vahyin tüm nesiller için rehber ışık olduğunu ve şu anki nesli yorumlama hakkından mahrum bırakıp geçmiş nesillerin aynı konuyu tekellerine almalarına izin verilmesinin adil olmadığını savunur. Prensipte geleneksel düşünce yapısı metnin yeniden okunmasına karşı değildir. Bununla birlikte tüm bu yeniden okumaların din büyüklerinin anlayışıyla mutabık olmasını şark koşmuştur. Yeniden okumanın, kelimenin mütevazı anlamıyla bile kökten farklı bir anlayış üretmeyeceğini anlamak için çok zeki olmaya gerek yok.

Son birkaç yüzyıl Kuran'a dönüşü çağıran yeniden canlanma hareketlerinin yükselişine şahit oldu. Ancak tüm yaygaraya rağmen, eğer tüm çabalarımız sadece bir yeniden canlanma illüzyonu yaratmakla sonuçlanmışsa, bu temel olarak yalın vahiy metin ile zaman içinde etrafına aşılmaz bir duvar ören yorum edebiyatı arasındaki farkı görmeyi başarmamız nedeniyleydi. Doğrusu mevcut imanlı neslin kendi başına ilahi metne yaklaşmasına izin vermiyoruz. Yirminci yüzyıl başlarında, hilafetin kaldırılmasının ardından, dini yeniden canlandırma hareketleri ilahi metni anlama üzerine yoğunlaştı. Mısır'da Seyyid Kutub'un Fizilal'il Kuran, Hindistan alt-kıtasında Mevdudi'nin Tefhimu'l Kuran ve İslahi'nin Tadabbur'il Kuran eserleri Müslümanların ilgi odağı oldu. Bu tefsirlerin küresel İslami hareket üzerinde büyük etkileri oldu. Ne var ki mükemmel bir nesirle yazılan bu yeni tefsir edebiyatı

ilahi metne yaklaşımda arzu edilen neticeyi getirmedi ve klasik anlayış devam etti. Mevdudi'nin Tefhim'ini yazması otuz yılını aldı ve İslami başyapıtı olan Tadabbur'u hemen hemen yarım yüzyılda tamamladığını ileri sürmüştür, yine de bu muazzam entelektüel yolculuklarının sonunda salt hanefiler olarak, hicretin ikinci yüzyılının büyük hukukçularının takipçileri olarak ortaya çıktılar. Eğer 30 ya da 50 yıllık sistematik Kuran çalışması onların ilahi metni içinde bulundukları özel koşullar içinde kendi kendilerince ele almalarını sağlamaya yetmiyorsa, ne kadar etkileyici olursa olsun her türlü akademik teşebbüs sadece entelektüel bir lüks olarak tanımlanabilir. Bir din büyüğünün anlayışına güvenerek din adamı olmayan bir kişinin kendisini bir Hanefi ya da Şafi olarak tanımlaması doğru kabul edilebilir ancak tüm hayatlarını ilahi metnin sistematik araştırmasına adayan alimler için geçmişin büyük ustalarına takılıp kalmak sağlıksız bir düşünce yapısına işaret eder. Tarihteki benzersiz konumumuzun farkında olmadığımız sürece ve içinde bulunduğumuz özel duruma uygun olacak şekilde özel bir yaklaşım geliştirme konusunda geçmişin büyük üstatlarının kendileri için yaptığı şekilde kendimizden yeterince emin olmadığımız sürece, Kuran'a dönüş sadece inanılması güç bir realite olacaktır. 21.yy'ın sosyal gerçeklerini geçmişin büyük bilgelerinden kesinlikle daha iyi biliyoruz. Abbasi Bağdat'ında kutsanan fıkıh külliyatında teselli aramak bir sonuç getirmeyecektir. Klasik fukaha yolculuğu bir menzil ile ölçerdi, yani bir karavanın tek seferde gidebileceği maksimum uzaklık ile. Bu ölçüye dayanarak bize namazın ne zaman kısaltılacağını söylerlerdi. Hiçbir zaman uzay aracında seyahat etmediler ya da internet sohbet odaları sayesinde yabancı erkek ve kadınların tanıştıkları ya da küreselleşme ile dar-ül-İslam ya da dar-ül-küfr gibi terimlerin geçersiz olduğu bir durumla karşılaşmadılar.

Yüce Allah'ın kitabına dönüş çağrısı, özünde geçmiş takva büyüklerin taklidine körü körüne bir çağrıydı ve Ümmet'i canlandırmayı başaramadı. Sık sık din büyüklerinin, imana fevkalade bağlılıklarına rağmen insan oldukları dolayısıyla hata yapmaya açık oldukları gerçeğini göz ardı ettik. Bu din büyüklerinin ilahiyat çalışmalarını ve fıkhi özetlerini akademik alanda her hangi bir konuda son söz olarak değil de bir öncü çalışma olarak ele alsaydık, olası hataların düzeltilmesi her zaman mümkün olabilirdi. Ne var ki, kısmen politik sistemin zayıflaması nedeniyle ortaya çıkan entelektüel anarşi, kısmen de İslam'ın ilk yıllarına atfedilen kutsallık duygusu nedeniyle, bağımsız düşüncenin herkese ait bir imtiyaz olmadığına hükmedildi. Geçmişe bu şekilde kutsanmış olarak bakma tutumu zamanın entelektüel anarşisini frenlemeye yardımcı olmuş olabilir ancak daha sonra bunun kendisi gelecek tüm zamanlar için bir entelektüel çoraklığın kaynağı olmuştur. Zaman geçtikçe kutsanmış geçmiş peşimizi bırakmadı. Olaylar öyle bir hale geldi ki herhangi bir potansiyel ihtilaf konusunda alimlerimiz geçmişte bir fikir birliğinin başarıldığını iddia ettiler ve dolayısıyla söz konusu meselenin tartışmaya açık olmadığını ilan ettiler. Kurani dünya görüşüne göre bir konuda ilk ve son olarak bir fikir birliğine varıldığını iddia etmek yanlış bir önermedir. Eğer tarihte belirli bir dönemin Müslüman alimleri belirli bir konuda fikir birliğine varmışlarsa, bu onların zamanındaki sosyal gereksinimlerle şekillenen vahye ait kolektif bir anlayış olmuştur. Onların kararları bizi bağlayıcı olamaz. Vahye kendi zaman ve mekan şartlarımıza uygun şekilde kendi yanıtımızla karşılık vermek zorundayız. Rabbimizin bizden yapmamızı istediği tam olarak budur:

﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ٢٤ ﴾

Rabbimiz 21.yy insanıyla konuşur mu? Direk olarak mı yoksa geçmişin ölüleri aracılığıyla mı konuşur? Kuran bizim için haşa sadece önceki yüzyıllardaki din büyükleri için anlam ifade eden bir kitap mıdır? Bu tip sorular ilahi metne yönelik her tür yaratıcı yaklaşımı direk ilgilendirmektedir. Salaf ibadeti ya da

﴿ قَالُواْ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ٧٤ ﴾

(biz atalarımızı böyle yaparlarken bulduk) tutumu İslam öncesi Arapların milli putları Lat ve Uzzah'a ibadet etmekle ilgiliydi. Bugün tartışmalı bir konu olduğunda kutsal metne direk ulaşmamızı engelleyerek bize geçmiş din büyüklerinin yanılmazlığına ikna etmek için yine karşımızdalar. Yeni çağın putları Lat ve Uzza değil, kendi zamanlarında inanç adına önemli hizmetler yapmış din büyükleridir. Uzun zamandır yaratıcı akıl devrede olmadığı için, çözülmemiş meseleler üst üste yığılmıştır. Bu konuyu birkaç örnekle açıklayalım.

Filistin Sorunu

Filistin neredeyse yarım yüzyıldır Ümmet için büyük bir mesele oldu. Geleneksel Yahudilikte Kutsal Topraklarda bir metre yürümenin cennette bir yer kazandıracağına inanılır. Müslümanlar ise sadece yüzyıllardır bu topraklarda yaşadıkları için değil aynı zamanda teknik ifadeyle burası bir vakıf arazisi olduğu dolayısıyla bu konu tartışmaya açık olmadığı için Filistin'in kendi anayurtları olduğunu düşünürler. Tartışmadaki her iki taraf da kaya gibi bir duruş sergiledikleri için 'kutsal' topraklar bir kıyım alanına dönmüştür ve görünürde bir çözüm yok. Kaynayan çatışmayı güvenli bir mesafeden seyrederek Filistin problemiyle sadece duygusal olarak ilgilenenler Filistinli kardeş ve bacılarının kahramanlık ve cesaretini kolaylıkla methedebilirler ama bir de her gün yakınlarını kaybeden

Filistinli annelere, kızkardeşlere ve çocuklara sorun. Son zamanlarda bir takım alimlere olası bir çözüm sorduğumuzda büyük bir çoğunluğu bir çözüm öngörmediklerini söyledi. Peki duyarsız ve dilsiz seyirciler olarak bu olayların devam etmesine seyirci mi kalacağız?

İslam tarihi sadece büyük zaferlerin tarihi değildir; aynı zamanda stratejik geri çekilmelerin tarihidir. Eğer barış geçici bir geri çekilme ile sağlanacaksa ve İslam'ın yararına bu tip tedbirlerle daha iyi hizmet edilecekse, kafa kafaya çarpışma için ısrar etmenin anlamı yok.

Kuran'ın açık bir zafer olarak ifade ettiği, Hz. Peygamber (SAV)'ın *hudeybiye*'deki stratejik geri çekilmesi kör bir vadide kapana düştüğünü düşünen herkes için açık bir işaret levhasıdır. Bugün Ümmet ne yazık ki İsrail devletiyle boy ölçüşecek konumda değil ve Müslüman liderler kendi toprak ve hanedanlık çıkarları nedeniyle belirleyici bir rol oynamaya istekli değiller. O halde bir takım organize olmayan, silahsız küçük grupların çatışmayı beslemeyi sürdürmelerinin bir anlamı var mı? Bu vakıf arazisi bizim için haşa bir kutsal inek mi? Ya da kaybedilen muazzam insan hayatları göz önünde bulundurulduğunda geleneksel fıkıhın bu mesele üzerindeki görüşünü tekrar değerlendiremez miyiz? En azından şunu yapabileceğimize inanıyorum ki aklımızı kullanıp Kuran'daki hikmeti anlamaya çalışabiliriz.

Şii-Sünni Bölünmesi

Müslümanların tarih içinde yaşadıkları pek çok iç çatışma arasında, Şii-Sünni bölünmesi en vahim ve problemli olanıdır. Önceleri veraset konusunda politik bir anlaşmazlıkken her iki mezhebin diğerinden farklı bir biçim alması hemen hemen üç yüz yıl almıştır. Şimdi bölünme genellikle ilahi bir planın parçası dolayısıyla aşılamaz görülüyor. Gerçek İslam'dan farklı

olarak Şii ve Sünni İslam gelişimini ikinci yüzyıl başlarında ortaya çıkmakla beraber belirleyici ideolojik yapısını hicri 4.yy'da kazanan polemiğe açık miras edebiyatına borçludur. Sünni İslam'ı dört büyük fıkıh alimi şekillendirirken, Şii İslam imamlarının ilahi kaynağına inanır. Başlangıçtan beri birbirlerini eleştiren İslam'ın bu iki formu meşrutiyetlerini sadece Allah'ın Kitab'ından ve peygamberlerinden değil, kendi zamanlarında önemli hizmetlerde bulunan ancak kendi hatalı tarih algımız nedeniyle zamanla bir kısım toplumda haşa bir çeşit ilah haline gelen Ebu Hanife, Şafi ve Cafer El-Sadık gibi olağan insanlardan alır. Eğer İslam Hz. Peygamberimiz döneminde Kuran tek temel metinken ve Şii ve Sünni İslam'ın öncülerinin olmadığı bu erken dönemde Müslümanlar gayet iyi gidiyorlarken mükemmelleşmişse, Şii ve Sünni İslam'ın çatısını oluşturan sistemi bir kenara koymaya razı olmamız koşuluyla, aynı ahenge ulaşmamız son derece mümkündür. Şimdiye kadar tarih vahyin içeriği ve manasını belirleme konusunda serbest bırakıldı. Nerede yanlış yaptığımızı anlamak ve aynı zamanda yapılan sapmalardan geri dönmek için vahye üstünlük vermemiz gerekiyor. Şii ve Sünni İslam'dan dönüş sadece Ümmet'i aralıksız süren sıkıntılardan kurtarmayacak, aynı zamanda bir fikir patlaması, bir doğal sonuç olarak katıksız Peygamber sesi getirecektir.

Aemmah Arba'
ya da Düşünceye karşı Tökezleyen Dört Engel

Sünni İslam'ı oluşturan sistem aynı zamanda anlaşılmaz bir biçimde birbirinden farklı, zaman zaman birbiriyle çatışan dört fıkıh okuluna bölündü. Müslüman alemi sık sık farklı fıkıh hizipleri arasındaki savaşa tanık oldu. İbn Batuta, Şafi ve Hanbeli çetelerin Bağdat sokaklarında nasıl çatıştıklarını detaylı

olarak anlatır. Aslında hicri 7.yy Mısır'ında dört fıkıh okulunun kutsallaştırılması büyük ölçüde fıkhi ayaklanmalar nedeniyledir. Sünni İslam'ın fıkhi bölünmesi bugün bile peşimizi bırakmamaktadır. Modern çağlarda Müslümanlar ne zaman bir İslami devlet kurma imkanı elde etseler, yeni devletin resmi olarak hangi fıkıh okuluna bağlı olacağına karar vermek güç olmuştur. Modern Pakistan'da çeşitli muhalif mezhepler arasındaki iç çatışmalar laik elit sınıfın devlet mekanizmasının kontrolünü ele alması için zemin hazırlamıştır. Yakın zamanda Hanefi okulun Deobandi versiyonunun tek geçerli din olduğu Talabani Afganistan'ında başka fıkhi akımları izleyen Müslümanlar adeta azınlık gayri müslim hayatı yaşamışlardır. Fıkhi ayrılık çok derindir ve geleneksel Müslüman ruhuna nüfuz etmiştir. Gelecekteki İslami bir canlanışı tehlikeye sokma potansiyeli vardır. Gelecek İslam devleti çoğunluk fıkhı ile yönetilsin demek konunun hassasiyetini göz ardı etmek olur. Fıkhi kimlik belirli bir fıkıh okulunun tek başına İslam'ın özünün en somut örneği olduğu varsayımına dayalıdır. O hale bir mümin 'daha az Müslüman' bir çoğunluğun yararına kendi fıkhi kimliğinden nasıl vazgeçebilir?

Aramızda bir birlik oluşturmak ve İslam'ın hasar görmüş dokusunu yenilemek için acilen İslam'ın dört büyük fukahasının olmadığı erken dönemlerine geri dönmemiz gerekiyor. Prensipte okumuş olanlarımız dört fukahanın Allah tarafından göreve takdir edilmediği konusunda hem fikiriz. Eğer İslam onların tarih sahnesine gelmelerinden önce kitlelere yayılmışsa, bugün de yine onlar olmadan İslam'ın özünün tebliğ edilebileceği mantıkidir. Bu devrimci bir fikirdir ve yüzlerce yıllık ideolojik ayrılıkları bir çizgiye getirme potansiyeline sahiptir. Her bir fıkhi mezhebin belirli bir imamın fıkhi normlarına uyarak, izole bir şekilde dua ettikleri, Mekke'de

kutsal Harem'de aynı anda dört şekilde namaz kılınan dönemin üzerinden çok uzun zaman geçmedi. Aynı anda farklı namazların kılınmasına son vererek Müslümanları tek bir namaz imamı altında birleştirmek görevi 20.yy'ın başında Najdi reformcularına düşmüştür. Eğer Najd'in bedevi reformcuları salt politik bir iradeyle uzun süredir var olan bir geleneği ortadan kaldırabiliyorlarsa neden emirleri altında muazzam bir medya gücüne sahip 21.yy reformcuları bizi fikhi çıkmazdan kurtaramasınlar?

Ortak Gündem & diğer İnanç Toplulukları

İlk Müslüman kuşaklar diğer inanç topluluklarına açıktılar ve onları doğal müttefikleri olarak gördüler. Kuran onları kitap ehli ve zaman zaman 'iman ehli' olarak adlandırırken, onları ilahi misyonu kabul etmeye davet etmiştir:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟ فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ
ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ ﴾

İdeolojik olarak tahrif edilmiş olsa da İslam'dan önceki peygamberlik geleneğinin izleri, Hz. Peygamber (SAV) döneminin ilk Müslümanlarına o kadar yakın görüldü ki Kuran onlarla yakın ilişkiler kurulmasına müsaade etti. Onlarla sosyalleşmek teşvik edildi, yemekleri helal kılında ve Müslüman erkeklerin onların kadınlarıyla evlenmelerine izin verildi. Kitap ehliyle sosyal olarak karışmaya izin veren Kuran ayetleri hala mevcuttur ancak geçmişin fukahası tarafından fiilen feshedildiği için pratikte artık uygulanmazlar. Kavrayışımızda aşamalı bir dönüşüm yaşanmıştır. Diğer inanç topluluklarını müttefiklerimiz olarak görmek yerine, bugün onları küfür

olarak kınamakta ısrar ediyoruz. Diğer inanç topluluklarının kendi İslami devletimiz içinde gelişmesine izin vermek istemiyoruz. Buna karşın, İslam'ın genellikle özgürleştirici bir misyon olarak görüldüğü ve ilerici İslami ideolojisinin sınırların ötesinde kalpleri ve zihinleri fethettiği İslami Dava günlerinde, darül İslam'ın başlıca şehirleri sadece son derece büyük gayri-Müslim nüfusun ikamet ettikleri yerler değildi, pek çok şehirde çoğunluğu oluşturdular ve ibadethaneleri Allah'ın adının yüceltildiği yerler oldular. O zamanlar kendimizi tüm inanç topluluklarının lideri olarak gördüğümüz ve dindar bir toplum oluşturmak için bu toplulukların desteklerini aradığımız önemli zamanlardı. Bununla birlikte bu tutum kısmen Arap *asabiyye*'nin (yeni birleştirici güç) ortaya çıkması, kısmen de haçlı seferlerinin psikolojik etkisi nedeniyle Abbasi döneminde yavaş yavaş değişti. Dönemin fukahası 'diğerleriyle' ilişkilerini gözden geçirmeye kendilerini mecbur hissettiler. Bu yaklaşım önceleri imparatorluğu korumak için geçici bir tedbirken, daha sonra gelecek tüm zamanlar için bir ortodoks İslami prensip olarak görülmeye başladı.

Aynı zamanda Kuran'da açık olarak bahsedilmeyen inanç toplulukları *şibh ehli kitap* ile ilgili ortodoks görüşü yeniden düzenlememiz gerekiyor. Alimlerimiz El Birunu ve Şahristani tarafından öne sürülen Hindistan'ın Hindularının da inançlarının ilkesi gereği 'kitap ehli' olarak görülmeyi hak ettiklerini savunan teolojik tartışmalardan habersiz değildir. Eğer Hindular arasında Allah'ı tanıyan mezhepler, *ehli kitap* kriterini yerine getiriyorlarsa yani Allah'a, ahirete, kitaplarına, peygamberlere inanıyorlarsa ve salih amellerde bulunmaya önem veriyorlarsa, Allah'ın onlar için takdir ettiğini inkar etmenin anlamı yoktur. İnançlı insanlar olarak onlar bizim müttefikimizdir ve manevi mücadelemize katılmaları için

memnuniyetle karşılanmalıdırlar. Onlarla sosyalleşmek, onlarla yemek yemek, kadınlarıyla evlenmek pratikte bir gereklilikten çok Kurani bir buyruğun yerine getirilmesidir. Ancak tüm bunların olması için Kurani uygulamaları fiilen geçersiz kılan uzun süredir hakim fıkhi geleneğimize eleştirel bakış getirmeliyiz.

Abbasi döneminde sonuna kadar yeşeren fıkhi akıl daha sonra düşünce süreci durduğu ve geçmiş alimlerin kör taklidi norm haline geldiği için bir antitez halini aldı. Dolayısıyla Ümmet'i canlandırmak için ortaya koyduğumuz tüm gayretlerimiz gerçekte bir ortaçağ görüşü ve ortamını yeniden canlandırma alıştırması oldu. Dünyayı son zamana dek yönetmesi beklenen son vahyin savunucuları modern dünyadan utanıyorlar ve duygusal olarak ait oldukları bir ortaçağ ütopyasını yeniden oluşturmak için çabalıyorlar. Düşünme sürecine getirilen yasaklama felaket getirmiştir. Bu İslam'ın bazı temel ve güçlü müesseselerini fiilen tahrip etmiştir.

Açıklayalım. Cuma namazları başından itibaren Müslümanların sosyal hayatında önemli bir rol oynamıştır. Bugün Müslümanların çoğunluğunu içeren Arap olmayan ülkelerde, bu vaazın resmi dilinin Arapça olması konusundaki ısrarımız bu canlı müesseseyi salt ritüele indirgemiştir. Ne konuşmacı söylediğini anlar, ne de dinleyenler bu zaman kaybına bir anlam verirler. Modern bir camide müezzin minbere çıkıp iman edenleri namaza çağırırken başını sağa ve sola çevirdiğinde, ancak çok az kişi bu hareketin mahiyetinin ötesine geçtiğini fark eder. Hz. Peygamberimizin (SAV) Medine'sinde sağa ve sola dönmek imamın mesajının farklı yönlerde yankılanmasına yardımcı olurdu. Bugün dijital amplifikatörler aynı görevi çok daha etkili şekilde görüyor. Bize anlatıldığına göre, Medine'nin büyüyüp bir kasaba olmasıyla,

iman edenler için özellikle Hz. Peygamber (SAV)'in camisinden uzakta yeni yerleşim birimlerinde yerleşenler için hemen bir araya gelmek güçleştiği zaman, Halife Hz. Ömer herkesin Cuma namazına gelmek için yeterince vakti olması için namazdan önce bir ek ezan daha ekleyerek bu yeni duruma çözüm getirmişti. Eğer Hz. Ömer Cuma namazı uygulamasını zamanın gereklerine uydurmak ve etkinliğini korumak için ek bir ezan koyabiliyorsa, amplifikatörlerin kullanıldığı gönümüzde ezan sırasında yine de sağa ve sola dönmemiz gerekiyor mu? Ayrıca ne konuşmacının ne de dinleyenlerin nesir şeklindeki bu şiirsel vaazın anlamını takdir edecek bir kulağı olmayan yerlerde Cuma vaazlarının yerel dilde yapılmasına izin veremez miyiz?

Donmuş düşünce yapısının diğer bir yansıması ay günlerini hesaplamak için ayın görünürlüğü konusundaki ısrarcılığımızda görülebilir. Pek çoğumuz için bu bir iman konusudur. Gece ve gündüzlerin saniyelerine kadar hesaplanabildiği bir dünyada ve ayın konumuyla ilgili kesin tarih ve saat veren, gün doğumu ve gün batımı ile ilgili son derece dakik kapsamlı çizelgelere sahip olduğumuz günümüzde, geleneksel hesaplamalar üzerindeki ısrarcılığımız otantik dindar bir hayat yaşamak için muhtemelen ortaçağa özgü bir his duymamız gerekliliğine dair konuşulmayan inancımızı dile getiriyor sadece. Saf, yaratıcı İslam'ın yurdu olması beklenen Selefi dünyada da durum bundan daha iyi değil. Her yıl Ramazan Bayramından önce Suudi caddeleri küçük plastik ambalajlarda olağanüstü miktarlarda buğday tohumu tepeciklerine tanık olur. Dindar Müslümanlar geçmiş Hanbeli fukahasına uyarak Bayram bağışını buğday ile yapmaları gerektiğine inanıyorlar. Pişmiş ekmeğin en fakir insan için bile bulunabildiği tüketici toplumunda, ihtiyaç sahibine az miktarda buğday verilmesi

hayır işinden ziyade utanç vericidir. Bu tip hareketler ancak Müslüman olmanın duygusal olarak orta çağda yaşamak anlamına geldiğiyle ilgili tuhaf duyguyu beslemektedir.

İslam'ı temel olarak ortaçağ çerçevesi içinde düşünmek bizi modern zaman gerçekliğinden uzaklaştırdı ve iç konularımız son Ümmet olarak omuzlamamız gereken küresel sorumluluklardan iz taşımıyor. Yüzyıllardır tartıştığımız meseleler özünde belirli bir topluluğa yönelik oluyor ve küresel toplum için çok az önem taşıyor. Diğer uluslar tutkuyla enerji kaynakları, hidrojen yakıtları, kök hücre araştırmalarının geleceği, DNA devriminin etkileri, ekolojik dengesizlik ve küreselleşme tehdidi gibi fütüristik konularla ilgilenirken, biz Müslümanlar hala bir kerede üç kez boş ol demenin meşru olup olmadığını, Müslüman kadınların yüzlerini gösterip gösteremeyeceklerini, dijital fotoğrafçılığın İslam'da yeri olup olmadığını tartışıyoruz. Bugün bile bazı muhafazakar çevreler ciddi şekilde Müslüman evlerde televizyona izin veren fıkhi bir hüküm arayışı içindeler. TV ekranı üzerindeki imajın bir fotoğraf olmadığı dolayısıyla bunun meşru olduğunu tartışıyorlar. Bu tartışmaların görünüşteki dindarlığına bakmaksızın, Müslümanları ilgilendiren konuların iddia ettikleri gibi son peygamberin Ümmeti olmakla, tüm insanlığa bir nimet olmakla pek uygunluk göstermediği sonucuna varmak zor değil. Müslümanların konuları içinde bulunduğumuz dünyayı hiç ilgilendirmeyen önemsiz polemiklerin savaş alanı haline geldiğinden, bir zamanlar dünyanın liderliği gibi şanlı bir konumdan tarihin tozlu sayfalarına geri çekilmeleri doğaldır. Yeni bir başlangıç yapmaya hevesli olanların önceden bu geleneksel düşünce yapısının onları hiçbir yere götürmeyeceğini kabul etmeleri gerekir. Yeni bir Müslüman zihniyeti başlangıçta sahip olunacak ilk şeydir. Beyinlerimizi yeniden çalıştırmadan

sıkıntımızın doğası ve büyüklüğünü fark etmede yetersiz kalabiliriz. Kuran'ın bakmak, düşünmek, tefekkür etmek ve tasavvur etmeye yönelik teşvikleri (*unzur, tefekkür, taakkul* ve *tadabbur*) bizi 21.yy meselelerinin geçmişin fukahası tarafından çözülmediği ve ilahi vahyin ebedi ışığının geçmişin fukahasına yol gösterdiği gibi bize de yol gösterebileceği gerçeğini kabul edecek güvenli ve aydınlanmış bir akılla donatabilir.

İslam alimleri genellikle vahye muhalif mantıklar ile hareket etmekte. Biri gözleme, diğeri ise sezgiye dayalı olduğu için akla dayalı bilgi ile, vahye dayalı bilginin aynı kaynaktan gelmediğine inandılar. Bu düşüncenin aksine vahye dayalı bilginin asıl kaynağı olan Kuran, Müslümanları ve tüm insanlığı düşünmeye ve gözlem yapmaya davet eder. Kuran bizim vahye dayalı bilgiyi, akla dayalı düşünce ile pekiştirmemizi ister. Kuran'ın kendisi insanları dogmatik olmaya değil, düşünmeye davet eden akla dayalı bir anlatımdır.

| 6 |

Müslüman Aklı üzerindeki baskı

Biz Müslümanlar bir çelişkiyle yaşarız. Eğer gerçekten dünyayı sonuna kadar yönetmekle görevli seçilmiş milletsek, neden kendi düşüşümüze son veremiyoruz? Müslümanlar toplamda iki milyarlık bir nüfusa sahip olmaları ve stratejik olarak dünyanın geleceğinin bağlı olduğu enerji kaynaklarınca zengin topraklarda yaşadıkları gerçeğine rağmen, salt tüketicilere indirgenmiş durumdalar. Yeni teknolojiler yaşama şeklimizi köklü şekilde değiştirdi ve hala bizi farklı şekilde yaşamaya zorluyor ancak bir millet olarak bu süreçte hemen hiç payımız yok ve dolayısıyla etrafımızda olan bitenle ilgili olarak kontrolü tamamen kaybetmiş durumdayız. Yeni icatlar ve bilimsel buluşların hızı bizi baş döndüren ve rahatsız edici sorularla karşı karşıya bıraktı. Örneğin, DNA devriminin sosyal ve etik sonucu ne olacak? Eğer insanın diğer gezegenlerde yaşaması bir gerçeklik olursa ya da eğer gelecek araştırmalar yaşlanma sürecini durdur ve dolayısıyla insan ömrünü bin yıla uzatırsa bu bizi nasıl etkileyecek? Ya da, her bireyin tanımlayıcı bir genetik kod taşıdığı ya da üzerindeki bir

mikroçip ile kendisini tekno-dünyanın bir tutsağı olarak bulduğu bir gelecek senaryosu düşünün. Bu teknolojik tehdidi durdurabilir miyiz ya da durdurmalı mıyız? Bu ve pek çok diğer benzer sorunun ortak geleceğimizle alakası olabilir ancak Müslüman milleti bu tip meseleler için belirleyici bir duruş almış değil. Ne yazık ki geleceği biçimlendirenler bugün bizim aramızda değil.

Bununla birlikte Kuran küresel üstünlük ve hakimiyetin iman edenlerin bir özelliği olduğundan bahseder:

﴿ وَلَا تَهِنُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ ﴾

Kendilerine dünya liderliği emanet edilenler hayır işleriyle uğraşan insanlardır. Onlar Kuran'daki ifadesiyle ibad as-salihin'dirler. Liderlik rolü üstlenen abd salih ile kıyaslandığında, kafir ya da Allah'a isyan eden kişi sınırda olmalıdır. Onu sadece ahirette korkunç bir son beklemez, bu dünyada da değersiz bir konuma düşer.

Kafir doğal sürece karşı körü körüne muhalefeti nedeniyle sonunda yalnızlaşır. Politika geliştirme rolünden yoksun olduğu için sadece maddi bir düzlemde yaşayan bir hayvan gibidir. Küfür ve İman kültürel kimlikler değildir. Gerçekte bir çift karşıt dünya görüşüdürler. Ne zaman ki bir peygamber hayat borusunu üfler, önceden çorak olan maneviyat toprakları canlanır ve Allah'a teslim kullar uzun süredir unutulmuş milletler arasından doğar. Bununla birlikte ne zaman iman eden bir millet zaman içinde yaşama sevincini kaybeder ve pek çoğu yıkıcı bir yol tutar, bilmeden kendi düşüşlerini hazırlarlar. İnançlı milletler arasında küfre tevessül edenler ya da hayatı onaylayan tutuma veda edenler genellikle yobazlıklarının boş gururu içinde teslimiyete giden yoldan uzaklaştıklarının farkında olmazlar. Kuran bize bir zamanlar dünya liderliği

sorumluluğu verilen Yahudi kavminin bu ayrıcalığın onların doğuştan hakları olduğuna nasıl inandıklarını anlatır. Seçilmiş olmalarının Tevrat'a bağlı olmaları olduğunu, sadece belirli bir kavme ait olmaları nedeniyle olmadığını fark edememişlerdir.

Aynı Yahudiler gibi biz Müslümanlar da bulanık dini bakış açımıza rağmen aynı yanılgıya sahibiz ve dünya liderliğinin sonsuza kadar bizim için rezerve edildiğini sanıyoruz. Ne var ki hayatın bütün gerçekleri ve yüzyıllardır kendimizi kaygan bir zemin üzerinde bulmamız bize çok farklı ve tuhaf bir his veriyor. İddia ettiğimiz konumuz ve etrafımızı çevreleyen mevcut realite arasındaki köprüyü aşmak kolay bir teklif değil. Bu ikilem bazı düşünürlerimizin Kuran'ın beyan ettiği dünya liderliği ya da dindar hayatın mantıki bir sonucu olarak üstünlüğün bu dünyadaki politik ya da kültürel hakimiyetle bir ilgisi olmadığına inanmalarına yol açtı. Daha ziyade onlara göre bu sadece maneviyat dünyasındaki mükemmellik anlamına geliyor. Vaad edilenle gerçeklik arasındaki ayrılık onları Kuran'ın vadettiği şeyin bu dünyadaki bir tür manevi coşku ve Ahiret'te kurtuluş olduğu sonucuna varmaya zorladı. Onlara göre maddi dünya iman etmeyenler için bir cennet, iman edenler için bir hapishanedir. Ayrıca Müslümanlar arasında başka ultra-mistik tarikatlar bulunuyor ve Müslüman Ümmetin içler acısı durumu göz önüne alındığında bir çare üzerinde çalışıldığı, bir *kutb-ul aktab* meclisinin (manevi alemin efsanevi alimleri) yakında bir karar alacağına inanıyorlar.

İçinde bulunduğumuz dünyanın bu tip efsanevi, mantıksız ve yenik yorumları dikkatimizi hastalığın kökeninden uzaklaştırdığı için sadece dertlerimize dert ekliyor. Ebu Hamid Gazali'den bu yana geçerli olan efsanevi düşünce yapısı sadece hayati meselelerde yaratıcı bir tartışmayı etkili bir şekilde ertelemekle kalmayıp, zamanımızın taleplerini karşılayan bir

teolojik paradigma oluşturmada başarısız olmuştur. Dolayısıyla şu teolojik paradoksu yaşamaya zorlanıyoruz: Eğer dünyayı son zamanlara kadar yönetecek seçilmiş son Ümmetsek, neden tarih saltanatının ellerimizden kayıp gittiği gibi tuhaf bir duyguya sahibiz.

Açıklayayım. İslam da amelsiz inanç kabul edilmez. Burada inanç ve amel, yani iman ve salih amel el eledir. Birlikte birbirlerini tamamlarlar. Gerçekte, salih bir amel samimi bir imanın mantıki sonucudur ve imanın bir uzantısıdır. Samimin bir mümin salih amelleriyle sürekli olarak imanını doğrularken, münafık ya da ikiyüzlü kişi çelişen hareketleriyle sözlü olarak beyan ettiklerini inkar eder. İlk kuşak Müslümanlar imanın mahiyetinin farkındaydılar dolayısıyla kendilerini evrende inisiyatif alan bir rolde gördüler. Son vahyin savunucuları olarak salih amellerde yarışmaları (فاستبقوا الخيرات), işbirliği yapmaları ve önderlik etmeleri gerekmekteydi. Böylece salih amel bir amme hizmeti hareketi olarak görüldü. Kuran, Hz. Peygamber'i (SAV) herkesin üzerine bir rahmet olarak öngörürken, Hz. Peygamberin (SAV) takipçilerinden gelen salih amellerin tüm insanlık için bir teselli olması oldukça mantıkidir.

Müslüman alimler salih ameli genellikle ritüel ibadetle karıştırmıştır. Bununla birlikte dikkatli okunduğunda Kuran açık şekilde salih amelin ritüel ibadetten ya da namaz ve zekat gibi sorunlu ibadetlerden çok daha fazlası olduğunu gösterir. Salih amel daha çok imanın gelişmiş, gerekli bir evresidir:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ
لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٢٧٧﴾

İman edenlerin zorunlu namaz ve zekattan ayrılan bir fiil olarak salih ameller yapmaya teşvik edilmesi açıkça imanlı bir

yaşamın uzun bir yol olduğunu gösterir. Eğer salih amel açık bir şekilde ritüel ibadetin dışındaysa, o halde nedir? Kuran bize sık sık Allah'a teslim olan ve salih amellerde bulananlar için cennette bir yer olduğunu haber verir:

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ
ٱلْجَنَّةِۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴾

Bu vaad sadece Müslümanlar için değildir. Yahudiler, Hıristiyanlar, Sabii gibi diğer inanç topluluklarından gelenler de eğer salih amellerde bulunuyorlarsa adil bir ödülü hak ederler ve (أجرهم عند ربهم) ahirette her tür acıdan uzak tutulacaklardır (لا خوف عليهم ولا هم يحزنون). *Ameli Salih* hangi peygamber geleneğinden gelirlerse gelsinler tüm inanç toplulukları için hem bu dünyada hem ahirette kurtuluşun tek kriteridir. O halde salih amelden yoksun yüksek sesle söylenen iman söylevlerimizin uzun zamandır beklenen sonucu vermemesine şaşmamalı.

Salih amel Kuran'da ifade edildiği gibi doğayla uyum içindeki genel refahı içine alan geniş kapsamlı bir terimdir. Bu bir insanın, doğal dünyanın nimetlerinden dikkatlice ve şükrederek faydalanarak kendi iyiliğine ve evrene eklediği pozitif katkısıdır. Bir şehri hemşerileri için temiz tutmaktan tek Rabbimiz Allah'a kulluk etmeye davet etmeye ya da ölümcül bir hastalığın tedavisini bulmaya kadar her bir fiil salih amelin alanı içine girer. İman eden kişi dünyadan kopmayan ve inisiyatif alan tutumuyla dünyayı daha iyi bir yer yapmakla meşgulken, kafir bu muazzam dünyanın düzenini bozmayı kafasına koymuştur. Kurani dünya görüşünde küfür salih amelin tersidir:

﴿ مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ٤٤ ﴾

Yaratıcı, inisiyatif alan ve hayatla meşgul tutumdan yoksun olanlar, evrensel ortak iyilik projesi için kendi payına düşen

salih amel katkısında bulunamayanlar ve kendi cemaatinin yararı ötesinde düşünemeyenler, işte bu tür milletler kendilerini küfür ile iç içe bulurlar. Bu tür milletler bir liderlik rolünü üstlenmeyi güç bulurlar. Bu aynen daha önce Yahudilerin başına gelen şeydir (كونوا قردة خاسئين) ve aynı şey bugün İslam Dünyasının başının belasıdır.

Kuran iman edenleri düşünmeye, tefekkür etmeye ve tam kapasite beyinlerini kullanmaya teşvik eder ancak son yüzyıllarda Müslüman milleti bırakın liderlik rolü üstlenmek, hiçbir ortak refah projesinde önemli bir rol oynamamıştır. Ümmet'in hegemonyasının itiraz kabul etmez olduğu geçmişle karşılaştırıldığında modern dünya bize tamamen farklı bir yer olarak görülür. Modern araçların geniş çapta yaygınlaşması, jumbo jetlerle kitle taşımacılığının yapılması, radyo, TV, bilgisayar ve internetin icat edilmesi sadece hayatımızı kökten değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda sokaktaki adamın bilgi ve habere kolaylıkla ulaşabilmesini sağladı. Antibiyotiklerin zararları ve modern ilaç tedavisinin yan etkileri konusunda çok şey yazıldı ancak bütününde sağlık bilimlerinin hayat şartlarımızı geliştirmedeki katkılarını görmezden gelemeyiz. Bütün hayatlarını bilimsel araştırmalara adayan ve başarılı icatlar için büyük acılar çeken pek çok özverili insan oldu. Onların isimlerini ya da uyruklarını bilmiyor olabiliriz ancak güzel işleri ya da salih amelleri nedeniyle Rabbimizin takdirini kazanmış olabilirler. Onların gayretli çalışmaları nedeniyle 21.yy'da sanal dünyada nefes alıyoruz. Kuşkusuz ortak menfaat için yapılan bugün tamamen batı ürünü olarak görünen bu tip projeler orta çağın Müslüman Doğusunun büyük bilginlerine çok şey borçlular ancak son yüzyıllarda bu projelere katkımız çok az oldu. Hatta Ortodoks Müslümanlar ortak menfaat için

yapılan bu tip çalışmaları salih amel olarak görmekte güçlük çekiyorlar.

Müslüman aklının kapanması bir günde olmadı. Abbasi Bağdat'ına uzanan erken bir dönemde, tasavvufun etkisiyle Müslümanlar basit bir yaşamın ve dünyadan el etek çekmenin imanın özü olduğuna inandılar. Manastır hayatı modaya uygundu ve telaffuz edilen her bir mistik formül için iman edenlere pek çok ödül vaad edilmesi Allah'ın ayetleri üzerinde uzun uzun düşünmeye yer bırakmıyordu. O dönem ortaya çıkan Sufi yöntemleri kurtuluş için kestirme yol vaat ederken ancak pek az kişi hayatlarını bir ortak menfaat davasına adamaya özenirdi. Belirli bir formülü ya da karmaşık kelime dizelerini söylemek (Rabbimizin ayetlerini tenzih ederiz) kurtuluşu garanti ediyorsa, doğanın güçleri üzerinde düşünmek ya da dünyada yaşamı geliştirmek için doğa yasalarını çözmeye çalışmak boşuna zaman ve enerji harcamak olurdu. Oysa Kuran'da yağmurun gökten nasıl yağdığını ve aynı yağmurun aynı topraktan nasıl farklı renk ve çeşitte bitki bitirdiğini düşünen insanları takdir ettiği sır değildir. Onlar Allah'ın kudretinden hayretler içinde kalırken, Kuran onları gerçek alimler olarak niteler. Ancak düşüşümüz o kadar dik oldu ki alim tanımını bile değiştirdik ve doğal dünyada Allah'ın ayetleri üzerinde düşünmeyle hiçbir ilgileri olmayan kişileri ya da ciddi araştırmacılar olmak gibi bir hedefleri olmayan kişileri sadece bir üniversite sertifikası sahibi oldukları için ulema ya da alim olarak adlandırdık. Benzer şekilde hayırlı iş ya da salih amel kavramı da radikal bir değişime uğradı. Gerçekten iyi bir şey yapmak yerine, mistik olarak ispatlı bir formulü yüz kere söylemenin (Allah'ın ayetlerini tenzih ederiz) ya da Allah'ın adını bir tohum kesesi üzerine tekrarlamanın (Allah'ın adını samimi olarak ananları tenzih ederiz) ya da parmağımızı acele

etmeden onlarca boncuktan oluşan etkileyici bir tespih üzerinde çevirmenin hayatımızda mucizeler yaratacak salih ameller olduğuna inandık. Bu tür salih ameller Hz. Ömer tarafından İslam'ın erken dönemlerinde şiddetle kınandı. Buna rağmen manevi aşırılıklara yönelik her zaman zayıf bir tarafı olan Müslüman toplumunda bir ruhban sınıfın ortaya çıkması ve din hocalarına atfedilen önem, bu tür batıl uygulamalardan bütünüyle uzak kalmayı zorlaştırdı. Salih amellerle ilgili algımızdaki bu değişiklik bir kere yerleşince bunun Müslümanların psikolojisi üzerindeki etkisi felaket oldu. Diğer uluslar ortak menfaat için çeşitli projelerle meşgulken, dolayısıyla dünyayı ilgilendiren meselelerde liderlik rolünü muhafaza ederlerken, biz Müslümanlar salih amelden kaçınmamız nedeniyle kendimizi yalnızlaşmış ve marjinalleşmiş bulduk. Aramızdan bu tip projelere kendi kapasiteleri ölçüsünde ister istemez katılanlar bile hep doğru yolda olmadıkları gibi bir suçluluk duygusu yaşadılar. Bu vicdan rahatsızlığı ve çift kişilikleriyle yaşadıkları için hemen hemen hiç mükemmelliğe ulaşamadılar.

Ortak menfaat ya da salih amelle ilgili bu hatalı kanı pek çok samimi Müslümanın boş mistik uygulamalarla meşgul olmasına neden olurken, çoğu rasyonel akıl sahibini sekülerizme sığınmaya zorladı. Salih amelin yeni icat edilmiş araçları çıraklık gerektirmediği gibi iman uygulayıcılarına fiziksel ya da entelektüel bir zorluk getirmedi. Daha çok, rahatsız edici sorular için bir moratoryum arayan dine yatkın insanlar için bir fildişi kule yaratmaya başarıyla yardımcı oldular. Bizim zamanımızda Sufi İslam'ın gittikçe büyüyen popülaritesi ya da dinsel pasifizm ve çile (kırk günlük dini mücahede), gaşt (grup içindeki manevi başıboşluk) gibi Kurani olmayan terminolojinin genel kabulü baskın sayıda

Müslümanın hayati önemdeki şu soruyla karşı karşıya gelmek istemediği gerçeğine işaret ediyor: Bunca dini açıklamaya rağmen neden Müslümanlar bir dini rol üstlenmiyorlar? Kuran'ın dünya liderliği vaadi açık ve samimidir: 'Allah, içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara vaad etmiştir: Hiç şüphesiz onlardan öncekileri nasıl 'güç ve iktidar sahibi' kıldıysa, onları da yeryüzünde 'güç ve iktidar sahibi' kılacak...'

﴿ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ
وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ ﴾

Salih amellerde bulunan müminlere yapılan dünya hakimiyeti vaadi kuşkusuz bu dünya içindir dolayısıyla ahirete ertelenemez. Rabbimiz adildir ve atom ağırlığınca bir iyiliği boşa çıkarmaz.

﴿ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ ﴾

Adil olan Rabbimizin diğer inanç topluluklarının salih amellerini göz ardı ederek, sırf '*kaire ummah*' yani toplulukların en hayırlısı olduğumuz yanılgısı içinde yaşadığımız için bizi olayların idaresinde tutmasını bekleyebilir miyiz?

Yüzyıllar boyunca biz Müslümanlar kendimizin oluşturduğu psikolojik bir gettoda yaşıyoruz. Müslüman Ümmet olarak bize dünyanın liderliği emanet edildi fakat biz kendimizi bir tarikat olarak tanımlamayı tercih ettik. Tüm insanlık için merhamet ve nimet kaynağı olmamız gerekiyordu. Fakat aramızdaki tarikata bağlı düşünce şekli nedeniyle kendi burnumuzdan ötesini göremez olduk. Kuran'daki mesaj tüm dünyaya hitap ediyor, ortak bir kelimeye gelme daveti kendimizi yalnızlaştırma mantığını bırakmamızı emrediyor. Daha iyi bir dünya oluşturmak için gösterilen her çaba dikkate değer. Bunlar bizim gündemimizi oluşturmalı ve aktif olarak desteklemeliyiz.

| 7 |

İslam'ın Reforme edilmesi vakası

Gezegendeki yaklaşık 1,6 milyar insan son peygamberin takipçileri olarak gelecek tarihte çok özel bir rol oynayacaklarına inanırlar. Seçilmiş (hayırlı ümmet) olduklarına dair bu inanç Yüce Allah'ın birliğine, Peygamberlerine, Ahiret'e ve ilahi elçileri Meleklerine iman etmeleri gibi inançlarının bir parçasıdır. Bu ideolojik dünya liderliği duruşuna karşın kendilerini küresel düşmanlık ve nefret ağı içinde buldukları gerçek dünyanın sert gerçekliği onlarda bir kişilik bölünmesi meydana getirmiştir. Eğer gerçekten hayırlı ümmet yani dünyanın sonuna kadar tarihi yönetecek seçilmiş topluluksak, o halde neden kendimizi daha çok tarihin sınırlarında buluyoruz diye sorarlar.

Müslüman topluluğun sürekli bir düşüş halinde olduğu ve yüzlerce yıllık yolculuklarında bir şeyin ters gittiği iddiası artık yeni bir iddia değil. Bununla birlikte şimdiye kadar Müslüman entelektüeller ve reformistler Müslüman toplumunu salt ıslah etmek üzerinde yoğunlaştılar. Tarihsel İslam'ı ıslah etme ya da yabancı unsurlardan arındırma daha önce odak konuları değildi.

Tarihsel İslam'ın bize nesiller boyunca aktarılırken çeşitli kişisel algılar ve insani yorumları içine aldığı gerçeğini rahatlıkla göz ardı etmişlerdi. Hicri 9.yy'da Sünni İslam'ın dört fıkıh okulunun kutsallaştırılması Müslümanların aklını karıştırdı. Aynı Veliullah Dehlevi'nin 18.yy'da ileri sürdüğü gibi dört büyük fukaha sanki ilahi planın bir parçasıymış gibi, konu dışı entelektüel yaklaşımlarımızın da planlı olduğunu düşünürüz. İçtihat yani Kuran'ın bağımsız olarak okunması prensipte kabul edilmiştir ama bir beşinci fıkıh okuluna yol açacak ölçüde değil. Özetle, sadece dört okulun fıkhi çerçevesi içinde düşünmemize izin verilmiştir ve bu okulların üzerine kurulu olduğu entelektüel ön şartın eleştirilmesine izin yoktur. Metnin yeniden ve bağımsız okunması tüm bilgiye sahip, her şeyi bilen muhteşem bir akla sahip mutlak bir müceddid gerektirir ki bize söylendiğine göre sonraki yüzyıllar böyle bir müceddid getirmemiştir. Dolayısıyla Müslüman aklının devreden çıkarılması felaket oldu, bizi daha sonra tekrar değineceğim bir noktaya getirdi.

Modern günlerin İslami hareketleri bağırarak İslam'a dönüşün Müslüman Ümmet'i yine eski ihtişamlı günlere döndüreceğini söyledi. Ne var ki bugün kuşatılmış Ümmet'e İslam adına sunduğumuz ideolojik paketin kutsal peygamberimizin 6.yy Arabistan'ında tebliğ ettiği İslam'la aynı olmadığının fark edemediler. Bir İslamlaştırma misyonuna başlamadan önce peygamber İslam'ının bozulmamış saf haliyle yeniden yapılandırılması gerektiğine inanıyorum.

Müslüman Ümmet'in tek parça bir grup olmayışı ve birbiriyle çelişen pek çok farklı İslam algısının bulunması tarihsel İslam'ın reform edilmesi için yeterli bir göstergedir. Müslümanlar arasındaki her grup meşrutiyetini şu iddiadan alır ki sadece kendisi kaynağını gerçek İslam'ın özünden miras almıştır

dolayısıyla sadece onlar kurtuluşa hak sahibidirler. Hemen hemen tüm tarikat ve dini gruplarca çeşitli şiddetlerde sahip olunan bu görüşe göre, diğer tarikatların orijinal İslam'a geri dönmeleri için reform edilmeleri gerekmektedir. Ancak dağılıp parçalanmamak için hiçbir grup kendi kademeleri için benzer bir reforma izin vermez.

Açıklayalım. Örneğin Selefiler prensipte geçmiş büyük fukahanın körü körüne izlenmesi anlamına gelen taklide inanmazlar. Daha çok Kuran ve Sünnete başvurmayı teşvik ederler. Ancak sünnet anlayışları ve tarihi materyal içinde sünneti arayışları onları tarihi yapının tutsağı yapmıştır. Kuran'ın dışında hangi kitap peygamber efendimizin zamanının çevresel ve dönemsel özelliklerini yeniden inşa etmekte daha özgün şekilde yardımcı olabilir? Kuran'ın tarihi röportaj ışığında okunması insani kuşkuları barındırmaya mecburdur. Kendilerini gururla adlandırdıkları gibi ehl-i hadis, hadis kitaplarına olağanüstü şekilde vurgu yaparlar ki hadisler dürüstçe söylemek gerekirse insanın düşünebileceği tarihin en otantik şeklidir ancak insani hatalardan yoksun değildir ve hiçbir şekilde ilahi Vahyin sözleri kadar saf ve kesin değildirler. Tarihsel İslam'ı yabancı ve geçmişin insani yorumsal öğelerinden arındırmak ancak tarihsel ve yorumsal yazıları Kuran'ın ışığıyla eleştirecek cesaret ve kavrayışa sahip olmamızla mümkün olabilir, bunun tersi ile değil.

Şimdiye dek İçtihad esas olarak dört çelişen fıkıh okulu arasında bir ilişki bulmakla ilgili olmuştur. Geçmişin dört büyük fukahası olmadan bir İslami yaşamı düşünmenin mümkün olup olmayacağı konusunda belirsiz bir şekilde sessiz kaldık. Eğer büyük fukaha Allah tarafından görevlendirilmemişlerse ve İslam onların sahneye çıkışından çok önce mükemmelleşmişse, neden onların çalışmalarını bir kenara

koymanın dini yapımızı parçalamasından korkuyoruz? Geçmişin fıkhi materyali gerçekten İslam'ın bu kadar esası ve merkezi mi? Fıkıh, Kuran ve peygamberimizin sünneti (usvah) kadar bağlayıcı mı? Herkesi düşünmeye, tefekkür etmeye ve yol göstericiden kendi payına düşeni çıkarmayı teşvik eden Kuran'a göre öyle değil. Kuran kendi kelimeleriyle beyan'ül nas ve hudal-il muttakin'dir yani herkesi kurtuluşa yönelten bir rehberdir. İnsanlar kendi zamanları ve çevreleri için bir yaşam tarzı formüle etmekte serbesttirler ancak bu sonraki kuşaklar için kutsallık arz etmemelidir. Kısacası hiçbir kitabı Rabbimizin Kitap'ına ortak koşmamalıyız.

Taklit ya da kör taklit bizi hiçbir yere götürmez. Bu sadece bir dindarlık yanılsaması meydana getirir. Bir zamanlar dünya liderliği için seçilmiş olan İsrailliler kendi din büyüklerinin ana rehberleri Tevrat'tan çıkarttıklarına ve sadece Talmud'daki buyrukları izlemeleri gerektiğine inandıklarında tarihin kontrolünün ellerinden kayıp gittiğini gördüler. Onlar için Talmud olmadan dindar bir yaşam düşünmek imkansız hale geldi. Olaylar o boyuta vardı ki Hilal ve Şimei fıkhı ve haham Akiva'nın sözleri Yahudiliğin ayrılmaz parçaları oldu. Hatta bazıları haham Akiva'nın Tevrat'ın mahiyetini (haşa) Hz. Musa'dan daha iyi bildiğine inanmaya başladı. Din büyükleri tarafından tamamen tüketilen ilahi vahiyle ilgili bu tip yanlış görüşler ve bize düşünecek hiçbir şey kalmaması akıllarımızın tam üstüne bariyerler koymuştur.

Uzun yılların bilgin alimlik geleneğine rağmen İsrailliler Tevrat'la yeniden bağ kuramadılar; ilahi metnin Talmud yazarları tarafından sıkı bir şekilde parmaklıklarla çevrildiğini ve korunduğunu gördüler. Talmud'u ilahi metin kadar kutsal kabul ettikleri için entelektüel yan yollar onlar için aşılmaz oldu. Aklı tamamıyla devreden çıkararak kendi sonlarını

hazırladılar. Yaratıcılık ve liderlik yeteneklerini kaybettiler. Kuran'ın ifadesiyle keradatun kasein'e, öz-güven ve öz-saygıları olmayan taklitçi bir millete döndüler. Yaratıcı çözümler sunmayı bırakan her toplum, ya da Kuran'ın ifadesiyle yalnız ölülerin aklına güvenen her toplum -

﴿ قَالُواْ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ ﴾

yok olmaya mahkumdur.

Tarihsel İslam'a karşın Reform Edilmiş/Bozulmamış İslam

Tarihsel İslam kültürel bir yapıdır. İslam ve pek çok başka elementin karışımıdır. Kendi dönemlerinin çağdaş tartışmalarından etkilenen Müslüman alimler İslam görüşünün yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşündüler. Bunun için suçlanamazlardı. Hiçbir dinsel felsefe boşlukta işlemez. Onu şekillendirmiş olan çağdaş akla ve ortama hitap etmek zorundadır. Sonra gelen nesillerin mesajla ortamı birbirinden ayırmaları içindir. Abbasi Bağdat'ında Yunan ilim külliyatının Arapçaya çevrilmesi Müslümanların gözünü kamaştırmıştı. İslam olan eski dini cemaatler ve alimler daha önce uzmanlaştıkları metodoloji ile İslam öğrenimini etkilediler. Yunan ilmi ve Talmud'un sorgu yöntemi fıkıh edebiyatının gelişmesinde büyük ölçüde etkili oldu. Müslümanlar arasında tasavvufun doğuşu Hıristiyan sadeliğine çok şey borçludur ki uzunca süredir dünyayı terk etmişlik tarihi bulunuyordu ve zamanın varlıklı Müslüman toplumu arasında romantik bir beğeni toplamıştı. Ayrıca zamanla İslam'ın pek çok farklı türevini şekillendirmeye girişen bir kısım yükselişteki bireylerin kişisel eğilimleri oldu. Tarihsel İslam'ın pek çok rengi insani

yorumlamadan geldi ancak bunların tümü o zaman İslam yorumcuları dini otorite statüsü kazandıkları için meşru sayıldı. Müslümanlar arasındaki her mezhep kendisini sadece diğer gruplardan ayırmakla kalmayıp aynı zamanda dini hassaslıkları idare eden bir dizi kitap ortaya koydu. Örneğin Hz. Peygamberimiz (SAV)'in tarihi röportajı (haberleri) ehl-i hadis için İslam anlayışının anahtarı olurken, Şiiler arasında 'yanılmaz' imamlardan gelmediği sürece hiçbir İslam anlayışı otantik değildir. Ana görüş Sünni İslam'da İslam'ı fıkıh külliyatı olmadan anlamak neredeyse imkansız hale geldi. Daha sonra dini organizasyonların ortaya çıkışıyla kurucusunun yazıları İslami anlayışın ekseni oldu. Rabbimizin Kitabına paralel pek çok insan yapımı kitaplar Ümmetin pek çok muhalif gruplara bölünmesine neden oldu. Bu insan yapımı kitaplar dini hayatımızda bir kez anahtar rol oynamaya başlayınca, ulemanın yazılarında ortaya çıkan insani kuşkuları yok etmek imkansız hale geldi. Şafi'den zamanımıza kadar Allah'ın mesajına insan yapımı prizmalardan bakmak kabul gören bir gelenek oldu. Ebu Hamid El-Gazali ilk kitaplarını yayınladığında dönemin uleması tarafından şiddetle karşı çıkılmıştır. Protestolar o kadar sertti ki kitapları tüm Müslüman aleminde yakıldı. Ancak zamanla karşıtlık yatıştı ve görüşleri ana Müslüman düşüncesi içinde eridi. Bugün Gazali hüccetül-İslam, İslami anlayışın mihenk taşı olarak görülüyor. Tarihsel İslam'ın taraftarları kalabalık bir trenin yolcusu gibiler; önce vagona giren yeni yolculara direnirler, sonra bir şekilde yeni yolcu ortama uyum sağlar ve o da direniş korosuna katılır. İlahi olanla insani maksadın karışması tarihsel İslam'da süre giden bir durumdur.

Tarihsel emsalinin aksine, katıksız İslam sonsuza kadar Kuran'ın sayfalarında korunmuştur ve zamanın her hangi bir noktasında tam olarak yeniden inşa olabilir. Katıksız İslam

taraftarları Kuran'a çağdaş bir belge ve kendine yeter bir rehber kitap olarak bakarlar. Geçmişin din büyüklerinden faydalanmakta bir zarar olmadığına ancak bizi bağlayıcı olmamaları gerektiğine inanırlar. Bize miras kalan edebiyatı tamamen reddetmezler ancak din büyüklerinin son söz olmadığına inanırlar. Din büyüklerini yüceltmenin bize bir faydası yoktur:

﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ ﴾

İslam'a dair on üç yüzyıllık yorum materyalinin açık sözlü ve dürüst değerlendirmesi çağ-açan bir girim olacaktır. Bu uzun zamandır unutulmuş İslam hükmünün yeniden inşası gibi olacaktır. Bir ulusun kaderini biçimlendiren şeyin temel olarak fikirlerin gücü olduğu gerçeğini aklımızdan çıkarmamalıyız. Kurani hükmü zamanımız için yeniden inşa etmek, akademik başarı zirvesine ulaşmayı eski kitaplara bol miktarda dipnot eklemek olduğunu düşünen ümmetin yaratıcılıktan uzak kafa yapısını kökten değiştirecektir.

İslam'la ilgili mevcut edebiyatı yeniden değerlendirme çağrısı salt bir akademik hareket olarak görülmemelidir. Geleneksel akademik hareketler mevcut renklere sadece yeni tonlar ekleyebilir. Katıksız İslam'ı yeniden inşa etmek bizden hevesli bir akıl ve yeni fikirlere açık bir ruh ister. Diğer bir değişle günümüz alıcısı ilahi vahyin muhteşemliğinin tamamen farkında olmak zorundadır ve aynı zamanda bu büyük mesajın hitap ettiği kişinin kendisinden başkası olmadığına dair özsaygı ve güvene sahip olmalıdır. İnsan olarak kuşkusuz bazı kısıtlamalarımız var. Ancak tüm başarısızlıklarımıza rağmen Allah yüce mesajını savunmamızı ve anlamamızı ister. Rabbimiz tekrar tekrar ilahi maksadı anlamamız için aklımızı

kullanmamızı emreder. Her bir kişi ferdi olarak gayret göstermelidir. Bu, din büyüklerine aşırı güvenmemiz nedeniyle yüzyıllardır terk edilmiş bulunan Kuran'ın yeniden açılması için zemin hazırlayabilir.

Kuran sıradan insana hitap eder. İnsanın direk Allah'la bağlantı kurmasını sağlayan kutsal bir bağdır. Müslüman toplumunda kilise-benzeri durumun ortaya çıkması, Allah'ın hükmünü yorumlamaya tek hak sahibi olduklarını iddia eden ruhban sınıfının ortaya çıkması Müslüman düşüncesine Abbasi döneminde giren yabancı bir görüştür. Katıksız İslam her hangi bir dini hiyerarşiye inanmaz. Rabbimiz dünya üzerinde hiç kimseyi ya da grubu Kendi temsilcisi olarak atamamıştır. Bunun yerine Son Vahyin savunucuları olarak biz Müslümanlar Ümmetin bir bütün olarak peygamber misyonunu yerine getirmekle sorumlu olduğuna inanırız. Peygamberimiz bir kişiye diğerleri üzerinde yersiz bir üstünlük vermemek için son anlarında Müslümanların lideri olarak bir kişiyi atamaktan kasıtlı olarak kaçınmıştır. Yine de bu açık anti-ruhban ideolojik duruşa rağmen Müslümanlar arasında organize bir dini hiyerarşinin bulunması İslami misyonun kökünden vurulduğuna açıkça işaret eder. Katolik Kilisesinde Papa, Piskopos ve Peder olduğu gibi biz de Samahtu Şeyh, Faziletu Şeyh ve Şiiler arasında Ayetullah Uzma, Ayetullah ve Huccetül Islam vb. gibi ruhban hiyerarşisine sahibiz. Ne kadar farklı ve ulvi görünürlerse görünsünler İslam uleması gökten inmemişlerdir dolayısıyla söylemleri körü körüne kabul edilmemelidir.

Geçmiş yüzyıllarda yapılamamış şeyler şimdi başarılabilir. İlahi vahyin yüce ışığı yolumuzu aydınlatsın!

İlk nesil Müslümanlar günümüz alimleri arasında yaygın olarak benimsenen 'Şeri İlim' teriminin farkında bile değildi. Hicri birinci yüzyılın sonuna dek şu an kendilerine has kimlikleri ve giysileri ile ayırt edilen ulema bulunmuyordu. Kendisi ve Abbasi mahkemelerindeki diğer ulema için özel bir giysi icat eden ilk alimin Kadı Ebu Yusuf olduğu söylenmektedir. Zaman içinde bazı değişikliklerden geçirilen bu özel elbise günümüzdeki ulemanın ayırt edici özelliğidir.

8

İslam'da Kilisenin kaldırılması

Ilk zamanlarda İslam sadelik ve spontaneliği ile dikkat çekmişti. Örnek Müslüman ve sonradan gelen tüm iman edenler için bir rol model olan İbrahim Peygamber'den Allah'a teslim olması istendiğinde o bunu olanca spontanelik ile yaptı ve şöyle dedi: 'Alemlerin Rabbine teslim oldum' (Kuran, 2:131). Aynı durum Hz. Süleymanın sadece bir kral değil aynı zamanda Allah'ın elçisi olduğunu anladığında vakit kaybetmeden bu gerçeği kabul eden Sebe Melikesi için de geçerliydi. O basit bir itirafta bulundu: 'Rabbim, gerçekten ben kendime zulmettim; (artık) ben Süleyman'la birlikte alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum.' (Kuran, 27:44).

﴿ قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٤٤ ﴾

Allah'a teslim olmak o zaman sade ve basit bir konuydu, ta ki organize dinler sahneye çıkana kadar.

İnsanlık tarihinde din hiçbir zaman dinsizlik ya da ateizm tarafından mağlup edilmedi. Daha ziyade, onun en kötü düşmanı daima organize ya da kurumsal din oldu. Yeni Ahit'te

Hz. İsa'nın en önemli konular olan adalet, merhamet ve imanı önemsemedikleri için Farisileri (Hz. İsa dönemi Haham ve Din Bilginleri) eleştirdiğini görürüz. Organize dinin liderleri aslında 'karda yürüyüp iz bırakmayan' ikiyüzlülerdir. Yine Hz. İsa (SAV)'dan alıntı yapmak gerekirse: "Ölülerin kemikleri, pislik ve yozlukla dolu güzel mozoleler gibidir" (Matta, 24-27). Kuran'da bize bildirildiği gibi Peygamberimizin (en-nebi el-ümmi) ana hedeflerinden biri insanları dini şekilciliğin boyunduruklarından kurtarmaktır: 'onların ağır yüklerini, üzerlerindeki zincirleri indiriyor' (Kuran, 7:157).

﴿ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي
ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ
ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِي كَانَتْ
عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ
أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ ﴾

İslam dini ibadetlerin yapılması için hiçbir kilise ve otorite, hiç bir insan grubu tanımaz. Her bireyi kendi Papa'sı, Allah'a ulaşmada kendi aracısı kılar. Bununla birlikte bu net ideolojik duruşa rağmen ne yazık ki zaman içinde aşama aşama kilise-benzeri bir yapı sinsice İslam'ın devlet kurumu içinde baş gösterdi ve bir grup dini haydut, bir takım ulema Allah'ın sözlerini yorumlama hakkını tekellerine aldılar (samimi din büyüklerini tenzih ederiz). Bu bir günde olmadı. Entelektüel tarihimizde konudan temel ayrılışı belirlememiz gerekiyor ki bu noktayı daha sonra ele alacağım.

İlk nesil Müslümanlar Kuran'a halk ve elit farkı gözetmeyen bir rehber kitap, Kuran'ın ifadesiyle hüden lil-müttakin ya da beyan-ül nas olarak baktılar. Kitap'ta açık olarak bahsedilmeyen konulara gelince, adalet ve merhamet arasındaki dengeyi

koruyan temel Kuran prensipleri göz önünde bulundurulduğunda, bu Müslüman nesli için bir anlaşmaya varmak zor değildi. Bununla birlikte bu yargılar dönemin en iyi beyinlerinin ürünü olsa da şartlar tamamen değiştiğinde aynı standartta adalet sunan statik ya da ebedi gerçekler değildi. İkinci halife Hz. Ömer, Ebu Bekir ve hatta Hz. Peygamberimiz (SAV) döneminde yürürlükte olan bazı kabul gören normları değiştirmek zorunda olduğunu hissettiğinde, bir normun sadece kendisine değil arkasındaki ruha bakılması gerektiğini savunmuştur. Hz. Ömer seleflerinin koyduğu normlar üzerinde pek çok radikal değişiklik yapmıştır. Örneğin potansiyel düşmanları yatıştırmak ya da dine yeni dönenlerin kalplerini kazanmak için yapılan finansal yardım anlamına gelen müellefe-i kulub uygulamasında tamamen farklı bir duruş aldı. Aynı zamanda ganimetin dağıtılmasında temel değişiklikler yaptı ve fethedilen toprakların durumuyla ilgili kararlı bir tutum sergiledi. Kendi ölçüsünün değişen durumda adaleti sağlamaya daha uygun olduğundan emindi.

İslam'ın ilk yıllarında bir halife ya da vali herhangi bir konuda karar vermeden önce kabul gören normlara ya da sünnete bakmayı gerekli görürlerken nesillerin toplam aklından sadece faydalı olanları seçiyorlardı. Temel kaygıları adaletti ve Kuran'ın temel ölçüleri göz önünde bulundurulduğunda, belirli bir sünnet ya da maruf adalet sağlamayı vadediyorsa pek çok akıldan faydalanmak her zaman akıllıca olandı. O zaman kişinin kendi aklından faydalanması da kabul gören normun bir parçasıydı. Entelektüel faaliyetle uğraşanlar büyük saygı görürdü. Onlar güvenilir fikir adamları anlamına gelen ehl-i rey olarak adlandırılırlardı. Bununla birlikte toplu akıldan faydalanmak bir şey, meşruluğu aramak başka bir şeydir. Hicretin birinci yüzyılının sonuna kadar ehl-i rey olmak bir

onur, kişinin danışmanlığının güvenilebildiği bir sosyal statüydü. Ancak ikinci yüzyılın başlarında devlet himayesi Hadis toplayan kişileri de içine aldı ve entelektüel sahne aşamalı olarak değiştir. Eğer toplu akıldan faydalanmak için sünnete bakılabiliyorsa nakil zinciri kuşkulu olsa bile peygamberimizin Hadislerinin anlayışımızı zenginleştirmesi çok daha imkan dahilindedir. İkinci yüzyılın sonunda kendilerini ehl-i-hadis olarak adlandıran bu görüşün savunucuları üstünlük kazandılar. Ehl-i rey kavramını ehl-il-heva vel-bid'a olarak adlandırdılar. Her hareket için Hadis literatüründe meşruluk arayan bu yeni akım sonunda Hadisle ilgili çeşitli kitapların ortaya çıkmasıyla doruğa ulaştı ki kırk bin hadise yer verilen eseriyle Müsned Ahmed bunun iyi bir örneğidir. Ebu Hanife ehl-i rey'in en önde gelen şahsiyetlerinden biriydi ve onyedi bin hadisle karşılaştığı ve karşılaştığı bazı meselelerde kendi aklına başvurduğu söylenir.

Kuran'ın yanısıra meşruluk arayışı ve anlatıcının kişisel algısı süzgecinden geçen tarihi materyalin Müslümanlar üzerindeki etkisi yıkıcı oldu. Şimdi genel kanaate göre Kurani anlayışın anahtarı çeşitli cilterde korunan *aqwal-o-aasar* yani tarihi materyal içinde yatıyordu ve bu konuda sadece uzmanlar söz söyleme konumundaydı. Bu durumda sıradan insan Kuran'a ulaşmaktan mahrum edildi. Daha sonra 'dini' meselelerle ilgili konuşmaya hevesli olanlar için daha zorlu şartlar getirildi. Bazıları dini bir fetva yayınlamak için 300.000 hadisin ezberden bilinmesi gerektiğini ilan etti. Diğer bir grup sadece el-Mebsut'u hafızaya almanın bir mufti olmak için eşit derece yeterli olduğunu iddia etti. Kurani vahye gelince, genel kanı sadece Hadis külliyatına, tarihsel içeriği hakkıyla bilen ve nesih ve mensuh, sözde feshedilen ayetler konularına yeterince vakıf uzmanların Kuran'la ilgili çalışma yapabileceği yönündeydi.

Kısacası Rabbimizin Kitabının sadece eğitimli aydınlar için olduğuna inanır olmuşlardı. Şafi'ye göre Kuran sadece eğitimli elit kesimin, ver-rasihun fil ilm'in ayrıcalığıydı. Ünlü eseri el-Risale'de icma ve arkasındaki mantığı desteklerken, tartışmayı alimler ve uzmanlar dışındaki sıradan insanların bu tip konulara aşina olması zorunluluğu olmadığına kadar vardırmıştır.

Kuran bizim için Hz. Muhammed'e (SAV) indirildiği şekliyle mevcuttur, bugün bile. Ancak Müslümanlar arasındaki dini liderlik, gizli kilise, ya da görünmüz Vatikan, vahiyle kendi kendimize bağlantı kurmamıza izin vermez. Okumakta serbestizdir ancak yorum yapamayız. Sadece vahyedilen metne dayanmak yerine, yüzyıllardır biz Müslümanlara İslami Hukuk yani Şeriat'ın sürekli olarak dört ana kaynaktan geldiği söylenmiştir; Kuran, Hadis, icma ve kıyas. İlahi vahyi tarihi yapılar ve rasyonel araçlarla eşit düzeye getirmekle sıradan bir hata yapmadık. Vahiy nereye gideceğimiz konusunda bize güvence verirken, ister istihsa veya istisla ister mesele mürsela diyelim, belirli bir tarihsel yapıya dayanan analojik akıl yürütme bizi tamamen ters yönlere yöneltir. Yine de icmanın tüm gelecek zamanlar için nihai kesin hüküm olduğuna ve söz konusu meselenin sonsuza kadar mühürlendiğine inanan hoş insanların eksikliği çekmiyoruz. Hatta bazıları icmayla ilahi vahyi aynı kefeye koymaya bile cesaret edebiliyor. Ünlü Hambeli alimi İbn Akıl mutlak olmasına rağmen ilahi metnin bir başka ayetle feshedilebileceğini savunur. Ancak ona göre aynı şey icma için geçerli değildir. Bir kere icma yapıldıysa onu iptal edecek hiçbir şey yoktur. Hakkında fikir birliğine varılan pek çok konunun bulunması ve bunların tartışmaya açık olmaması şeklindeki düşünce modu Müslüman aklının tam üstüne bariyerler koymuştur. Metni kendi kendimize

okumamamız gerektiği için Kuran'ın anlayışı din büyüklerimizin asırlar önce kendi sosyal kontekstleri içinde çizdikleri şekliyle kalmıştır. İnsan olarak elbette onlar da hata yapmıştır ancak bu hataları omuzlarımızda taşımaya mecbur ediliyoruz. Genel kanaate göre Kuran'ın geleneksel yorumundan herhangi bir sapma, eğer geçmişin büyük din alimleri tarafından desteklenmiyorsa, tefsir rey tefsiri durumuna düşecek dolayısıyla kabul görmeyecektir.

O halde Rabbimizin kitabını tekrar açmak için yeterince cesaret toplayabilir miyiz? Dini tartışmanın sonsuza kadar kapanış yaptığına inanan bir toplum içinde yaşıyoruz. Aramızda insan aklının ilahi metinden direk olarak sonuç çıkarmaya muktedir olmadığına ve geçmişin büyük fukahasının meseleleri ilk ve son olarak netleştirdiğine samimi olarak inanan insanlar var. Hatta bazıları büyük üstatların fikirleriyle el ele olmayan Kuran ayetlerinin, etkisiz bir hüküm ya da neshedilmiş olduğuna inanmaya kadar varmışlardır, aynı ünlü Hanefi fıkhının el-Kerhi'sinin bizi inandırdığı gibi. Ayrıca Müslümanlar arasında Sünni İslam'daki dört Ortodoks fıkıh okulunun Allah tarafından takdir edildiğine dair yaygın bir yanlış inanış bulunmaktadır dolayısıyla onlarsız bir İslami yaşamı asla düşünemeyiz. Fıkıhları temel olarak Abbasi muhitine bir cevap olduğu için geçmişin büyük üstatlarında sık sık bir ortaçağ duygusu buluruz ve Rabbimizin Kitabının fıkıh külliyatına göre bize elbette çok daha fazlasını vereceği konusunda açık zihinli olmamıza rağmen yepyeni bir başlangıçtan korkarız. Aslında ilahi metnimizi okumanın bize vadettiği büyük entelektüel devrimden korkuyoruz.

Yine Allah'ın kitabını tekrar açmak çağ-açan bir olay olacaktır. İnsanlık tarihinin akışını değiştirecektir. Kuşkusuz peygamberin yokluğunda kitabı açmanın kendine has riskleri

vardır. Ama bu Rabbimizin bizden yapmamızı istediğidir ve başka bir peygamber göndermeyecektir. Peygamberin yokluğunda Kitabın kendisi yeterli olmalıdır. Kitabımızı yeniden açmak bazı temel soruların cevaplanmasını içerir. Rabbimizin sözlerini yorumlamak için tek otorite gerçekten kim olmalıdır; dini elit, ulema, fıkıh kurullarının eğitimli üyeleri, devlet himayesi altındaki ulema yüksek konsey ya da diyanet işleri ya da vakıf vekilleri? Rabbimizin yeryüzündeki meşru sözcüsü kimdir? Kuran kendi ışığıyla ve çağdaş bir ortamda çalışılabilir mi yoksa sadece seçtiğimiz bir fıkhi paradigma içinde mi çalışılabilir? Kitabımızı yeniden açmadan önce bu sorular tutkulu bir şekilde tartışılmaya değerdir.

Hicri birinci yüzyılın sonunda mezhep teriminin kelime anlamıyla kullanıldığı günlerden bu yana yaklaşık onbir yüzyıl geçti. Sahabe Huzafe'den türeyen terim önceleri şöhret sahibi belirli bir alimin tuttuğu yolu ya da benimsediği fikri ifade etmek için kullanılırdı. Bugün bizi pek çok hizbe bölen mezhep terimi o dönem salt metodoloji anlamına geliyordu. O zaman öyleydi. Bir gün bu akademik analiz aracının İslam yapısında bu denli derin bölünmelere sebep olacağını ve gelecek Müslüman kuşakların kendilerini bu fıkhi kimliklerden birini taşımaya zorunlu hissedeceklerini hayal bile edilemezdi. Bu fıkhi bölünmelerin tarihin bir ürünü olmaları ve hiçbir şekilde Allah tarafından takdir edilmemiş olmaları gerçeğine rağmen sağduyulu ve duyarlı kalpli insanların ilahi metinle ilgili anlayışlarını geçmişin büyük alimlerinden birine uydurmaya kendilerini mecbur hissetmeleri ve bu fıkıh kamplarından birine sığınmalarından daha büyük bir entelektüel zulüm olabilir mi? Tarih içinde kaybolmuş onlarca fıkıh okulu ve alim oldu. Söz konusu dört ya da beş *mezahib* daha çok devlet himayesinde olmaları nedeniyle yaşadılar ve başlangıcından bu yana

birbirleriyle çeliştikleri konular oldu. Yine de kimin ehl-i-heva olduğu, kimin *ehl-i-Hadis* olarak adlandırılmayı hakettiği, kimin *ehlul-adl* olduğu ve kimin *ehl-i-sünnet vel-cemaat* gömleğini haklı olarak talep edebileceği belli değildir.

Büyük fukahanın yardımı olmadan İslami yaşamın olanaksız olduğu farz edilir. Herhalde bu gök kubbe altında Müslüman aklını yüzyıllardır hipnotize eden bundan daha büyük başka bir yanlış düşünce yoktur. İster farz namazlarıyla ilgili detaylar olsun ister kimin zekat vermekle yükümlü olduğu ya da Hac yolculuğunun nereden başlayacağı olsun, fukahamız bu konuların hangisini çözmüştür gerçekten? Hiçbirini. Pratik hayatta bir *mezhep*'in takipçisi olarak adlandırılan hiç kimsenin kendi fıkhını harfiyle uygulamadığı bir gerçektir. Bir hanefinin, Hanefi okulunca namazla ilgili olarak ortaya konan 40 sünneti eda ederken, bir Hambeli'nin Hambeli fukahası tarafından getirilen 68 sünneti eda ettiğine henüz şahit olmadım. Fıkıh kitapları her bir meselede farklılıklarla doludur. Fiilen fukahanın fikir birliğine vardığını iddia edebileceği hiçbir konu yoktur. Ancak dinimizi fıkhın idare ettiğine dair yaygın yanlış kanı bizi kendimiz gibi insanlara bağımlı kılmıştır. Bir fakih ya da müftü bir kuyudan ölü köpeğin kötü kokusunu temizlemek için 40 kova su çıkarmamız gerektiğini söylediğinde ya da bir hanefi fakihi bir kıyafet kuruysa ve neresinin üre ile kirlendiğini bilmediğimizde herhangi bir köşesini yıkamamızı söylediğinde, buna herhangi bir ilahi sevk ile hükmetmez. Daha ziyade ustalarının kitaplarına bakar ya da nadir olsa da bazen kendi aklını kullanır. Allah'ın hepimize bahşettiği benzer bir aklı. O halde kendi aklımızı kullanmak yerine tamamen bizim gibi başka insanlara bel bağlamamızın bir anlamı yoktur. Eğer Şafi Okulu bize caiz yiyeceklerden uzun bir liste veriyorsa ve Hanefi'nin tüketilebilecek etleri gösteren nispeten daha küçük

bir listesi varsa, bu zaman/mekandan etkilenen kişisel tercihlere kalmış bir durumdur ve hiç bir şekilde ilahi bir kaynağı yoktur. Helaller ve haramlar Kuran'da açık olarak belirtilmiştir. Bunun dışında ister tam burnumuzun üstüne konan bir arıyı nasıl kovacağımız olsun ister küçük ama rahatsız edici bir sinekle nasıl baş edeceğimiz olsun, özel durumumuza en uygun metodu uygulamak için kendimize bakmalıyız.

İlahi Kitabımızın etkili şekilde yeniden açılması, Müslüman toplumundaki kilise-benzeri duruma son verilmesini gerektirir. Bu görünmez kilise yaklaşık on bir yüzyıl geçmesine rağmen kendisini tek bir somut kurumda göstermediği için bir Luther ya da Calvin'in bu duruma karşı koymasının ötesindedir. Bu belirsiz bir şekilde hissedilen, el altından organize olan kuruma son vermek için ilahi bir vahyin güvenirliği gerekmektedir. Yapabileceğimizin en iyisi Rabbimizin sözlerinin kendi adına konuşmasını sağlamamızdır. Aramızdaki her düşünen beyni, seleflerimizin izlediği Kuran'ın anlayış metodolojisinin onların zamanına en uygun yöntem olduğuna inandırmalıyız. Onlar adaletin sağlandığına ve Kuran'ın amacına ulaşıldığına bu şekilde emin oluyorlardı. Değişen koşullarda aynı yöntemin düşünmeden uygulanması aynı adaleti getirmeyebilir ve bazen tam tersi bile olabilir. İkinci halife Hz. Ömer hırsız için el kesme cezasını geçici olarak durdurduğunda bunun kıtlık günlerinde adaleti sağlamaya daha yakın olduğuna inandı. Aynı şekilde Müslümanları ehl-i kitabtan kadınlarla evlenmekten caydırırken ya da sonradan gelen fukaha Kuran'da açıkça onaylanmasına rağmen Müslüman erkeklerin *ehl-i kitap*'tan kadınlarla evlenmesine izin vermemek için bu uygulamayı ileri sürerken, kendi yöntemleriyle adalet ve barışın hüküm sürdüğü sosyal bir ahenk sağlamaya çalışıyorlardı. Tarihçilerimiz ayrıca kolaylıkla tanınmaları için *ehl-i zimmet* (gayri-Müslimler) el-

gayr yani uzun bir ceket giymeye zorlayan Hz. Ömer şartlarından bahseder. Gayri-Müslimlerin ata binmeleri ya da Müslüman topraklarda kilise inşa etmelerine izin verilmezdi. Bu şartlar o dönemin kontekstine uygundu. Karşılık vermenin diplomatik ilişkinin kuralı olduğu günümüzün radikal şekilde değişen dünyasında bu şartlar benzer sosyal ahengi getirmeyebilirler.

Başka örnekler ele alalım. Bir Kuran ayetinde şöyle der : 'Eğer yetim (kız)lar konusunda adaleti yerine getiremeyeceğinizden korkarsanız, bu durumda, (onlarla değil) size helal olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikahlayın...'

﴿وَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تُقۡسِطُواْ فِي ٱلۡيَتَٰمَىٰ فَٱنكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ
مَثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تَعۡدِلُواْ فَوَٰحِدَةً أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۚ
ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُواْ ٣﴾

– fukaha bu özel durumu aynı anda dört kadınla evlenmek için genelleştirmeyi seçerken muhtemelen savaş dullarıyla evlenilmesi için meşru bir yol sunmanın sosyal adaleti sağlamaya daha uygun olduğunu düşündüler. Bu durum sonsuza kadar böyle sürmeyebilir. Sonra Kuran'da şöyle ayetlerle karşılaşırız: 'Eğer Allah dileseydi, sizi bir tek ümmet kılardı; ancak (bu,) verdikleriyle sizi denemesi içindir. Artık hayırlarda yarışınız.'

﴿لِكُلّٖ جَعَلۡنَا مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ
وَلَٰكِن لِّيَبۡلُوَكُمۡ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمۡۖ فَٱسۡتَبِقُواْ ٱلۡخَيۡرَٰتِۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٤٨﴾

Bu ve benzeri ayetler aşağıdaki ayette olduğu gibi kurtuluşun tek bir milletin tekelinde olmadığına işaret eder: 'Şüphesiz, iman edenler(le) Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabiiler(den kim)

Allah'a ve ahiret gününe iman eder ve salih amellerde bulunursa, artık onların Allah Katında ecirleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır. (Kuran, 2:62).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ
ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٢﴾

Müfessirler ve *fukaha* bizi bu ve benzeri ayetlerin feshedildiğine inandırmışlardır. Bir Kuran ayetinin artık rehber olarak alınmayacağına ya da bir ayeti uygulamanın Allah'ın gazabını çekeceğine ya da günah işlemek olacağına inanmak saf saçmalıktır. Dar-ül İslam ve Dar-ül küfr arasındaki sınırların buharlaştığı ve hiçbir gurubun izole yaşamasının mümkün olmadığı sürekli küçülen bir dünyada kelimetu es-siva'ya dayalı bir birleşmiş inanç toplulukları cephesinin oluşturulması her zamankinden daha çok gerekmektedir. Kuran'ın ortak programını görmezden gelmek ve ayette belirtilen

﴿غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

Allah'ın gazabını çekmiş ve doğru yoldan sapmış milletlerin Yahudiler ve Hıristiyanlar olduğu geleneksel yorumu üzerinde düşüncesizce ısrar etmek bizi hiçbir yere götürmeyecektir. Özetle ifade etmek gerekirse, kitabımızın sayfalarını yeniden açmak ilahi metni kendi kendimize okumak için yeterince olgun olduğumuz ve eğer gerekirse seleflerimizden daha farklı bir yol almaya istekli olduğumuz anlamına gelecektir. Bu psikolojik şoku özümsemeye istekli olmadığımız sürece kitabımızı yeniden açmak onu daha fazla mühürlemek olacaktır.

Kainatın genelinde insanlığı Bir Allah'a davet eden çok az kişi bulunuyor. Cami minarelerinden ve İslam'ın ilahiyat fakültelerinden insanlara belirli bir tarikata katılmaları daveti yapılıyor ve gerçek İmanın böyle elde edileceği söyleniyor. Dünyanın farklı yerlerinde Müslüman okulları din adına bağlı oldukları cemaati ve mezhepsel görüşü anlatmayı tercih ediyorlar. Aslında Yüce Allah'a ibadet etmek yerine, kendilerini bir tür tarikat ibadetine verdikleri söylenebilir.

| 9 |

İslam ve İslamcılık

Yüce Rabbimizin son peygamberinin aramızda olduğu İslam'ın en parlak devrinde, insanların İslamcı olduklarını iddia ettiğini görmek düşünülemezdi. Müslüman olmak nihai teslimiyet, kişinin tırmanabileceği en yüksek manevi basamaktı. Büyük resul Hz. İbrahim'e, tüm Müslümanların rol modeline, beğeniyle sadece bu isim verilmiştir. O dönem İslam bir kimlikten çok bir tutumdu.

Bugün İslamcılık çağında yaşıyoruz. Aramızda İslamcı olarak tanımlanmakla övünen Müslümanlar var. Bu yeni mezhebin Müslümanlar arasında ortaya çıkışı bir yirminci yüzyıl fenomeni, bununla beraber kökleri geçmiş günlerdeki fıkhi düşüncenin tepeden bakan tutumunda yatıyor. Rabbimizin tüm zamanlar için olan evrensel dinine, İslam'a karşın, İslamcılık neo-sömürgeciliğe bir yirminci yüzyıl Müslüman tepkisidir. İslam kurtuluş arayan herkes için sonuna kadar açık bir kapıyken, İslamcılık genellikle Müslüman hegemonyasını yeniden kurabilecek bir ideoloji olarak görülür. İslamcılığın çekiciliği Müslümanlar içindir; dünyanın geri kalanı tarafından ise bir tehdit olarak algılanır. İslamizm hala Müslümanların elinde

güçlü bir silah olarak görülürken, gerçekte Müslümanlara az bir katkısı olmuştur.

Açıklayayım. Günümüz modern İslami hareketler, Osmanlı Halifeliğinin kaldırılmasına bir tepki olarak ortaya çıkan İslami hareketlerin ürünü ya da bir devamıdırlar. Bu asırlık kurumun sonlandırılması Müslüman aklında tahribat meydana getirmiş ve dönemin Müslüman aktivistleri bu düşen yapıyı büyük bir aciliyet duygusuyla yeniden inşa etmek için geçici bir çözümle gelmişlerdir. Aceleleri olduğu için Osmanlı Halifeliğinin neden sonunda çöktüğü üzerinde tartışacak zamanları yoktu. Muhalif ve çelişen önceliklerine rağmen çeşitli tarikatların İslami organizasyonları Ümmetin geleceği için genel olarak iyi bir alamet olarak kabul edildiler. Hindistan'da Mevlana İlyas'ın inanç hareketi ile bir İslami politik sistem kurulmasına için Pakistan'da Mevdudi, Mısır'da Seyyid Kutub tarafından yapılan çağrı, strateji ve öncelik açısından çelişkili olsalar da rahatlıkla aynı kadere yönelen hareketler olarak görüldüler. Hilafet sonrası hareketler ve düşünürler ayrıca bir vücutsal sendromun acısını çektiler. Onlar için Hz. Peygamberin modelinden ne kadar sapmış ve farklı bir sistem olsa da İslamı politik bir sistem olmadan algılamak düşünülemezdi. Bugün yüz yıllık güçlü savaşım ve ateşli mücadeleye rağmen bir Ümmet olarak daha iyi durumda değiliz. Daha da kötüsü İslami hareket henüz olgunlaşmadı ve buradan nereye gideceğimizi bilmiyoruz.

Kuşkusuz, milli bir hareket olarak İslamcılık geçmişte önemli bir rol oynadı ve bir kaçını saymak gerekirse hala Çeçenya, Afganistan ve Irak'da özgürlük mücadelesine güç veriyor. Ancak eğer bunlara bir peygamber hareketi olarak bakarsak sadece yanılırız. İslam ve İslamcılık birbiriyle örtüşüyor görünebilir ve zaman zaman örtüşür de ancak özünde her ikisi tamamen farklı ideolojilerdir. Tam olarak ifade etmek gerekirse İslamcılık

Müslümanlar arasında gelişen ulusçu bir ideolojidir. En iyi haliyle sadece Müslümanların lehine konuşur. Tüm insanlık için hem dünya hem ahirette güzel bir gelecek vadeden Peygamber dönemi İslam'ıyla çok az ortak noktası bulunmaktadır.

Bugün İslamcılığın fon rengi İslam'ın gerçek rengini gölgelemiştir. İslam'ın dünya medyasında haşa öcü gibi gösterildiği ve her bir Müslümanın potansiyel bir terörist olarak görüldüğü bir dönemde kendimizi bu süregelen medeniyetler çatışmasından uzak tutmamız kolay değil. Herkes için bir kurtuluş misyonu savunucusu olarak kendimize şekil vermek bir peygamber kalitesi gerektirir. Müslüman ulusçuluğu ya da bizim söylediğimiz şekliyle İslamcılık sadece ateşe körükle gitmek olacaktır. İslamcılığı dikkatli bir incelemeye tabi tutmanın vakti gelmiştir. İslamcıların Allah'ın buyruklarını yorumlamak için tek hakka sahip olduklarını iddia ettikleri Cezayir, Tunus ve Mısır gibi Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerde İslamcılığın iç karartıcı bir senaryo yarattığı gerçeğini göz ardı edemeyiz. İslamcılar kendi uluslarıyla savaş halinde oldular. Politik değişim için geniş çaplı kan dökülmesi onların sadece yöntemleri hakkında değil aynı zamanda İslamcılıklarının mahiyeti hakkında da ciddi şüpheler doğurmuştur. 1991'de Cezayir'deki seçim kampanyası sırasında Ali Belhac kazanmayı umduğu anayasal seçimlerin 'Cezayir'deki son' seçimler olduğunu söylediğinde İslam'ı yorumlamak ve uygulamak için tek hak sahibi olduğunu iddia ediyordu. Demokratik gibi görünün modern zaman İslamcılarının bu kendini beğenmişliğinin kökleri geçmişin fıkhi ortamından yatar ki bu konuya daha sonra döneceğim.

Müslümanlar arasında kendini üstün gören bir dini tarikatın ortaya çıkışı sadece bilinen İslamcıların suçlanacağı bir fenomen değildir. İlk dönem İslam'ının dini terimlerinin yeniden

canlanmasına tanık olan ve Molla Ömer'in kendisini emir-ül-müminin olarak tanımlamayı tercih ettiği Taliban Afganistan'ında Deobandi tarikatınca tasavvur edildiği gibi, Müslümanlar Hanefi fıkhının İslam'ın tek doğru rengi olduğuna inanmaya zorlandılar. Bu, Deobandi olmayan ulema ve diğer fıkıh okullarına mensup Müslümanlar için boğucu bir durum meydana getirdi ve uzun süre rejimin düşüşü için dua ettiler. Modern zaman İslamcılarının bir İslami politik düzen kurmadaki başarısızlığı temel olarak İslam'a dair bölünmüş fıkhi görüşümüzde yatar. İslamcılar Müslümanlar arasındaki fıkhi bölünmeyi aşmak için çok gayret etmişlerse de İslami yönetim altında bu kadar çok organizasyon oluşturmakla sonraki parçalanma yolunda zemin hazırladıklarını fark etmemişlerdir. Örneğin sadece Mısır'da İhvan'la irtibatın koparılması çeşitli uç toplulukların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu topluluklar kardeş İslamcıları ihanetle suçlarken ve hatta onların kanlarını dökmenin meşru olduğu iddia ederken bu durum kısa sürede karmakarışık hale geldi.

Bugün İslam ve Batı birbirleriyle çatışıyor gibi görünebilir ancak İslam ve Müslümanlığa gerçek tehdit içeriden gelmektedir. Amerika'nın Afganistan ve Irak'ı işgali daha az sorunlu değil ancak endişe verici olan son vahyin savunucularının kendilerini düzene sokamamaları ve dünyayı emperyalist entrikalardan kurtaramamaları gerçeğidir. Kuzey İttifak'ının Taliban'ın düşüşünde önemli rol oynadığı ve Şii-Sünni ayrılığı nedeniyle işgal güçlerinin Irak'taki mevcudiyetlerini kolaylıkla uzattıkları gerçeğini görmezden gelemeyiz. Hastalığın kök nedeni bizim içimizde yatmakta. Bir dış saldırı durumda birleşmiş bir cephe oluşturmamızı neredeyse imkansız hale getiren Ümmetin içindeki derin fıkhi ayrılıktır. On dört yüzyıllık tarihimizde eğer birisi bizi yenilgiye uğrattıysa bu sadece kendimiz olduk.

Müslüman milleti olarak bizim buhranımız iki mislidir. İç kavgalarımız yabancı milletleri bizi boyun eğdirmek ve topraklarımızı işgal etmek konusunda cesaretlendirmiştir. Ancak daha korkutucu olan bu durumun bizi etkileyen hastalığın farkında olmamamız nedeniyle düzeltilemez görünmesidir. Fıkhi bölünmemizin yeni olmadığını ve geçmişte hiç kimsenin bunu kökünden sökmeye cesaret bulamadığını kabullendiğimizden, çoğumuz fıkhi okulları bertaraf ederek saf İslam'a dönmenin normatif olsa da uygulanmasının kolay olmadığına inanırız. Gerçekte birbiriyle çelişen dört fıkıh okulu ile o kadar uzun süredir yaşadık ve o kadar uzun süredir onları İslam'ın meşru ifadesi olarak kabul ettik ki bu fıkıh okullarını geri püskürtmek için herhangi bir teşebbüs bize İslam'ın kendisini yok etmek gibi görünüyor.

Hz. İbrahim (SAV)'in dini İslam, son peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) tarafından tüm sonraki kuşaklar için insan hafızasında tazelenmiştir. İslam Kuran'da mükemmel şekilde açıklanmış ve belgelenmiş ve Peygamberimizin kendi zamanında örnek oluşturan bir biçim almıştır. Sonraki yüzyıllarda fukaha ve muhaddislerin ortaya çıkışı, peygamber hareketinin bilgi üzerine vurgu yapan doğal bir sonucuydu ancak bu kişiler dini yorumları tüm gelecek zamanlar için cevap niteliğinde olan, İslam'ın kurucu temelleri olarak görülmediler. Çoğunlukla malik uz-zahir olarak adlandırılan Sultan Baybars (1260-1277) eğer devlet koruması altına almak için resmi olarak bu dört muhalif okulu seçmeseydi, söz konusu dört büyük imam bize kadar ulaşamazlardı. Bu karar temel olarak daha sonra Ümmet'in kalıcı olarak bölünmesine neden olacak Mısır'ı parçalayan ayaklanmanın ortaya çıkardığı sosyal huzursuzluğu yatıştırmak için alınan politik bir karardı. Mekke'deki kutsal Harem - İslami birliğin odak noktası, neredeyse beş yüzyıl boyunca dört büyük

fukahaca tarif edilen aynı anda dört farklı namaza şahit oldu. Mekke mabedinde birleşik bir namazın yeniden eda edilmesi modern Suudi Arabistan'ın kurucusu Kral Abdülaziz'in politik liderliğindeki Necid Bedevi kabileleri tarafından başarılmıştır. Bugün Ümmetin içinde bulunduğu derin fıkhi bölünme Peygamberimizin getirdiği İslam'ın bir parçası değildir. Her şeyi yoluna koymak için tek gereken entelektüel ve politik iradedir. Düşünün! Müslümanlar kutsal Harem'de yaklaşık beş yüzyıl boyunca parçalanmış bir namaz ibadetini kabul etmek zorunda kaldıklarında aramızda fıkıh mantığının bize tamamen yıkım getireceğini gören aklı başında ulema sıkıntısı yoktu. Ne var ki yirminci yüzyıl Arabistan'ının Selefi hareketine özgün entelektüel cesaret ve politik iradeden yoksundular. Eğer Necid Bedevi kabileleri salt politik iradeleriyle yüzlerce yıllık bir sapmayı kökünden sökebiliyorlarsa neden modern zamanın reformcuları yüzlerce yıllık fıkhi diasporamıza bir son veremesinler? Bununla ilgili olarak Veliyullah Dehlevi, El-insaf fi Beyan-i Esbabi'il Ihtilaf adlı eserinde ilginç bir olayı nakleder:

> (Ebuzer şöyle der) Bir gün üstadım Şeyh Bilqini'ye Şeyh Takiuddin Subki'yi içtihad yapmaktan neyin alıkoyduğunu sordum… Önce cevap vermek istemedi. Bunun üzerine kanaatimce bunun dört okulun hukuk sistemi için tashih edilen politik pozisyonlar nedeniyle olduğunu söyledim. Eğer bir kişi taklidin sınırları ötesine geçmeye cesaret ederse, hiçbir şey elde edemeyecekti. Yargıda bir görevden mahrum olacaktı. Halk ferman buyurması için ona başvurmaktan vazgeçecek ve onu 'yenilikçi' (bida'ti) olarak damgalayacaktı. (Abu Zar'a derki) bunu duyan İmam Bilqini gülümsedi ve bana katıldı.

Düşünürlerimiz ve ulema entelektüel diasporamız ile ilgili salt bir gülüşe razı olduğu sürece herhangi bir telafi mümkün olmayacaktır.

Milletler dini liderlerinin kutsallık koruması altına alınmasına alıştıklarında ve halkın geneli aralarında bazı kişilerin düşüncelerinin saf ve mukaddes olduğuna inandıklarında ve araştırılmasını ya da doğrulanmasını kabul etmediğinde, düşünce özgürlüğü büyük ölçüde engellenmiş demektir. Hassas dönemlerde böyle toplumlar sorunlarına yeni çözümler bulamazlar ve İlahi Vahiy'den istifade edemezler. Bu nedenle din adına yerine getirilen çalışmalarından istenilen sonucu alamazlar.

| 10 |

Kaybolan Müslüman Kimliği?

Kırk yıl kadar önce Wilfred Cantwell Smith İslam'la ilgili bir iddiayı, Müslümanların uzun süredir kendilerine ait olduğunu düşündükleri bir iddiayı ileri sürdüğünde, pek az kişi Smith'in Müslüman olduğunu iddia ederken dini alanda önemli bir ideolojik tartışmayı ateşlediğinin farkındaydı. Smith sıradan bir Hıristiyan değildi. Müslüman kimliğiyle ilgili İslam'daki teolojik tartışmanın tüm yönlerinin farkında olan büyük bir alimdi. İslami öğretinin özünün Allah'a teslimiyet olduğuna inandığı için dindar bir Hıristiyan olarak belki de samimi bir şekilde kendisinin de Müslüman olduğuna inanıyordu. Smith için İslam bir teslimiyet tutumuydu, ideolojik bir rozet değildi. İslam onun için Ümmetçilik olarak benimsendiği şekliyle kabul edilemezdi ancak onun için Arapça olarak lastu bi Muslim, yani Müslüman değilim demesi mümkün değildi. Allah'tan korkan biri olarak nasıl Müslüman olmadığını, ya da iman etmediğini söylemeye cesaret edebilirdi ki?

Smith'in dönemi sömürge-sonrası koşullarca tanımlanmıştır. Dünya üzerindeki Müslümanlar İslam'a evrensel bir kurtuluş misyonu olmasından çok ümmet kimliği olarak bakarlar. Dolayısıyla Smith'in İslam'la ilgili iddiası zamanın ulemasından

kayıtsız bir tepki aldı. Smith'in İslam tanımını defalarca tartışan Müşir ül-Hak gibi güvenilir öğrencileri bile her zaman mesafeli olmaya çalıştılar. Tapınak Üniversitesinde bir öğrenci olarak Mushirul Haq'ın Smith'i yakından görme imkanı olmuştu ve şüphesiz onun dindarlığından derinden etkilenmişti. Peki Smith kelimenin dilbilimsel anlamıyla gerçekten bir Müslüman mıydı? Bu konuda şüpheleri gidermek sadece tehlikeli bir önerme değil, Hak için aynı zamanda teolojik bir çıkmazdı. Smith, Hıristiyan geleneği içinde bir Müslüman olduğunu iddia ederek, aslında çok eski bir tartışmayı, İslam'ın ilk yıllarında Müslüman ilahiyatçılarca başlatılan bir tartışmayı yeniden ateşlemişti; insanı Müslüman yapan nedir, iman mı amel mi?

Kişinin imanını ölçmek her zaman tehlikelerle doludur, imanın tanımını arama girişimi de öyle. Dinin fıkhi ya da hukuki tanımı görünürdeki çatışan göstergelerinde olduğu gibi yanıltıcı ve yetersiz olabilir. İslam haricinde hemen hemen tüm ana dinler bugün bu dinleri tebliğ eden peygamberlerin ya da kurucularının adlarıyla anılırlar. Hz. İsa (Mesih) bir gün takipçilerinin İsevi (Hıristiyan) ve kurtuluş misyonunun İsevilik (Hıristiyanlık) olarak ifade edileceğini belki de düşünmemişti. Aynı durum Yahudilik, Hinduizim, Budizm ve Konfüçyüsçülük ve diğer bazı dinler için de geçerlidir. Bu terimlerin çoğu bu dinlere mensup olmayanlarca türetilmiştir dolayısıyla bu dini geleneklerin özünü yansıtmazlar.

İlk dönem oryantalistleri Müslümanlığı Hıristiyanlık parametreleri ile anlamaya çalıştılar. İslam'ı önce Muhammedilik olarak tanımladılar. Batıda ciddi İslam alimlerinin İslam'ın Hz. İbrahim'in dininin bir devamı olduğunu fark etmeleri çok sonraları oldu. Smith bu aydınlanma döneminde yaşadı. Kuran'da kullanılan, geniş anlamıyla tüm iman edenleri kapsayan İslam ifadesinin Müslüman milletine ait olduğunu

hayretle öğrendi. Smith ayrıca aynı konuyla ilgili olarak Pakistan'daki Kadıyanilerle ana görüşteki Müslümanlar arasındaki şiddetli çatışmaya tanık oldu. Gerçekte tüm kimlik sorununa dikkat çeken Kadıyani-karşıtı hareketti. Münir Komisyon Raporlarında kaydedildiği gibi ulema kimin Müslüman olduğuna dair kati ve karşılıklı kabul gören bir tanım getirememişti. Eğer İslam bir tutumsa ve eğer bir kişinin Müslümanlığı Allah'a teslimiyetine bağlıysa, geleneksel İslam çerçevesi dışında da Müslümanlar bulunabilir mi? Bu, Smith ve diğer ciddi İslam öğrencilerinin ilgilendiği doğal bir soruydu. Smith'e göre Müslüman olmayı iddia etmek bir entelektüel yüreklilik olabilirdi ancak bizim için terimin yeniden tanımlanması kesinlikle bir paradigma kaymasına neden olacaktı.

O halde Müslüman kimdir? İslam sadece Müslüman milletine has bir din midir yoksa bu İbrahimi mirasa eşit derecede sahip çıkabilecek iddia sahipleri olabilir mi? Sanırım bu son derece karmaşık meseleye kati ya da otoriter bir cevap sunma teşebbüsü sorunun kendi doğasına ihanet olacaktır. Açıklayayım. İnsan aklı bir düşünce ve kavrayış aracı olarak dili kullanır. İnsanın bir fenomeni isimlendirmek konusunda eşsiz bir kabiliyeti vardır ve kendisini diğer varlıklardan ayıran budur. Ancak düşünce ve ifade etmek aracı olarak kelimelerin kendi kısıtlamaları vardır, özellikle de bu kelimeler ölü kelimeler değilse, sürekli gelişme halindelerse. Diğer yandan Rabbimiz için dil bir iletişim aracıdır. Rabbimiz kuşkusuz yüce maksadını bir insan diline mükemmel şekilde çevirebilir bununla birlikte dil insanın anlayışını aşan bir ilahi kusursuzluk mührü taşıyacaktır. İlahi maksatla insan dili arasında köprü kurmak için Rabbimiz kendisini insanileştirmez. Daha ziyade bizim insanca anlaşılılır bir dille yüce maksadını takdir etmemizi ister: 'Yaratan Rabbin adıyla oku. O, insanı bir alak'tan yarattı.' İnsana tekrar tekrar acizliği hatırlatılırken diğer

yandan ilahi metni okumaya teşvik edilir: 'Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir.' (Kuran, 96:1-3). Bu teşvik edilen okuma başlangıçta şu gerçeği kabul etmelidir ki Kuran sıradan bir kitap değildir ve insanca anlaşılabilir hiçbir dil ilahi maksadı tam olarak özümseyemez ya da hiçbir tefsirci onun anlamını kuşatma altına alamaz. İnsanın olsa olsa yapabileceği şey maksadı takdir edip ruhani yolculuğu için bir yön bulmaktır. Aksine eğer kişi ilahi metne tüm muhtemel yapılacaklar ve yapılmayacaklar listesini içeren hukuki bir doküman olarak yaklaşırsa, mümkündür ki bu yaklaşımı daha bilge biri olmasını sağlamayacaktır. Kuran'da haber verildiği gibi Yahudilerden bir buzağı kesmeleri istenmiştir. Bu ilahi emre derhal itaat etmek yerine nasıl bir buzağı keseceklerine dair pek çok soru sormuşlardır. Bu tip detaylara inen bir yaklaşım elbette ilahi metnin tefsirine terstir.

Fıkhi akıl Kuran'da Müslüman kimliğinin kesin bir tanımlamasını bulmak için ne yapacağını bilmez haldedir. Bunun yerine Allah bizden gönülden teslim olmamızı, Allah'ın kulları (rabbani) olmamızı ister. İşte buradaki tutum kimliğin kendisidir. Bir Yahudi ya da Hıristiyan olduğunun söylenmesi geçerli bir önerme değildir. İman eden tek geçerli kimlik olarak Allah'ın rengine sahip olmalıdır: 'Allah'ın boyası. Allah(ın boyasın)dan daha güzel boyası olan kimdir? Biz (yalnızca) O'na kulluk edenleriz.' (Kuran, 2:138). Hizipleşme ve Tevhid el ele yürümez. Allah'a teslim olanlar kendi topluluk kimliklerinden sıyrılmadıkça evrensel rabbani kardeşliğini oluşturma iddialarında samimi olamazlar. Kuran bize yer yer İbrahim ve İsmail, İshak ve Yakup, Musa ve İsa'nın ne Yahudi ne de Hıristiyan olduğunu hatırlatır. Tümü, teslimiyetleri kendilerine bir kimlik ve isim veren iman edenler grubuna dahildirler:

﴿ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ
ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ ﴾

كونوا ربانيين, (Allah'ın kulları olun) ve صبغة الله (Allah'ın boyasını alın) gibi teşvikler, Kuran'ın tek bir Allah'a teslim olunan evrensel kimliği oluşturmak için küçük grup kimliklerin birleştiği evrensel bir toplum yaratma isteğini gösteren yeterli göstergeleridir. Kuran'ın Müslüman Ümmet olarak adlandırdığı bu evrensel kardeşlik tüm peygamberleri ve gerçek takipçilerini kapsayan daha geniş bir terimdir. Hz. İbrahim (SAV)'in 'Ey Rabbim, aramızdan iman eden bir topluluk çıkar' duası onun torunları olduklarını iddia edecek sapkınları içermez:

﴿ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ
قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ ﴾

Müslüman kimliğinin yeniden tanımlanması bizim için akademik bir lüks değildir. Hatta geleceğimiz buna bağlıdır. Bugün Müslümanların kendilerini kaygan bir yarın kenarında buldukları ve sözde uyanış hareketlerinin bitmiş bir fenomen olarak görüldüğü yirminci yüzyılda, ciddi ruh arayışında bulunmanın vakti gelmiştir. Düşünün! Dün kurtarıcılardık, son kurtuluş misyonunun savunucularıydık. Bugün o kadar aciz kaldık ki kendi düşüşümüzü bile durduramıyoruz. Neyimiz var bizim? Gerçekten öz-eleştirel olmak kendi payımıza çok cesaretli olmamızı ve bunları açıkça konuşmak kesinlikle bir aptalın laf esirgemezliğini gerektiriyor. Doğru, evrensel bir misyonun savunucuları olduğumuzu iddia ediyoruz ancak gerçekte Hz. Peygamberimizin dönemindeki Yahudilerden ve Hıristiyanlardan daha iyi değiliz. Onlar gibi biz de insanları Allah'a çağırmak yerine sosyal tabanımızı genişletmek, insanları kendi kültürel kimliğimize döndürmek için yorulmaksızın çalışıyoruz. Eğer söz

konusu durum buysa, başkalarının bu tip bir cemaat projesine ilgi göstermesini niye bekliyoruz merak ediyorum.

Günümüz cemaat Müslümanlarının aksine, ilk kuşak Müslümanları evrensel bir vizyona sahiptiler. Görünümlerinde kendi dönemlerinin diğer Arapları gibiydiler; aynı dili konuşuyor, aynı tür kıyafetler giyiniyor, aynı tip sakal bırakıyorlardı. Ancak bakış açılarında, önyargıları olmayan küresel bir iman edenler topluluğu için çalışan, tamamen farklı bir dünyanın vatandaşıydılar. Görünümleri aynı kalırken, İslam onları içten içe radikal olarak değiştirmişti. Hz. Muhammed (SAV)'i peygamber olarak kabul etmeleri, eski dünyalarının kabile kimliklerini terk etmeleri anlamına geliyordu ve bunun için görünümlerini değiştirmeye ihtiyaçları yoktu. Entelektüel ve ruhani dönüşümlerine rağmen farklı giyinmeleri ya da isim değişikliği yapmaları gerekmiyordu. O günlerde ne İslami isimler gibi bir kavram ne de dine dönüşün kurumsallaşmış bir süreci ya da bugün bildiğimiz şekliyle kişinin imanını ilan etmesi için belirli bir formül yoktu. İslam olmak temel olarak kişinin her koşulda Hz. Muhammed (SAV)'in mücadelesine katılması anlamına geliyordu. İman, sözlerden çok ameller olduğu için imanın sözlü olarak ilan edilmesi ya da edebi güzellikle düzenlenen sözlü formüllerin o dönem konuyla pek az ilgisi vardı.

İlk dönem Müslümanları aynı zaman Son Vahyin savunucuları olarak dünya liderliği ile görevlendirildiklerinin, bununla birlikte bunun diğer inanç topluluklarının görevlerinin bittiği anlamına gelmediğinin farkındaydılar. Gerçekte kendilerini diğer toplulukların gönüllü katılımlarını aramaya zorunlu hissettiler hatta bir ortak hareket programı ya da Kuran'daki ifadesiyle kelimut es-siva planladılar. Ne var ki çeşitli politik ayaklanmalar nedeniyle durum Abbasi Bağdat'ında değişmeye başladı.

Melevilerin (sonradan vatandaşlık verilen Araplar) yükselişiyle, sosyal senaryo ve idari hizmetlerde ehl-i kitap ve diğer grupların hakimiyeti üzerine bazı Arap kabileler kendilerini zamanla saf dışına itiliyormuş gibi hissettiler. Bu dönem çoğulcu sosyal dokuyu zayıflatmak için pek çok hikayenin uydurulduğu ve yaygınlaştırıldığı bir dönemdi. Uydurulmuş ve asla gerçekleşmemiş Banu Kureyza olayı ilk kez bu dönemde ortaya atılmıştı ve bu yalana göre Hz. Peygamber (SAV) Yahudilere o kadar karşıydı ki 600 kişilik güçlü Yahudi kabilesinin yok edilmesini bizzat kendisi emretmiş ve olaya tanık olmuştu. Aynı dönem içinde ayrıca muhtemelen Hz. Ömer'e atfedilmiş ya da hiç emin olamayacağımız başka bir Ömer tarafından ortaya atılmış, sonradan diğer inanç topluluklarına karşı tutumumuzu şekillendirecek olan Ömer şartlarından bahsedildiğini duyarız. Kureyş kabilesinin üstünlüğünü getiren gelenekler ve bir Arap hegemonyası için yapılan çağrı, İslam'dan ziyade Arapçılık ya da Arap Asabiyye'nin Müslüman kimliğini belirlediği bu tarihi arka plan içinde daha iyi açıklanabilir. İslam bu yeni hızla büyüyen Arap İmparatorluğunun ideolojisi haline geldiğinden evrensel Müslüman kardeşliğinden Arap-Müslüman kimliğine küçüldük. Önceden İslami misyona hizmet edenler Müslümanlardı, ancak bu imparatorluğun ortaya çıkmasıyla İslam bu imparatorluğa hizmet eder oldu. Sonra neredeyse iki yüzyıl boyunca Müslüman orduyla şiddetli bir savaşa giren haçlılar ortaya çıktı. Bu kuşkusuz Hıristiyan ulusu algımızı etkileyecekti. Ve etkiledi de. Bunun sonucu olarak tüm İslami söylev değişti. Dünya bize İslam yurdu ve Küfür yurdu arasında bölünmüş görünmeye başladı. Küfür diyarında seyahat etmek ya da yerleşmek kötü bir şey olarak değerlendirildi. Bu tutum nihayetinde Müslüman aklının kapanmasına yol açtı. Kendi kuşatmamız altında kapalı kalarak, dünyanın diğer bölümlerinde ne değişiklikler

olduğundan çok az haberdar olduk. Sömürgeci güçlerin ani yükselişiyle sonunda yeni gerçekliğe uyandık ama artık çok geçti.

Yeniden başlamak için geçmişe yolculuk yapmamız gerekiyor, kültürel İslam'dan saf İslam'a. Müslüman kimliğiyle ilgili çeşitli çelişen şekil ve formları içeren tüm yorumsal külliyatın yeniden değerlendirilmesi acilen gereklidir. Aşağıdaki temel öncüllerle mütevazı bir başlangıç yapılabilir:

1. İslami misyonun kalbinde, Rab'be teslim olanlardan (*rabbaniler*) oluşan küresel bir toplum yaratma çağrısı yatar. Allah'ın rengi Hz. Muhammed (SAV)'in takipçilerinin ayırıcı özelliği olduğundan, Allah'ın şanını diğer inanç topluluklarıyla ahenk içinde yüceltmeleri beklenir. Yeni bir Ümmet oluşturmak için değil İbrahim dinini yeniden canlandırmak için geldiğinden, Hz. Muhammed (SAV)'in tüm peygamber geleneğinin bir birleştirici unsuru olduğu gerçeğini akıldan çıkarmamalıyız. Kurani Müslüman Ümmet kavramı Allah'ın tüm peygamberlerini ve tüm samimi takipçilerini içine alan daha kapsamlı terimdir.
2. Kuran'da açıklanan *el-vela* ve *el-bera'* kavramları temel olarak ideolojik alanın iman edenlerle inkar edenler arasında bölündüğünü bildirmek içindir. Ne var ki bu, iman edenlerin kültürel İslam dünyası dışında bulunmayacağı anlamına gelmez. Diğer milletlerin aksine Müslümanlar bir kültürel grup değildirler ve izole olmaları gerekmez. Yüzyıllarca süren yolculukları sırasında Hz. Muhammed (SAV) takipçilerini Müslüman Ümmetten Muhammetçi Ümmete çeviren Arap kültürü İslam'ın tamamlayıcı öğesi olarak düşünülmemelidir.

3. Tefsir edebiyatının etkisi nedeniyle Müslüman aklının, kitap ehline karşı tutumumuzu belirleyecek bazı Kuran ayetleri konusunda kafası karışmış durumdadır. Genellikle tefsircilerimiz farklı yönlere işaret ettiklerini düşündükleri bir takım çelişkileri çözmek için uygun tarihi bağlamlar kullanmışlardır. Kanaatimce bir ayeti yalın olarak ya da bir tarihi bağlam içinde yorumlamak yanlış bir yöntemdir. Eğer Vahyin yerini almasına izin verilirse tarih sadece felakete neden olabilir. Yapılması gereken, kendi bilgisizliğimiz nedeniyle çelişiyor gibi görünen ayetleri Kuran'ın genel vahiy atmosferi içinde yeniden değerlendirmektir. Bu tür ayetler üzerinde yaptığım çalışmalarım beni Hz. Muhammed (SAV)'in takipçilerinin son vahyin savunucuları olmaları nedeniyle diğer inanç topluluklarına göre açık bir üstünlüğü olduğuna inandırmıştır. Onların peygamber mücadelesine ahir zamanın sonuna kadar önderlik etmeleri gerekmektedir. Bu küresel liderlik kendi içinde zorlu bir görev olduğundan, politika geliştirme çok iyi korunmalı ve ne pahasına olursa olsun bir 'diğer' politikadan etkilenmesine izin verilmemelidir. Diğer inanç toplulukları kitap ehli olarak tanınmakla beraber çekirdek gruba dahil edilmemeli ya da kendi politika geliştirme mekanizmamızı etkilemelerine izin verilmemelidirler:

﴿ لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ
ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ ﴾

Ne var ki bu onlara her hangi bir kin beslediğimiz ya da onları imanca aşağı gördüğümüz anlamına gelmez:

﴿ لَيۡسُواْ سَوَآءٗۗ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ أُمَّةٞ قَآئِمَةٞ يَتۡلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيۡلِ وَهُمۡ يَسۡجُدُونَ ﴿١١٣﴾ ﴾

Dünya liderliği görevine seçerken Kuran bize diğer imanlı milletlerden ne bekleyeceğimiz, kimin ne ölçüde yardımcı olabileceğini bildirmektedir:

﴿ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةٗ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْۖ وَلَتَجِدَنَّ أَقۡرَبَهُم مَّوَدَّةٗ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَٰرَىٰۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنۡهُمۡ قِسِّيسِينَ وَرُهۡبَانٗا وَأَنَّهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٨٢﴾ ﴾

Ancak Yahudiler de görmezlikten gelinmeyecektirler:

﴿ وَمِن قَوۡمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٞ يَهۡدُونَ بِٱلۡحَقِّ وَبِهِۦ يَعۡدِلُونَ ﴿١٥٩﴾ ﴾

Kuran'ın bu tip açık rehberliği göz önünde bulundurulduğunda, önceki peygamber topluluklarının bakiyelerinin bizim için hayati oldukları konusunda şüpheye yer yoktur. *Kelimetu es-siva*'ya dayalı olarak, onlarla yürüyen bir ilişki sürdürmek zorundayız. İnanç toplulukları üyeleri bireysel olarak ve kendi değerleri ile yargılanmalıdırlar; çünkü onların içinde de ilahi rehbere dikkat vermeyen insanlar vardır. Kavgalı unsurların birleşik mücadelemizin yönünü belirlemesine izin verilmemelidir:

﴿ وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ ٱلَّذِي جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ ﴾

İster önceki peygamber geleneklerinin bakiyesi olsunlar, ister bugünün cemaatçi Müslümanları olsunlar, onları Allah'ın gözünde ayıran inançları (*iman*) ve hayır işleridir (*salih amel*). Kimse kafir olarak doğmaz. *İman* gibi *küfr* de hangi millet ya da kültüre bağlı olursa olsun her bireyi esir edebilecek bir dünya

görüşüdür. Kuran'da tekrar imana dönmek için açık delil görme arzusu içinde olan *ehl-i kitap* içindeki *küffar*'dan bahsedilir. İman aleminden küfr alemine yolculuk ve tam tersi temel olarak dünya görüşündeki bir değişikliktir, paradigma kaymasıdır. Herkese her zaman açık olan bir ihtimaldir. İman edenler toplumunu yeniden oluşturmak için ne zaman bir girişim olsa, bunun adresi sadece Yahudiler, Hıristiyan ya da bugünün cemaatçi Müslümanları değil, tüm renklerin inananları olacaktır. Sura üflendiği zaman ahenk içinde Allah'ın şanını yüceltenler Müslüman Ümmet'in gerçek üyeleri olarak kabul edileceklerdir. Geçmişte bu çağrıya cevap veren ve peygamberimizin etrafında toplanan insanlar farklı inançlardan ve inanmayan topluluklar arasından gelmişti. Habeşli Bilal, İranlı Salman, Roma'lı Şuayp, Mekkeli Muhacirun ve Yesrib'in Ensar kabilelerinin hepsi kimliklerinin belirleyici özelliği olacak bu yenidünya görüşünü paylaşmak için bir araya geldiler; tek bir Rab'be teslim olmak. Bu entelektüel ve ruhani devrim Yesrib'in uzak köylerini Medinet'ül Münevvere'ye -Aydınlanmış Şehir- çevirmişti. Bugün de eğer Hz. Muhammed'in takipçileri önceden kendilerini neyin Müslüman yaptığını yeniden keşfedebilirlerse, kendilerini bir kez daha yeni bir Aydınlanmanın ortasında bulmaları son derece mümkündür.

Hukuki din ile vahye dayalı din arasındaki temel fark, vahyin insanların kendilerini Allah'a adayarak kalplerini ve zihinlerini arındırmaları ve diğerinin ise yalnız adanmışlık görüntüsü oluşturmak için göstermelik ayinlerin içine hapsolup kalmalarıdır. Kuran'da İsrailoğullarının kaderi hakkında öğretici birçok anlatım vardır. Eğer şuurumuzu açmak istiyorsak, bu kıssalarda haklı olarak bize ait olan ayrıcalıklı konumumuzu neden kaybettiğimiz ve Allah'ın bizim üzerimizdeki nimetini neden aldığı sorusunun cevabını kolaylıkla bulmaya çalışabiliriz.

11

Entelektüel Atılım Olmadan Olmaz

Tarihsel deyişle, iniş çıkışlardan ve dönüm noktalarından söz ederiz. Ne var ki bu iki ifade farklı anlamlar taşır. İniş çıkışlar statükonun devamını ifade ederken, dönüm noktaları geçmişten kopuşun göstergeleridir. Yine de olumlu bir gelişme olsa da Hizbullah'ın son zaferi bir dönüm noktası olarak görülmemelidir. Bu olayın Müslüman dünyasının entelektüel söylevini ele geçirmesine de izin vermemeliyiz.

Yakın tarihte belki de ilk kez Hizbullah'ın kurnazca ortaya çıkardığı gibi İsrail'in sözde yenilmezliği ve uzun süredir devam eden Araplar durgunluğu nedeniyle Arap dünyasında pek çok kişinin ifade ettiği bıkkınlık kuşkusuz yeni duyguların doğuşunun göstergeleridir. Eğer motive olmuş bireylerden oluşan küçük bir milis grubu son derece gelişmiş bir orduya karşı koyabiliyorsa, neden pek çok kaynağa sahip 56 Müslüman devlet bölgedeki durumun kontrolünü ele alamıyorlar? Bu analoji basit olsa da son derece yanıltıcıdır.

Belagat sanatının o kadar uzun süredir mahpuslarıyız ki hatalarla yaşamayı tercih ediyoruz. Ne derler; her bir Müslüman

İsrail'e sadece bir kova su dökse İsrail sorunu ortadan kalkacaktır. Bu çok şiirsel bir fikir olabilir ancak biz Müslümanların neden hala harekete geçmediği konusunda bizi aydınlatamamaktadır. Duygu yüklü belagat ve kullanmaktan çok hoşlandığımız eskimiş cafcaflı terimler aslında gerçek dünyada karşılığı olmadığı ve kendi hayali dünyamızın ürünü oldukları için entelektüel söylevimizi boşa çıkarmıştır.

Müslüman dünyasındaki entelektüel söylev hayati meselelerden yoksun olmakla kalmamakta, gerçekte tüm Ümmet bugün bir hayal dünyasında yaşamaktadır. Açıklayayım. Yüzeysel olarak bakıldığında Müslüman dünyası yaşama coşkusuyla doludur, yöneticiler politika belirlemede egemendir ve dini hayat güçlü bir şekilde yükselmektedir. Ancak daha yakından baktığımızda bundan tamamen farklı bir durumla karşılaşırız. Doğru, bir orduları ve devlet mekanizması görünümleri var ancak gerçekte sadece bir illüzyona sarılmış durumdalar, güçten yoksun bir debdebe içindeler. Aynı durum ibadet ritüelini en ince ayrıntısına kadar belirlemeye hevesli sarık sarınmış ulemanın ve cüppeli şeyhlerin içinde bulunduğu dini yarıküre için de geçerlidir. Burada da her şey gerçek olmaktan ziyade teatraldir. Pek çoğu asrın fakihi ya da büyük müftüsü olduklarını iddia ederlerken, dolayısıyla çağımızda dini anlayışın özü oldukları illüzyonunu yaratırken gerçekte tek yapabildikleri ölmüş alimlerden alıntılar kopyalamaktır. İster din alimi ister yönetici elit olsunlar, sahte bir dünyada, sahnelenen bir oyunun karakterleri olarak, gerçek kimliklerinin gölgeleri olarak yaşarlar.

Ümmet olarak içinde bulunduğumuz zorluk bunun iki mislidir; olayları oldukları gibi göremiyoruz ve ikincisi sıradan bir olayı sık sık bir dönüm noktası olarak algılıyoruz. Son Lübnan krizi sırasında sahip olduğumuz yüksek seviyede iyimserlik bu konuyu daha iyi açıklayabilir. Hizbullah'ın

Lübnan'daki son 'galibiyeti' galibin ateşkesin şartları konusunda söz sahibi olmadığı garip bir galibiyetti. Hizbullah kuşkusuz psikolojik ve duygusal bütünlüğünü korumada başarılıydı. Bu bile tek başına, İsrail'in askeri hünerleri göz önünde bulundurulduğunda büyük bir başarıydı. Ancak bunu kesin bir zafer olarak görmek, geleceğimiz için bir felaket olmakla kalmayıp, pek çok hayatı soruyu da cevapsız bırakmaktadır. Neden yapılması mümkün her şeyi yapmak için istekli olmamıza rağmen düşmanla eşit teknolojik şartlarda karşı karşıya gelemiyoruz? Elimiz altındaki insan ve malzeme bolluğuna rağmen neden hassas lazer-güdümlü bombalar, F-16 ve B-52 bombardıman uçakları yerine bazı ilkel ve çok daha az etkili silahlar kullanıyoruz? Direniş önemli engeller çıkarabilir hatta muazzam bir imparatorluğu devirmeyi başarabilir ama onun yerine alternatif bir sistem kuramaz. O halde Ümmetin yeniden canlanması kesinlikle başka bir yerden gelmelidir.

Entelektüel sapakların kapatılması

Direnişin dili affın dilinin dengi olamaz. Direnişin dilinin bizim için entelektüel bir sapak meydana getirdiği tarihin bir noktasında, peygamber mirasının yeniden inşasına yol açacak entelektüel atılım, on üç yüzyıl kadar bir süreyi kapsayan miras edebiyatımıza kritik bir bakış gerektirir.

İslam'ın ilk yüzyıllarına altın çağ olarak bakmak bir norm olduğundan, değerli din büyüklerini hadis uydurduğu bilinen sahtekarlardan ayırmak zorlaştı. Yabancı bir unsur bir yazılı esere bir kere sinsice girdiğinde, sonraki yazarlarca düşüncesizce alıntısı yapıldığından, entelektüel kültürümüzün bir parçası haline gelir. Örneğin halk masalları ya da İsrailiyata son verildiğinde artık var olmayacak olan Tefsir edebiyatını ele alın. Aynı şey esas olarak hadis uyandıranları uzaklaştırmak için

derlenen Hadis özetleri için de geçerlidir. Mistisizmin Hıristiyan manastır geleneğine güçlü bir eğilimi vardır ve Müslüman teolojisindeki özgür-irade ve determinizm gibi çok bilinen meseleler Yunan etkisi taşırlar. Son olarak, İslami devlet yapısının hanedanlık yönetimine dönüşümü, yerel kabile kültürü ve o dönem yaygın olan hükümdarlık modeline çok şey borçludur. Vurgulamaya gerek yok, İslam'ın entelektüel mirası geçmiş yıllarda, daha net tarih vermek gerekirse İslam'ın ikinci yüzyılında İslam'ın içine sızan yabancı unsurlardan arındırılmalıdır.

İslam'da hanedanlık yönetiminin ortaya çıkışı ki hicri birinci yüzyıla kadar uzanmaktadır Kuran'ın dünya görüşü ile uygunluk göstermiyordu ancak üçüncü halifenin şehit edilmesinden sonra Müslüman toplumunu etkileyen iç kavgalardan kaçınmak için hanedanlık yönetimine genel olarak müsamaha edildi. 2. Ömer'in peygambere özgü yönetim modelini yeniden kurma teşebbüsünün başarısızlığa uğramasından sonra politik reformun olumlu neticeler vermeyebileceği dolayısıyla Müslümanların birlik ve barış için statükoyu kabul etmeleri gerektiği farz edildi. 2. Ömer'den son Osmanlı halifesine kadar on iki yüzyıllık bir dönemde İslam'ın resmi şekli esas olarak mevcut politik sistem tarafından kontrol edildi. Şeyhülislam ya da baş dini otorite Müslüman zihnini biçimlendirmede anahtar rol oynadı. Tarih kendi dönemlerinde büyük alimler olarak tanınan pek çok büyük İslam alemini kaydetmiştir ancak devlet korumasından yararlanmadıkları için kendi zamanlarında marjinalleştirilmişler ve büyük çalışmaları uzun ömürlü olmamıştır. Hicretin ilk iki yüzyılında yaşayan yaklaşık 50 fukahadan sadece dördü bugüne kadar ulaştı ve bunun nedeni Sultan ez-Zâhir Baybars'ın saltanatı sırasında Sünni İslam'ın dört okulunu kutsallaştırılmasıydı. Bugün artık mevcut olmayan daha pek çok

Hadis koleksiyonu ve ispatlı (sahih) sünnet özetinin varlığını duyuyoruz.

Ne var ki resmi İslam politik denklemlerdeki değişikliklerin üstesinden gelmek zorunda kaldığı için tek vücut bir yapı değildi. Alevilerinkine karşı Umvi İslam'ımız vardı ve her ikisine eşit mesafede bulunan Haricilerin İslam yorumu vardı. Abbasilerin kendi İslam yorumları vardı ve Mısır'daki Fatımiler ile merkezi kontrolden uzakta İspanya Hilafetini kuran Fatımilerin de öyle. Yönetici elit İslami yorumu kendi tekeline aldığından resmi olmayan yorumlar sadece uçlarda hayat sahası bulacaklardı. Tefsirciler, ya acımasız politik güçlerce ezildiler ya da ağızlarını açmadılar ki bu tutum daha sonra iyice düşünülmüş politik bir pasifizm felsefesi olan takiyye olarak bilinecekti. Resmi İslam'ın savunucuları, hakimiyeti zor kullanarak ele geçirmiş olsa da mevcut waliul-amr'i kabul etmek gerektiğini bunun İslam ve Müslümanların menfaatine daha uygun olduğunu iddia ettiler. Politik düzeni silahlı mücadele ile değiştirmek hiçbir şekilde benimsenmedi ve isyancılar harici olarak adlandırıldılar. Böylece resmi İslam Allah'ın nimetlerinden faydalanılması, sebilül müminin olarak bilinmeye başladı. Sistem, İslam'ın yorumunu kontrol ettiği ve kendi gündemine göre şekillendirdiği için sistemin kendisini ortadan kaldırmadan orijinal Kuran paradigmasını yeniden inşa etmek mümkün görünmüyordu. Bugün Kuran paradigmasını yeniden inşa etmek ve merhamet dilini yeniden bulmak için yapılacak her hangi bir teşebbüs, dönemin İslam yorumunu biçimlendirmede etkili olan hicri ilk iki yüzyılın sosyal ve politik tarih anlayışına sahip olmadan başarılı olamayacaktır.

Müslüman zihnindeki yabancı etkiler

Bugün Müslümanların en yüksek bilgi dalı olarak gördükleri şer'i ilimlerin ya da dini bilimlerin kaynağını sadece Kuran'ın dünya görüşünden değil aynı zamanda gelişiminden anahtar rol oynayan bir dizi başka faktörden aldığını hiç düşündünüz mü? Eğer İslami bilimler söylendiğine göre tüm bilginin toplamıysa, o halde şer'i bilim alimleri neden askeri savunmamız için daha iyi bir teknoloji üretemiyorlar? Kendilerini Allah'ın mucizelerini keşfetmeye adayanlara gelince, dini alimler onlara tepeden bakıyorlar, onların sekülerizm ve dinsizlikle bağlantısı olan daha önemsiz bilimlerle uğraştıklarını düşünüyorlar. Şer'i olmayan bilimlerin küçümsenmesi pek çok akıl sahibini araştırma ve buluş yapmaktan alıkoymuş dolayısıyla tüm Ümmet'i bir tüketici grubuna indirgemiştir. Vahyin maksadının kılı kırk yaran tartışmalarda kaybolduğu, yüzyıllardır nakil yapanların otantikliğiyle ilgili bitmek bilmeyen tartışmaların yer aldığı ve dini bilimlerin akıl almaz çokluktaki fıkıh edebiyatını kapsadığı günümüzde acaba bunların bir amacı var mı diye merak ediyor insan. İlk nesil Müslümanların kuşkusuz fıkıh külliyatı ya da rical kitaplarından faydalanma imkanları yoktu, yorumsal manevralardan haberdar değildiler ve ilahi vahyin saklı anlamlarına ulaşmayı hayal edemezlerdi. Onlar için Kuran yalın ve sade dilde bir rehber kitaptı. Allah, ruhban sınıfın yorumlamasına yer bırakmayacak şekilde ne istediğini onlara iletmişti. İlk nesil Müslümanlar farz, vacib, nefiy, sünnet, mübah, müstehab gibi yabancı terminolojiden habersizdiler. Kuran iman edenleri kozmik harikalar üzerinde düşünmeye zorlayan rasyonel bir akıl yarattı. Doğal dünya bilgiyi arayan herkes için bir çalışma konusu olarak ilan edildi. Allah'ın işaretleri ile hayrete düşenler gerçek alimler olarak isimlendirildi. Bu durum orijinal

Kuran'ın bilgi paradigması ve gelecek devrim için yol işaretiydi. Müslüman zihni bu paradigmayla işleseydi, doğal bilimler eğitimi kuşkusuz bize bir dini yükümlülük olarak gelirdi. Ancak ne yazık ki politik istikrarsızlık ve yabancı ideolojilerin sızması nedeniyle Kuran'ın dünya görüşü uzun süre bozulmadan kalamadı.

Tüm bunların nasıl olduğu ciddi bir araştırma gerektirir. Üçüncü halifenin şehit edilmesinin ardından tüm İslam dünyasını içine çeken sivil çatışma, ilahi mesajı tevil etmek isteyenler için uygun bir atmosfer yarattı. Bu dönemden itibaren İslam'ı içerden değiştirmek isteyen bir takım entelellektüellerin, ve peygamber sünneti üzerine sahte-alimler ordusunun aniden ortaya çıkışını görürüz. Bu tip bir hücum Bedevi kavimlerin silahlı isyanlarından daha tehlikeliydi. Hz. Ömer Hadis edebiyatının hassaslığının farkındaydı ve bu nedenle otantik sünneti uydurma hadislerden ayırmak için planlı bir gayret gösterdi. Ancak Hz. Ömer'in kısa süreli yönetimi bu büyük entelektüel projeyi hayata geçirmesine imkan vermedi. Tarihin arka kapıları yoluyla ideolojik sızma sürdü ve bu meseleyi ele almak tamamen zamanın alimlerine kaldı. Gerçek hadislerin uydurma hadislerden nasıl ayırt edileceğiyle ilgili çok sayıda yazı yazıldıysa da büyük alimlerimizin hemen hiçbiri şer'i ilimlerin gelişmesinin daha çok sosyal çevreyle ilgili olduğunu ve planlı bir faaliyetin ürünü olmadığını fark etmedi. İslam'daki bu beklenmedik ve plansız bilgi gelişimi daha sonra Müslüman zihninde yıkıcı bir etki meydana getirdi. Bilimin şer'i ve şer'i-olmayan olarak ya da İslami ya da seküler olarak bölünmesi sadece din adamları için sosyal bir rol meydana getirmekle kalmamış aynı zamanda Müslümanlar arasında bilimsel ve rasyonel düşüncenin ortaya çıkışını da engellemiştir. Bu durum

Ümmet'in yönünü sonsuza dek değiştirecek temel bir paradigma kaymasıydı.

Tüm zaman ve mekanların dini olsa da İslam'ın doğuşu bir kabile ortamında olacaktı. İlk nesil Müslümanlar politik duruşlarını ilahi mesajın gerekliliklerine uydurmak için bıkmadan yorulmadan çalışırken, kabileye özgü yönetim şeklinin kısıtlamalarının farkındaydılar. Sosyo-politik ufuklarını genişletme çabası içinde mevcut modellerden örnek alma konusunda tereddüt etmediler. İmparatorluk genişlemeye devam ettikçe, önceden aldıkları duruşları zaman zaman dikkatli incelemeye tabi oldu. Hz. Ömer'in peygamberimiz dönemindeki bazı kararları değiştirdiği söylenir. Bu Kuran'da bahsedilen bazı hükümlerin ertelenmesi olarak da yorumlandı. Hırsızlık için el kesme cezasının ertelenmesi, dine yeni dönenlere yapılan iyi niyet ödemesinin kaldırılması ya da fethedilen toprakların devletin lehine haczedilmesi Hz. Ömer'in meşhur kararlarından bazılarıdır. Hz. Ömer bir konuyla ilgili kendinden önceki döneme göre farklı bir duruş aldığında ya da bir uygulamayı değiştirdiğinde, kutsallığın belirli bir hüküm ya da tarihteki belirli bir dönemle ilgili olmadığını, 'niyet' ve mesajın ruhu ile ilgili olduğunu biliyordu. İlahi mesaja bu yaratıcı yaklaşım ilk nesil Müslümanların diğer mevcut devlet yönetim modellerinden faydalanmasına imkan verdi. Herhangi bir şeyi sadece köklerini yabancı bir medeniyetten aldığı için reddetmiyorlardı. Ümmet'in hayatta kalmasını borçlu olduğu 'hendek savaşı'nı örnek alın. Bir şehri savunmak için etrafına hendek kazmak Arap düşüncesine yabancı bir kavramdı. Ancak bu Farsi tekniği uygularken hiç şüphe etmediler. Müslümanlar, başka uluslara ve ortak miraslarına karşı yaratıcı bir açıklık sergiledikleri sürece onlardan büyük ölçüde yararlanmışlardır. Bununla birlikte İslam'ın ilk yüzyılları, Yahudi ve Hıristiyan ulemanın geniş çaplı din

değiştirmesine tanık olmuştu ki kurulu bir dini ilimler gelenekleri vardı ve beraberlerinde dinsel yorumlama metodolojisi getirmişlerdi. İslam'ın yaratıcı akılları ve vizyon sahipleri görev başında oldukları sürece İslami yorumlamanın sadeliği korundu. Hz. Ömer Mişna'nın doğuşunu ve erken Hıristiyan yazmaların derlenmesini açıkça teşvik etti. Ne var ki sonraki yıllarda, özellikle fitne günlerinde durum şiddetli bir şekilde değişti. İşte her şey bu dönemde ters gitmeye başladı.

Hicri birinci yüzyılın sonuna doğru sahneye kıssa-anlatıcılar (kıssa), sünnet nakilcileri (hafızlar) ve halk konuşmacıları (vaiz) olarak bilinen bir grup İslam kökenli yeni nesil profesyonel çıktı. Zaman geçtikçe peygamber döneminin biyografileri tarihçiler için ciddi bir konu haline geldi. Önceleri bu biyografilerin duygusal ve tarihi önemi vardı ancak zamanla dini yasama için kaynak olarak alınmaya başladılar. Hicri ikinci yüzyılın ortalarına kadar Kuran'ın maksadının oldukça otantik bir açıklaması olarak değerlendirildiler. İlk kıssacılar ve hafızlar peygamber dönemini tüm ayrıntısıyla yeniden yaratma gayretiyle, tüm mevcut kaynaklardan, ilahi metinden popüler anektodlara, otantik hadislerden daha az güvenilir kayıtlara kadar her şeyden yararlandılar. Hafız ve kıssa, müfessir ve mutassavvıf rolleri sık sık çakışırken uygun bir yöntem gelişme halindeydi. Muhammed B. İdrîs Eş-Şafiî fıkıh üzerine sistemli yazılarıyla gelecek uzman nesil için zemin hazırlayan ilk alimdi ve İslami yorumlamanın bilgili bir kesimin tekeline girmesi büyük ölçüde onun gayretleri nedeniyle oldu. İlk yüzyılın bitişinde çok önemli bir kişilik olarak görünen Sahab Zehri bir hukukçu değildi. Şeriat kaynağı olarak Peygamberimizin (SAV) zamanındaki en basit hatıralara bakmak için neredeyse bir yüzyıl daha geçti. El-Risale'nin basımı İslam'ın entelektüel tarihinde bir dönüm noktası oldu. Bunun sonucu İslam'ın ilerleyen yorumu

din adamları sınıfının tekeline girecekti. Alimler ilimin iki farklı kategoriye ayrıldığını düşünmeselerdi, yeni din adamları sınıfı Rabbimizin maksadını yorumlamak için tek hak sahibi olduklarını iddia etmezlerdi ki bu kategoriler şer'i ve şer'i olmayan ilimlerdir ve şer'i ilimler ulemanın tek ayrıcalığıdır. İşte İslam'ın Vatikanlaştırılması böyle başladı. İslam uleması, tartışmaya açık bazı kayıtları ileri sürerek, Hz. Peygamberimizin (SAV) temsilcileri ve tüm peygamberi bilginin kaynağı olduklarını bile iddia ettiler. Bazı bilgilerin İslami, bazılarının gayri-İslami olduğu ya da bazılarının faydalıyken bazılarının çok az yararlı olduğu fikri, Yunan mantık ve felsefesinin heyecan yarattığı İslam'ın entelektüel başkenti Abbasi Bağdat'ında tartışmanın belkemiğiydi. Bu ayırım Yunan bilimlerinin etkisinin azalmasına yardımcı olsa da, aynı zamanda rasyonel düşünceyi şer'i bilginin sınırları dışında kalıcı bir sürgüne gönderdi. Müslümanları doğal dünyayı araştırmaya ve doğal dünyanın komutasını ele almaya teşvik eden Kuran'ın büyük bir bölümü bile şer'i ilimlerin alanının dışına çıkmıştır. Şer'i ilimin ya da sözde süper bilimlerin savunucuları, dikkatlerini sadece ahkamla ilgili ayetlere yoğunlaştırdıklarından, vahyin önemli bir kısmını askıya alma hatasına düştüler. Bu durum Müslüman aklını üstünden on iki yüzyıl geçmesine rağmen hala içinden kurtarılmayı beklediği kör bir vadiye hapsetmiştir.

İslam'da şer'i bilimlerin gelişimi ani bir başlangıçla oldu. Uygun bir planlamadan çok bir karmaşanın ürünüydüler. Bu entelektüel anarşinin esas nedeni politik dengesizlik ve Halife Ömer'in şehit edilmesinden itibaren Müslüman dünyasını veba gibi saran iç kavgalardı. Hilafet kurumunun yıkılması ve durumun kontrolünü bir hanedanlığın ele almasıyla, yeni yöneticilerin önceliği İslami ideolojiyi korumaktan ziyade kendi yönetimleri için meşruiyet aramak haline geldi. Şer'i bilimlerin

taraftarları ve peygamber sünnetinin nakilcileri yeni hanedanlığa destek vermeye gönüllüydüler. Sık sık Hz. Peygamberin (SAV) bir zalim bile olsa yöneticiye itaat edilmesini istediğini naklediyorlardı ki bunun doğruluğu şüphelidir. Yeni ortaya çıkan ruhban sınıfından kendileri için meşruiyet arayan sistem, kesinlikle onları kontrol altında tutacak bir durumda değildi.

İkinci yüzyılın ortalarına doğru hafızlar öyle sosyal önem kazandılar ki bir kasabayı ziyaret ettiklerinde tüm halk onları karşılamaya giderdi. Bu tip büyük karşılama törenleri yöneticiler için bile yapılmıyordu. Peygamber döneminin anılarını tazelemenin duygusal bir çekiciliği vardı. Bu hafızların meclislerini topladığında binlerce insanın toplandığı ve ağızlarından çıkan her kelimeyi not ettikleri söylenir. Hicretin üçüncü yüzyılına kadar Hadis temel ilim disiplini olarak ortaya çıktı ve kişilerin alim olma kapasiteleri ezberledikleri hadis sayısına göre değerlendirilir oldu. Hadis alimleri herkesten çok sülâsî (üç kişilik nakil zinciriyle gelen hadisler) ve rubai (dört nakilciden oluşan zincir) bildiklerini iddia ederek birbirleriyle açıkça rekabet ettiler. Sonradan, bilginin külliyat olarak toplanması bir norm haline geldiğinde ve kitap yazmak rağbet görmeye başladığında alimliğin kriteri kaliteden çok cilt sayısı oldu. Belirli bir alim 'bismillah' lafzının çeşitli anlamlarını aydınlatmak için ciltlerce kitap yazabileceğini iddia edebiliyordu. Diğer bir alim ise 'bismillah' lafzının sadece be harfindeki nokta için yedi deve yükü açıklama yapabileceğini iddia edebiliyordu. Önemli olan içeriğin niteliği değil üretilen cilt sayısıydı. Başlıca eserleri günümüze kadar ulaşan Taberi gururla otuz ciltlik tefsirinin aslında 300 cilt olarak hazırladığı orijinal eserinin bir özeti olduğunu söyler. Çeşitli başlıklar altında 4000 hadis toplayan Buhari bu hadisleri bildiği 0,6 milyon hadis arasından seçtiğini ileri sürer. Ezberinde 0,7 milyon hadis bulunduğunu

söyleyen Ebuzer'e diğer bir örnektir. Bugün ne Taberi'nin 300 ciltlik çalışmasına ulaşmak ne de Buhari ve Ebuzer'in iddialarını doğrulamak imkanımız var. Ancak bir kişinin alimliğin ölçüsünün yazılan yazı miktarı olduğu gerçeğini miras edebiyatımıza yüzeysel bir bakışla bile görmek mümkün. El-İtkan'ın meşhur yazarı Suyuti (849-911) Kuran Ansiklopedisi eserinin önsözünde konuyla ilgili her şeyi ve mevcut tüm kaynaklardan çıkardığı faydalı bilgileri bir araya topladığını ileri sürer. Geçmiş üstatlardan alıntı yaparak, her tür bilginin uygun bir değerlendirme yapmadan içeriğe dahil edilmesi dini eserlerde kullanılan bir normdur ve bunu Taberi'den günümüze kadar görebiliriz. Ümmehat-ı Kütüb ya da bugün isimlendirdiğimiz şekliyle miras edebiyatı çok geçmeden dini tartışmaların kaynağı oldu. Geçmiş üstatların eleştirilmesi bir norm olmadığından ulema kendi düşünce okullarını savunmak için açıklama yazısı yazmaya razı oldular. Çok geçmeden sayfa kenarı yazıları ve metne bol miktarda eklenen notlar alimliğin kriteri haline geldi. Çağlar boyunca kenar yazısı yazan ve bu açıklama notlarını ayrıntısıyla açıklayan pek çok büyük alimimiz oldu. Daha sonra bu büyük alimlerin büyük eserlerin özetlerini hazırlama trendinin tersine döndüğüne tanık oluruz. Bu özetlerin bazıları o kadar kafa karıştırıcıydı ki sonradan gelen bir takım alimler bunları açıklama görevi üstlendiler. Bu sonu gelmeyen döngü böyle sürüp gitti çünkü Müslümanlar arasında, düşünce sürecinin geçmişin büyük üstatları tarafından bizim için mükemmelleştirildiği ve vahiy ile kendi kendimize ilişki kurmak için fazla mütevazı olduğumuz gibi genel bir kanı, daha doğrusu akılsız bir inanç vardı.

Aniden ortaya çıkan ve düzensiz bir şekilde gelişen şer'i bilimler entelektüel anarşinin ve tüm taraflar için yıkıcı olan çekişmelerin kökeni oldu. Şer'i ilimlerin terminolojisi sadece

hatalı bir vizyondan bahsetmekle kalmayıp, şer'i ilimlerin gelişerek başlıca disiplinleri oluşturma şekli son derece hatalıydı. Kısaca özetleyelim:

1. Bugün tefsir ve tevil, cerh ve tadil, rivayet ve dirayet, usül el-fıkıh, mantık ve felsefe, uruz ve belagat vs. olarak bildiğimiz İslami bilimler Hz. Peygamberimizin (SAV) döneminde bugünkü şekilleriyle mevcut değillerdi.
2. Üçüncü halifemizin şehit edilmesinden doğan politik istikrarsızlık ve tüm taraflar için yıkıcı olan çatışmalar halk vaizleri ve kıssa-anlatıcılar için uygun bir atmosfer meydana getirdi. Sistem meşruluğunu daha az otantik kayıtlardan aldığı için kasas kültürü gelişti. Bu geçici entelektüel ortamda hadis uyduranların, gerçek alimlerle karıştırılması kolaydı. İlk yüzyılların aramızda sadece din büyüklerinin yaşadığı bir dönem olmadığı, aynı zamanda sahte ulema ve uyduranlar dönemi olduğu gerçeğini göz ardı etmemeliyiz.
3. Hafızların sosyal ve entelektüel sahnede ani ortaya çıkışı esas olarak dönemin sosyo-politik durumu nedeniyleydi. Bilinmeyen miktardaki tarihi materyalden destekleyici bir hadis ortaya koyabildikleri için egemen seçkinler için hafız (sünnet alimleri) kurraya (Kuran alimleri) göre güncel konularla daha ilgiliydiler. Tarihi materyal ya da kayıtların İslami bilginin özünü oluşturduğu yanılgısına düşen sonraki alimler gelişimi etkileyen bariz politik faktörleri fark edemediler.
4. Buhari'de gördüğümüz gibi ansiklopedik hadis koleksiyonu ve tematik listelerin oluşturulması, Malik'in Muvatta'sında gördüğümüz gibi ilk nesil Müslümanların tarihinin gelecek için bir model olarak korunması, Ebu Hanife'de gördüğümüz gibi ilahi metinden sonuç

çıkararak belirli temel prensiplerin ortaya konması ve Şafi'de gördüğümüz gibi ilahi metin ve sünnet arasında bir fikir birliğine ulaşmak için etraflıca düşünülmüş bir metodoloji formülleştirme, işte tüm bu gayretler bu büyük alimlerin şahsi girişimleriydi. Böyle yapılması Allah tarafından buyrulmamıştı ya da şahsi gayretleri İslam'ın temelini oluşturamazdı. Eserleri günümüze kadar ulaşan büyük alimler ve imamlar, entelektüel faaliyet içine giren tek topluluk değildiler. Tarihi kayıtlara göre eserleri zaman içinde kaybolan pek çok büyük bilge yaşamıştır. Ancak hiçbir zaman onlar olmadan İslam hakkındaki bilgimizin eksik olduğu düşüncesine kapılmayız. O halde neden eserleri bir şekilde günümüze kadar ulaşan geçmişin büyük alimlerinin İslam'ın vazgeçilmez kaynakları olduğuna ve onlar olmadan otantik İslami yaşamı tasavvur edemeyeceğimizi düşünüyoruz?

5. Sünni İslam'daki dört fıkıh okulunun ve pek çoğumuz tarafından Allah tarafından takdir edildiğine inanılan Şia İslam'ındaki imamlığın kutsallaştırılması aslında dönemin politik şartlarının ürünüydü. Eğer Sultan Baybars (Hicri 658-676) bu dört okula devlet koruması sağlamasaydı söz konusu dört imam ve takipçileri de belki Süfyân-ı Sevrî ve imam Evza'î ile takipçilerinin kaderini yaşayacaklardı. Kendi zamanlarında Sevrî ve Evza'î'nin kitleler halinde, hatta belki de bildiğimiz dört mezhebin takipçilerinden çok daha fazla takipçileri oldu ama şimdi onların ismini sadece tarih kitaplarında görüyoruz. Baybars'ın bu dört okulu devlet koruması altına alma kararı temel olarak iç çatışmaların yatıştırılması içindi ve kendi kişisel inisiyatifiydi.

6. Bugün kavradığımız şekliyle şer'i ilimler, Kuran metninde hiçbir şekilde temeli bulunmadığından yanlış bir mecazdır. Kuran'ın ölçüsüne göre sıkı bir incelemeye tabi tutulduklarında gerçekte şer'i olmadıkları görülür. Geçmişin entelektüel bulanıklığı gelecekle ilgili vizyonumuzu kapatmamalıdır.
7. Şer'i ilimlerin dar görüşü Müslümanları bilimsel bilgiden uzaklaştıran temel faktör olmuştur. Bilimsel araştırmayla ilgilenenler sadece yabancı medeniyetlerin uydusu olarak görülmekle kalmadılar kendileri bile kutsal ilimleri seçmek yerine az bir kurtuluş değeri olan bir dalı seçtiklerine inandılar. Şer'i ilim taraftarları İslami anlayışın tekellerinde olduğunu iddia ettiğinden daha kıdemsiz din alimlerinin vahyin ve aklın ışığında onlara meydan okumaları güçtü.
8. Şer'i alimler Kuran'daki 500 kadar ayeti kendilerine göre şer'i ilimlerin temel taşı olan ahkama dair ayetler olarak görür. İlahi metne yönelik bu bölücü yaklaşım Kuran'ın büyük bir kısmını fiilen şer'i çalışmaların sınırı dışında bırakmıştır. Keşif ve buluşla ilgili ayetlerin kurtuluş için çok zaruri görülmemesi dönemin alimleri adına öldürücü bir hata olmuştur bundan dolayı sonraki nesillerin benzer bir yaklaşım benimsemesi gerekmemektedir.

Bunlar çağlar boyunca içine düştüğümüz ideolojik yanılgılarımıza işaret eden ve köklerini dönemin sosyo-politik şartlarından alsa da günümüzde genellikle ortodoks İslam'ın otantik yüzü olarak görülen gerçeklerden bazılarıdır. Bu ideolojik dağınıklık, dünya görüşümüzün değişmesinde yani araştırmacı dünya görüşümüzü değiştirip ritüellere önem bir dünya görüşüne sahip olmamızda ve bizi İslam'daki bilimsel araştırmalarla ilgili olası hareketlerden alı koymada etkili

olmuştur. Kuran disiplinlerinin dışında bir disiplin olarak yeşerip gelişebilecek sosyal bilimlerin geri kalmasının başlıca nedeni bu ritüel taraftarı bakış açısıdır. Entelektüel bozulmamızla ilgili bulanık bir anlayışa sahip pek çok reformcu yüksek sesle Kuran'a dönüş için çağrıda bulunmuştur. Ancak ortodoksluğun baskısı o kadar güçlüdür ki geleneksel düşünceyi çökertmek ve ilahlaştırılmış fıkhın boyunduruğundan kurtulmak için gayretle çalışanlar bile bu fıkıh okullarının bir devamı olup çıkmıştır. Bugün ortodoksluğu koruyan merkezi bir dini otorite artık olmadığı için Kuran'ın taze ve bağımsız bir okumasını yapmak daha önce hiç olmadığı kadar mümkün. Geçmişte bir şeyhülislam'ın kendi görüşünce şer'i ilimler alanı dışına çıktığı için bir *Darül Fünun*'ü – Osmanlı Türkiye'sindeki modern üniversite – kapatması mümkündü. Bugün gelenekçi zihniyetin boyunduruğu o kadar ezici değil.

Yeni bir başlangıcın zamanı sonunda geldi. Ancak ilerlemeden önce şer'i ilimlerle ilgili olarak kendimizin çıkardığı bu yanılgılarla neden bu kadar uzun süre barışık yaşadığımızı iyi düşünmemiz gerekiyor. Kuran dünyada her yerde bulunan Rabbimizin işaretlerini düşünmeye, mütalaa etmeye ve tefekkür etmeye açık bir davettir. Rasyonel düşünme yetisinin ateşlenmesi bağlantı kurmanın ilk adımıdır. Akıl ve vahiy birlikte mükemmel bir denge, organik bir bütün meydana getirirler. Bu iman edenlerin tüm kitaba bir bütün olarak bakmalarını emreden Kuran'ın mesajının özüdür. Bunun aksine, bazı ayetleri hüküm ayetleri (ahkam ayetleri) olarak dikkate alan ilahi metne bölünmüş bir yaklaşım sıklıkla bizi yarı-doğruları savunmaktan suçlu yapar, dolayısıyla Kuran'da açık bir şekilde kınanmıştır:

﴿أَفَتُؤۡمِنُونَ بِبَعۡضِ ٱلۡكِتَٰبِ وَتَكۡفُرُونَ بِبَعۡضٖۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفۡعَلُ ذَٰلِكَ
مِنكُمۡ إِلَّا خِزۡيٞ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلۡعَذَابِ﴾

Dünya görüşümüzle direk ilgisi bulunan bilginin gelişim süreci ani, plansız ve kusurlu olduğundan miras edebiyatımızı azami dikkatle ele almalı ve mümkünse en kısa zamanda bertaraf etmeliyiz. Bu entelektüel atılım bir başlangıcın habercisi olabilir ve yetki ve rehberlik konumuna dönüşümüzü sağlayabilir.

Her iki tarafta duyguların yoğun olduğu, sorunun adaletli ve doğru bir çözümünün mümkün olmadığının düşünüldüğü ve İbrahim ve İshak ile İsmail'in ırkçı ve manevi oğullarının aynı ibadethane için ölümcül bir savaşın çıkmazında oldukları ve Allah'ın birliğine (tevhid) davet edenlerin Allah'ın onlardan namazlarını belirli bir cami veya ibadethanede kılmalarını değil koşulsuz teslimiyet istediğini unuttukları dönüm noktasında biz Müslümanların yapması gereken Kuran talebeleri olarak öne çıkmamız ve insanlara Allah'ın bizden Museviliği, Hıristiyanlığı veya geleneksel İslam'ı ya da belirli bir yapıyı veya içinde uygulanan mezhepsel ibadeti istemediğini hatırlatmamızdır. Şu an gerekli olan İbrahim'in neslinden dindar ruhların öne çıkmaları ve Filistin'i Allah rızası için mevcut karmaşadan kurtarmalarıdır.

| 12 |

İçtihadı Yeniden Düşünmek

Biz Müslümanlar uzun zamandır tüm umutlarımızı içtihadın yeniden canlanmasına bağlamış durumdayız. Bağdat'ın 1258'de yağmalanmasından sonra ara verilen içtihad ya da yasa metninin yeniden yorumlanması sürecinin eğer yeniden canlandırılırsa ümmeti mevcut çıkmazdan kurtaracağına dair yaygın bir kanı bulunmaktadır. İçtihadın yeniden canlanması son üç yıl yıldır ümmetin tüm entelektüel faaliyeti adına yükselen bir çığlık olmuştur. Delhi'nin Veliyullahı ve Arap çağdaşı Muhammed bin Abdulvahâb'dan Cemaleddin Afgani ve Mısırlı müritlerine ve Muhammed İkbal'e kadar, liste son derece etkileyicidir. Yine de içtihad kapısı hala kapalıdır ve görünürde esaslı bir entelektüel atılım bulunmamaktadır.

İçtihad temelde fikhi bir kavramdır. Yeni bir içtihadın bizi hastalıklarımızdan kurtaracağı fikri, krizlerin doğasıyla ilgili kuşkularımız nedeniyledir ki krizlerin doğası temelde entelektüeldir. Her türlü taze düşünce önceki kuşaklar tarafından ortaya konan sonuçlarla uyum içinde olması gerektiğinden, bugüne dek yüksek sesle canlandırma çağrılarını yaptığımız geleneksel içtihad kurumunun, gerçekte aynı kapalı

fıkhi kafa yapısının bir uzantısı olduğu gerçeğini kolaylıkla görmezden geldik.

Açıklayalım. Büyük Mutezile alimi Vâsıl bin Atâ'nın entelektüel araştırmanın temel araçları olarak vahyin yanı sıra üç önemli dayanak daha içeren rasyonel metodolojiyi ortaya koyduğu dönemden bu yana yüzyıllar geçti. Vasıl'ın gerçeği arayışında vahiy nihai otorite olmaktan çok, hadis (röportaj), icma (fikir birliği) ve kıyas (analojik akıl yürütme) diğer üç unsur olmak üzere toplam dört önemli unsurdan biridir. Daha kapsamlı olan kıyas kategorisi altına düşen içtihad bir bakıma geleneksel dünya görüşünün esas öğelerinden biridir. Eğer geçmişte İslam'ın yeni yorumcuları yeni bir düşünceyi ateşlemekte başarısız oldularsa bunun nedeni esas olarak 4 fıkıh okulunu yanılmaz görmeleri ve asla eleştirmeye cesaret edememeleri nedeniyleydi. Karşılaştıkları metodolojik belirsizlikler iki konudaydı; ilk olarak gelenekler veya fıkhi kutsallaştırma ile ilgili etrafta dolaşan bilgi ilahi vahiy etrafında aşılmaz bir duvar meydana getirdi, ikincisi hadis, icma ve kıyasın vahiy seviyesine çıkarılması, zamanında temel olarak rasyonalist insan yapımı bir yapı olan fıkhi metodoloji etrafında bir kutsallık haresi oluşturdu. Fıkhın dört direği tartışılmaz görüldüğünden kimse fıkhi mantığın dayandığı temel prensipleri eleştirmeye yaklaşmadı bile. İçtihadın bir parçası olduğu ortodoks Müslüman zihniyeti yüzyıllardır şekillenmektedir. Fıkhın dört prensibi yanı sıra farklı kaynaklardan daha pek çok sızma oldu.

Geleneksel İslam'ın vahiy ve tarihin bir birleşimi olduğunu söylemeye lüzum yok. İslam'ın evrensel mesajı Kuran'ın kapağı altında hala mevcut. Ancak Kuran artık tek kaynak değil. Artık pek çok fıkıh özetine, İslam anlayışımızı biçimlendiren ve kontrol eden sufi metinlere ve ciltlerce tefsire

sahibiz. Geleneksel anlayışa göre içtihad tarih içinde kutsallaştırılmış olanın sınırları içinde işlemelidir. Bir Mutlak Mücahit (orijinal tefsirci) fikrinin içtihad taraftarlarınca bu kadar sevilmemesine şaşmamalı.

Din Büyükleri çağı olarak gururla yücelttiğimiz İslam'ın ilk dönemi aynı zamanda her iki taraf için de yıkıcı olan çatışmaların, fitnenin yaşandığı bir dönem oldu. Ridde savaşı, Hz. Osman'ın şehit edilmesi, Cemel ve Siffin savaşları ilk nesil Müslümanların döneminde meydana geldi. Emevi ve Abbasi imparatorluklarını kuranlar dolayısıyla İslami devlet yönetiminin temellerini değiştirenler yine aynı dönemde yaşadılar. Tarihçilerimiz bizi hanedanların Müslüman devlet yönetim biçimini değiştirseler de İslami misyonun savunucuları olduklarına inandırmışlardır. İlk dönem Müslüman toplumunun eleştirel değerlendirmesi katıksız İslam'ı kısa ömürlü bir fenomen olarak gösterir diye çekiniyorlardı. Temel olarak Emevileri, Abbasileri, Fatımileri, Hindistan'da Moğolları ve Osmanlı Türklerini İslami misyonun koruyucuları olarak göstermeleri bu nedenleydi. İlk Müslümanları süper-insan, hayır daha doğrusu melek gibi göstermenin dini görevleri olduğunu düşünmeleri nedeniyle bu durum Müslüman tarihçiler için ciddi metodolojik problemler meydana getirdi. Müslüman tarihçiler kendi işlerini doğru şekilde yapsalardı, her iman eden nesilde kendilerine göre üstünlükleri ve zayıflıkları olduğunu, peygamber misyonunun amacının meleklerden değil, insanlardan oluşan bir toplum oluşturmak olduğunu anlamamız bizim için daha kolay olurdu. Dindar din büyükleri olarak methettiğimiz ilk Müslümanlar da bizim gibi insandılar. Onlara insan olarak bakarsak, kendi özel ortamlarında ilahi maksadı nasıl anladıklarını takdir etmemiz mümkün olabilir. O zaman onların eksiklikleri bize entelektüel

sapma olarak görünmeyebilir ve hatalarını vahyin ışığında düzeltme durumunda oluruz. Özetle ilk nesil Müslümanların yaptığı gibi vahiy üzerinde benzer bir hak ileri sürebiliriz. Ancak ne yazık ki tarihin kendisi de kutsallaşmaya maruz kaldığından bu ortodoks görüş için artık mümkün değil. Ortodoks Müslümanlığa şekil veren tarihi İslam, peygamber misyonu beraberinde ağır bir tarihi yük yüklenmemizi talep eder. Dört halifenin doğruya sevk edildiğini, dört fıkıh okulunun ilahi planın bir parçası olduğunu ve Şiiliğin on iki ya da yedi imamının ilahi takdir olduğunu kabul etmek ortodoksluğun ifadesi olarak görülür. Tarih yazma ortodoksluk görüşümüzü yeniden düzenlemek için bize çok az seçim bırakmıştır. Bunun çarpıcı bir örneği İslam imparatorluğunun önemli bir bölümünü on yıl kadar yönetmiş olan ve Emevi halifesi Abdul Melik'ten daha fazla politik meşruluk kazanmış Abdullah bin Zübeyr'in hilafetinin tarih kitaplarından çıkarılmasıdır. Ortodoks bir ortamda her hangi bir durum değerlendirmesi ölümcül olabilir.

Vasıl'ın ortodoksluğu şekillendirmede araç olan dört prensibinin aynı zamanda sosyal bir içeriği vardı. Vasıl bilinen bir Mütezileydi, Yunan felsefe ve mantığının Müslüman zihninde tahribat yarattığı dönemin tipik bir ürünü olan rasyonalist düşünceye sahipti. Müslüman inancıyla ilgili kılı kırk yaran teolojik tartışmalar pek çok farklı mezhebin doğuşuna neden oldu; marziye, cebriye, kadiriye, mutezile vs. Vahyin özü olan Kuran bile bu tartışmalardan ayrı tutulmadı. Kuranın sözleri 'yaratılmış' mıydı yoksa 'ebedi' miydi? 'İlahi maksat' insan diline nasıl dönüşmüştü? 'Tanrı kelimesi'nin Hıristiyan bağlamda kullanılan logos ile ne bağlantısı vardı? Bu tür sorular sadece vahyin diğer bilgi kaynakları üzerindeki üstünlüğünü zedeliyordu. Vasıl'ın dünya görüşünde, belki de

ilk kez rasyonalist bir Müslümanın gerçeğe sadece Kuran ile değil, eşit derecede Sünnet, icma ve kıyas ile ulaşılabileceğini tartıştığını görürüz. Çok geçmeden Vasıl'ın gerçeğe ulaşmak için dört prensibi muğlak bir hal alır. O kadar ki, büyük fukaha hukuk prensipleri üzerine kitap yazmaya başladıklarında 'dört prensibi' o kadar doğal buldular ki bu rasyonalist metodolojinin insan ürünü mekanizmaları vahiyle aynı önemde gördüğünü fark etmeden olduğu gibi aldılar. Vasıl'ın dünya görüşüne göre vahiy kendi başına değil, Sünnet, icma ve kıyasın sıkı rehberliği altında bir anlam ifade etmelidir. Fıkhi gidişatı ilk günden itibaren kontrol eden 'dört prensip' doğası gereği problemlidir. Birincisi, fukaha arasında Allah'ın Kitabı bugün her Müslümanın evinde bulacağımız tek bir Kuran değildir aynı zamanda yorumsal manevralara yeterli alan sağlayan farklı metinler içerir. İkincisi, Sünnet her zaman değişken bir kavram, bazen ilk Müslümanların uygulamalarını da içeren gevşek biçimde tanımlanmış bir terim olmuştur. Üçüncüsü, icma yanlış bir mecazdır çünkü hiçbir icma tek bir mesele ile ilgili değildir ve geçmiş alimlerin icmasının kutsal kabul edilip edilmeyeceği alimler arasında tartışılabilir olmuştur. Dördüncüsü, istihsan, istislah, mesalihi-mürsela'ya göre daha geniş bir terim olduğu ve aynı zamanda içtihadı içerdiği için, kıyas çelişen okulların fukahası arasında her zaman tartışma konusu olmuştur. Bunlar fıkhi aklı yüzlerce yıldır hapseden dört fıkıh prensipleridir.

Entelektüel tarihimizde reformcularımızın icma ve kıyastan kopmaya çalıştığı pek çok durum olmuştur. Ancak ilahi metin üzerindeki kararlılıkları, icma ve kıyası reddetmeleri ve fukahadan uzak durmalarına rağmen zaheri ve selefi okulları önemli bir ilerleme kaydedememişlerdir. Onların hatası kısmen tarihi kayıtlara (hadis) fazla güvenmeleri, kısmen de Ortodoks

fıkhî kalıptan kurtulmak için cesaret sahibi olmamalarıydı. Doğru, Ebu Hanife'yi ya da Şafi'yi takip etme fikrinden hiç hoşlanmadılar ama kendilerini isteyerek Sihah-ı Sitte nakilcilerine teslim ettiler. Muhtemelen peygamber dönemindeki kayıtlara olan itimatlarının kendilerini ilahi metni doğru anlamaya yaklaştırdığı yanılgısına sahiptiler. Ancak hadis kitaplarında ilahi 'metin'i direk ihlal eden uygulamalar gördüler. Örneğin Sahih Müslim'de Şiiler tarafından da uygulanan muta' ve dua tabloları ile ilgili hadislere rastlarız. Eğer hadis derleyiciler bu hadislerin nakilcilerine farkında olmadan yersiz bir önem verselerdi, hicvederlerdi. Sonra hiçbir medeni toplumda hiçbir şekilde uygulanabilir bulunamayacak, eşit derecede rahatsız edici kayıtlar bulunmaktaydı. Örneğin bize anlatılan şöyle hadisler vardır ki eğer bir kişi namahrem bir erkeğin evine kolaylıkla girmesini istiyorsa karısı ya da kayınvalidesinden o kişinin kendilerinden beş kez süt emmesi için izin vermelerini istemesi gerekiyordu. Bize anlatıldığına göre bu hareket, söz konusu yabancı kişiyi bir aile üyesi gibi evlerine girip çıkabilecek yakın bir akrabaya dönüştürecektir. İmam Ahmet ve İmam Müslim, Ebu Huzeyfe ile ilgili benzer bir olay nakletmiştir: Ey Allah'ın resulü! Salim sık sık evimize gelir. O bir yetişkin ve Ebu Huzeyfe onun bu sık ziyaretlerinden memnun değil. Peygamberin şöyle cevap verdiği söylenir: 'ona sütünden içir böylece evine rahatça girip çıksın.' Aynı şekilde Hz. Ayşe'nin birinin evine sık sık gelmesini istediğinde genellikle kız kardeşi Ümmü Gülsüm ya da yeğenlerinden birinden bu kişiye beş kez süt emzirmelerini istediği söylenir.

Hadis kitaplarını vahiyle, hadis nakilcilerini de Cebrail Aleyhisselam ile aynı seviyede görenler için bu tip saçma hadisleri tamamen reddetmek kolay değildi. İcma ve kıyası

reddetmelerine rağmen Ehl-i Hadis hareketi kendisini uzlaşmaz ve çelişkili hadis ağında kapana kısılmış bulduğundan bir ilerleme kaydedemedi. İbn-i Teymiye, İbn Hazm ve son zamanlarda İbn Abdülvehhab ve Veliyullah, tümü geleneksel düşünce yapısına başkaldırdılarsa da hiçbiri fıkhi kalıbı kırmayı başaramadı. Kuşkusuz icmanın önemini belirli bir dereceye kadar azalttılar ve kıyası şiddetle eleştirdiler ama geleneklerin yorumlayıcı rolünü sorgulamaya cesaret edemediler. Hadis nakilcileri aracılığıyla bize ulaşan tarih onlar için kutsal bir alan olarak kaldı. Eğer selefi'nin yani takva din büyüklerinin adımlarını takip edeceklerse, tarihe inanmaları zaruriydi. Selefi yenilikçiler bir şekilde temel kafa karıştırıcı soruyu görmezden geldiler: eğer selef'e bu kadar sadık olmak imanın bir ön şartıysa, o halde içtihada nasıl yer kalıyordu?

Fıkhi kalıbı kırmak ya da geleneksel düşünüşte bir çentik açmak aslında içtihad için ilk adımdır. Fıkhi kalıbın Allah tarafından takdir edilmediğinin, aksine tarihin ürünü olduğunun farkında olursak, bunu yapmamız daha kolay olabilir. Fıkhın biçimlendirildiği dönem Yunan araştırmacı metodolojisinin belirsiz olduğu bir dönemdi. Müslüman topraklardaki entelektüel merkezler aynı zamanda Hıristiyan teolojik ve ontolojik meselelere açıktı. Sözde 'Kuran'ın yaratılması' tartışması temelde 'logos' kavramına Müslüman tepkisinin bir yan ürünüydü. İslam'a yeni dönenler için yeni dinlerini bildikleri terim ve kurumlarla anlamaya çalışmaları doğaldı. Daha sonra ilahiyat fakülteleri Müslüman alemde yaygınlaştıkça ve ulema sınıfı İslam'ın yorumcusu rolünü üstlendikçe, kendi öğrencilerine aynı Yahudilerdeki semiha'da olduğu gibi icazet vermeleri bir adet haline geldi. İslam'da ruhban sınıfının ortaya çıkışı büyük ölçüde fetvanın ilahi bir maksat olarak görüldüğü Yahudi haham geleneği nedeniyledir.

Sonraki yıllarda yöneticiler yani ulu'l emirler artık manevi lider olmadıkları için kitlelerin dini meselelerde ulemaya yönelmekten başka seçeneği yoktu. Bu durum pek çok farklı ve birbiriyle çelişen İslam resminin ortaya çıkması için teşvik edici bir atmosfer sağladı. Bundan iki yüzyıldan daha az süre içinde insanların İslam'ın sözde 72 mezhebinden bahsettiğini duyarız. Bu durum o kadar karmaşık bir hal aldı ki İslam'ın herkes tarafından kabul edilen bir tanımı dönemin ihtiyacı haline geldi. Öne çıkan akımların bir sentezini oluşturmaya çalışan pek çok kişiden biri olan Ebu'l-Hasan El- Eş'ari, Mutezile hareketinin şiddetli hücumlarını başarılı bir şekilde durdurdu. Ne var ki o dönem bir cevap olarak ortaya çıkan Eş'ariler, Gazali (vefat hicri 505) ve Razi (vefat hicri 606)'nin gayretleri sayesinde zamanla o kadar prestij kazandı ki sonra gelen ulema tarafından neredeyse İslam'ın İznik Amentüsü olarak kabul edildi. Eş'ari, el-İbane 'An Usul ed-Diyane'sinde Rabbimizin Kitabı, Peygamberimizin Sünneti, sahabenin örnekleri ve hadis alimlerinin görüşleri yanı sıra, kendisinin anlattığına göre insanları irşad etmek ve değişiklikleri ve parçalanmışlığı düzeltmek için Allah'ın anlayış verdiği Ahmed bin Hanbel'den özellikle bahseder. Eş'ari'nin İbn Hanbel'e olan güveni en azından bir konuyu açıklığa kavuşturur; fıkhi kalıbı biçimlendirmede anahtar rol oynayan şekillendirici dönemin uleması bile büyük üstatların eleştirel değerlendirmesine karşı isteksizdi. Eş'arilik'in, Mutezile ve İslam'ın diğer yorumları üzerindeki zaferi, içinde peygamber mesajının eskiden kalan saflığının bulunmasından dolayı değil, Gazali ve Razi gibi etkili savunucuları olması nedeniyleydi. Her fikir savaşında olduğu gibi hem Eş'ari hem Gazali kendi zamanlarında güçlü bir muhalefetle karşılaştılar; Eş'ari cami minberlerinden kınamalara maruz kalırken Gazali'nin kitapları İslam dünyası

boyunca yakıldı. Ancak bugün Eş’ari genellikle imanın bekçisi olarak görülür ve Gazali Hüccetü’l-İslam olarak adlandırılır.

Salt felsefe kelam dışında ortodoksluğu şekillendiren diğer bir unsurdu. Abbasi döneminde Lübnanlı bir Hıristiyan kısa zamanda entelektüel sofistikeliği kanıtlamak için bir referans noktası haline gelecek Dokuzlukların Arapça çevirisini bastırdı. Tarihçiler bu kitabın sanki kutsal bir kitapmış gibi büyük bir saygıyla karşılandığını kaydettiler. Yaklaşık dört yüz yıl felsefe ve kelam iki farklı alanda faaliyet gösterdi: felsefe seküler entelektüellerin alanıyken kelam geleneksel ulema arasında popülerdi. Bununla birlikte sonraki yüzyıllarda felsefe inancın yıkıcısı olmakla beraber savunucusu olduğundan ikisi arasındaki çizgi silikleşti. El-Hindi (vefat 870) ve El-Farabi (873-950) zamanında entelektüel söylevin sınırında bulunan felsefe, ‘ilk neden’ açıklaması bir tür meşruiyet kazandıran İbn-i Sina’nın gayretleri sayesinde merkezde yerini aldı. İbn Hazm (965-995) ve Gazali (1057-1111) felsefeyi başarıyla inancın hizmetinde kullandılar. İbn Rüşd bir adım daha ileri giderek filozofların diğerleriyle kıyaslandığında Kuran’ı yorumlamak için daha nitelikli olduğunu tartıştı.

Geleneksel kalıbın hiçbir analizi olağanüstü bir etkisi bulunan İslam sufilerinden bahsetmeden anlaşılamaz. Burada konunun ayrıntısına girerken iki isimden bahsedeceğiz: Şihâbüddîn Sühreverdî (1155-1191) and İbn Arabi (1165-1240). Sühreverdî büyük ölçüde Zerdüşt, Plato ve İbn Rüşd’den etkilenirken İbn Arabi çoğulcu dini bakış açısıyla bilinmektedir. Kuvvet'ul Kulub, İhya-ül Ulum, Avarif-ül Me-arif ve Mesnevî-i Manevî gibi sufi eserler Müslüman zihnini biçimlendirmede anahtar rol oynadı. İbn Teymiye, Şevkani ve İbn Abdülvehhab Sami yazıları bugün selefi düşüncenin oluşturulmasında nasıl etkili araçlar olarak görülüyorlarsa, ya

da Mevdudi ve Kutub'un eserleri İslamcı dünya görüşü için nasıl hayati bir kaynak olarak kabul ediliyorlarsa, ya da Fazıl'ın kitapları nasıl Tabligis'in naif dini bakış açısını şekillendirdilerse, çok benzer şekilde geleneksel Müslüman kalıbı tarih boyunca çeşitli çatışan akımların bir ürünü oldu.

Müslüman zihniyetini geleneksel Ortodoks kalıptan kurtarmak için kalıbın kendisini kırmaktan başka yolumuz yok. Mevcut şartlar değişmediği sürece kurulu fıkhi çatının içinde hiçbir içtihad meyve vermeyecektir. Şimdiye kadar ortodoksluk içtihad söylevini yakından korumuş ve kontrol etmiştir. Mevcut normların içinde ve fıkhın dört prensibinden biri olarak, içtihad fikrinin hiçbir başarı imkanı olmayacaktır. Gerekli olan, terimin geleneksel anlamıyla salt bir içtihad değil içtihadın kendi fikri anlamıyla bir içtihad yapmaktır.

Peygamberimiz zamanında temeli atılan inkılap sonuçlarını hemen vermedi, Peygamberimizin hayatı sırasında da vermedi. Böyle olsaydı son Peygamber ve sonradan gelen nesillerin tarihi önemini kaybederdi. Peygamberimizin hayatı sırasında aşikar olmayan sonuçların sonraki nesillerde açığa çıkmayacağını düşünenler veya Peygamberimiz zamanında gerçekleşmeyen ve sonraki çağlarda gerçekleşen eylemlerin yaklaşan kıyamet gününün alametleri olduğu düşüncesinde ısrar edenler son Peygamberin öneminin farkında değildir ve Kuran'ın sonsuza dek geçerli olduğu gerçeğini anlamazlar.

| 13 |

İslam'ı Yeniden Yorumlamak

Bir post-dönem duygusu İslam dünyasına hakim oldu. Çoğumuz tarihin kendisini tamamladığı ve önemli olayların artık meydana gelmediği, acı veren bir bıkkınlık çağında yaşadığımız hissi içindeyiz. Tarihimizin doruğa ulaştığı ve din büyüklerinin düşünce sürecini mükemmelleştirdiği Altın Çağ'ı yaşadığımız geçmiş dönemin cazibesi gelecekle ilgili planlarda bize yapacak pek bir şey bırakmıyor. Özetle, bugün kavradığımız şekliyle gelecek tarih kullanılmış boş kartuş kutusundan başka bir şey değil.

Biz Müslümanlar geçmişi övmekten ötürü suçlu değiliz, bununla birlikte eğer geçmişin üzerimizde donuklaştırıcı bir etkisi varsa, bu esas olarak diğer uluslarla karşılaştırıldığında geçmişe aydınlatıcı bir deneyim olarak değil dokunulmaz bir kutsal olarak bakmamız nedeniyledir. Bu konuyu açıklayacağım. Tarihi bir fenomeni ifade etmek için türettiğimiz *tabiîn* ve *tebe-i tabiîn* gibi terimler kısa bir süre sonra tarihsel analiz süreci içinde bir engel haline geldiler. Bu bir terminoloji felaketidir. Bir fenomenin özünü vermek yerine, zaman zaman kavrayış ve düşüncemizi kontrol etmeye başlarlar. Batılı tarihçiler tarihlerinin farklı dönemlerini sık sık Rönesans, Reform,

Aydınlanma, Endüstriyel Devrim vs. gibi sınıflandırırlar. Bu kelimeler dönemin baskın karakterini temsil ediyor olabilirler ama söz konusu dönemin entelektüel faaliyetlerinin toplamını yansıtmazlar. Tarihe bu etiketlerle bakmak geçmişe başkasının gözleriyle bakmak gibidir. Bizim zamanımızda ise terimler tamamen parçalanıyorlar. Artık bir dönemin özünü yakalamakta eksik kalıyorlar. Örneğin, bugün post-modern olarak adlandırdığımız kavram oldukça karmaşık bir fenomendir; bilinmez bir sona doğru giden çelişkili akımlar karmaşasıdır. Tek kelime ile post-modernizm uygarlığın altından halı çekmeye benzer. Örneğin uzun süre aziz tuttuğumuz yiğitlik, cesaret ve mertlik kavramlarını düşünün. Devrimci önderlerin, ruhani liderlerin, sporcuların ve askerlerin olağanüstü yüreklilik ve cesaretlerinden dolayı neredeyse süper insan gibi görüldüğü günlerin üzerinden çok zaman geçmedi. Ancak bugün mucize ilaçlar ve performans arttırıcı haplar onların romantik çekiciliği çaldılar. Teknoloji bizi tam bir karmaşaya soktu. Bir Prufrock'un sevgisini ifade edemediği 'Issız Topraklar'ın parçalanan değerler dünyasıyla kıyaslandığında, bugün boşanmış kadınlar ve ilişkilerin istila ettiği soğuk bir dünyayla karşı karşıyayız. Batı sokak şiirinde ifade edilen post-modern kimlik, 'iPod Yalnız Gezginliğinin bağımsızlığını ve özerkliğini kutluyor olabilir ama ilişkiler söz konusu olduğunda endişe, sıkıntı ve kafa karışıklığını gizlemesi kolay olmuyor. I-Pod ve cep telefonları artık bireysel özgürlüğün sembolü olmaktan çok, yönü olmayan medeniyet yolculuğunun albatrosları haline geldiler.

Batı'da post-Hıristiyanlıktan post-modernizme kadar, anlamlı her hangi bir terimin başına 'post' kelimesinin eklenmesi bir kavramı anlamından yoksun bırakmanın tuhaf bir yolu. Eğer tarihin temel olayları bittiyse ve son günün alacakaranlığında doğduysak, hayatı tadına vararak yaşamının yolu yok. Post-

modern kimliği çevreleyen şey bir hayat kalıntısıdır. Doğal lezzetten yoksun bir hayat, bizim için de söz konusu olduğu gibi, insanları hayatta hiçbir anlam bulamayan salt tüketicilere çeviriyor. Çılgın Pazartesi olarak adlandırılan kavram aynı şeyi tekrar tekrar yapmak için bir kovalamacaya hazır olmamız anlamına geliyor. Yaşamak istemediğimiz bir hayatı yaşamak en azından bir şeyi açıklığa kavuşturuyor; anlamlı bir hayat aramak için belki de çok geç.

Post-dönem mırıltılarının ve Tarihin Sonu korkularının, yönsüz bir koşturmacanın doğal sonucu olduğu Batı'nın aksine, Müslüman dünyasında bu duygu tarihin yanlış algısından kaynaklanıyor. Büyük fukaha ve ilahiyatçıların İslami inancın ilkelerini tartıştıkları İslam İmparatorluğu'nun parlak günlerinde, peygamber dönemi bilgileri nedeniyle ilk nesil alimlere müracaat etmenin doğal olduğunu düşündüler. İmanın genel kabul gören bir tanımını ararken, büyük ölçüde din büyüklerinin yorumsal metodolojilerine dayandılar. Sadece vahye ve peygamber modeline (*üsve-i hasene)* dayansalardı, sonraki nesillerin ilahi metne doğrudan ulaşmaları mümkün olabilirdi. Bu durumda bizim için bir engel değil bir atlama taşı olurlardı. Ancak ilk yüzyıllar aynı zamanda politik ayaklanmaların ve ulemayı fikir birliğiyle varılan bir iman tanımı yapmaya zorlayan eşi benzeri görülmemiş büyüklükteki entelektüel kargaşanın göze çarptığı bir dönem oldu. *Hayrul-kurûnî karnî ellezî ene fîhi, sümmellezî yelûnehum, sümmellezî yelûnehum* İslami yorumunun anahtarını sadece ilk üç neslin ellerinde tuttukları inancını güçlendirdi. Bu metodolojinin üç Talmud nesli olan *Tanaim, Amorim* ve *Saborim* nesillerini tefsir faaliyetlerinin başına koyan Yahudi tefsir geleneğiyle direk bağlantısı olduğunu sadece çok az kişi farketti. Aynı Yahudiler gibi biz de sahabe, *tâbiîn* ve *tebe-i tâbiînin* etrafına bir kutsallık halesi yerleştirdik. Sade imanın tam

yol Vatikanlaşması için zemin hazırlayan kilise tohumunun İslam anlayışına ekilmesi işte bu noktada gerçekleşti.

Tarihteki belirli bir dönem kutsal olarak adlandırılabilir mi? Eğer İlk üç nesil Müslümanlar, hadislerin bizi inandırdığı gibi kutsal zamanlarda yaşadılarsa (*hayrul-kurûnî*), o zaman tarihteki diğer peygamberler için ne söyleyebiliriz? Kronolojik düzende *tâbiîn* ve *tebe-i tâbiînin* aşağısına mı düşüyorlar? Kutsal çağ fikrinde, Hz. İsa (SAV)'nın yeryüzündeki varlığının Allah'ın kelimesinin gözler önüne serilmesi olarak görüldüğü bir Hıristiyan çağrışım vardır. Belirli bir dönemin kutsal olduğuna inanmak pek çok açıdan tartışmalıdır. Bu durum, bırakın ikinci ve üçüncü nesil Müslümanları, tam Hz. Peygamber (SAV)'in döneminde, Hz. Peygamberimizin yaşadığı Aydınlanma Şehrinde yaşayan münafıkları, politeistleri ve putperestleri göz ardı ederek tüm bir nesle sadece belirli bir dönemde yaşadığı için yersiz bir önem atfeder. Ayrıca ilk dönem İslam imparatorluğunun farklı zamanlarında entelektüel faaliyetin önemli bir kısmının söz konusu durumdan memnun olmayan kişilerce yürütüldüğünü biliyoruz. Peygamber dönemine yakınlıkları nedeniyle yücelttiğimiz *tâbiîn* and *tebe-i tâbiînin* arasında da sonraki dönemlerde İslam'ın şeklini etkileyecek hadis uydurmacıları yaşamıştır.

Kurani dünya görüşünde İslami inancın temeli Hz. Peygamber (SAV) döneminde ortaya koyulmuştur.:

﴿ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَـٰمَ دِينًا﴾

İslam'ın bu vizyonu tüm gelecek nesiller için bir model teşkil edecekti. İslam'ın Sıddıki modeli Hz. Peygamber (SAV) döneminde yaşanan İslam'dan biraz farklı görünebilir ve Hz. Ömer modeli değişen şartlar nedeniyle Sıddıki modelinden farklı bir görünüme sahip olabilir ancak her ikisi de aynı sürecin

devamıdırlar. Eğer halife Hz. Ömer, Hz. Peygamber (SAV) ve Sıddıki dönemlerindeki bazı uygulamaları değiştirdiyse ki pek çok kereler değiştirmiştir, gelecek Müslümanların da kendi dönemlerine en uygun şekilde İslam'ı tasavvur etmeye hakları olacaktır. İslam tüm zamanlar ve tüm mekanlar için bir mesaj olduğundan, hiçbir belirli nesil Rabbimizin sözleri üzerinde tek hak sahibi olduğunu iddia edemez. Peygamberimizin mesajını yaşamak için ellerinden gelenin en iyisi yapmaya çalışan seleflerimiz ilahi vahiyden kendi paylarına düşeni almışlardır. İlahi vahiyden üzerimize düşen anlayışı edinmek yerine tamamen seleflerimizin anlayışlarına dayanmak kendi hesabımıza küçük düşmek olacaktır.

Tefsir faaliyetinin sona erdiği ve tüm gelecek zamanlar için ortodoks inancın şekillenmiş olduğu fikri, temel olarak ilahi mesajı tarihle karıştıran, Müslüman aklını uzun süredir meşgul eden kafa karışıklığından kaynaklanmaktadır. Bize kadar ulaşan tarihsel İslam'ın, gelecekte tek Allah'ın yüceliğini hep bir ağızdan söyleyen tüm dinlerin mensuplarını bir araya getirecek ilahi bir bağ ile sonuçlanacak, peygamber mesajının bir geçiş aşaması olduğunu anlamalıyız. Ortodoksluk, tanımı gereği sadece vahye değil tarihe dayanır. Örneğin ilk üç halifeyi meşru görmeyen Şia İslam'a karşın Sünni İslam dört halifeyi inancın merkezine koyar. Aynı durum dönemin sosyo-politik şartları nedeniyle öne çıkan dört fukaha için de geçerlidir. Onları oldukları gibi kabul etmenin ya da etmemenin imanımızla hiçbir ilgisi olamaz. Ayrıca birkaç hadis özeti bulunmaktadır. Dördüncü yüzyılda derlenen bu özetlerin bazıları temel edebiyat statüsü kazanmış ve büyük bir bağlılıkla *sıhah-i sitte* olarak adlandırılmışlardır. Tarihin bir ürünü olduklarından, bunların reddi imanımız üzerine gölge düşürmemelidir. Ancak hadisler reddedildiğinde tüm Sünni İslam yapısı paramparça olacaktır. Şia İslam da benzer bir tarihi

kutsallık üzerine kuruludur. Hz. Ali ve soyunun belirleyici bir rol oynadığı İmametin ilahi kökeni gibi Şia İslam'ı Sünni İslam'dan ayıran temel itikat konuları oldukça yeni gelişmelerdir. Buhari ve Müslim'in hadisleri topladığı hicri üçüncü yüzyılın ortası gibi geç bir döneme kadar Şia ve Sünni hadis geleneği için ayrı kitaplar yoktu. Pek çok temel Şia hadisine Buhari ve Müslim'de rastlamamızın nedeni budur. Eğer tarihin kuşkularından kurtulabilirsek ve tarihsel İslam'a geri dönebilirsek, bu süreç Sünni ve Şia İslam'ın bitişi olacaktır. Bu durumda her hangi bir tarihi müdahale olmaksızın Hz. Peygamberimizin mesajını yeniden düşünme durumunda olabiliriz.

Bu kadar uzun zamandır ve gururla tarihsel İslam'ı destekliyoruz. Tarih içinde gelişen ve mükemmelleşen tarihsel İslam bize, din büyüklerinin düşünce sürecini mükemmelleştirdiğini, tarihin tartışılabilir olmadığını ve bu kutsal döneme eleştirel bakışın mümkün olmadığını söyler. Geçmişin dört büyük fukahası gerçekten yaşam şeklimizi tüm zamanlar için sonuçlandırdıysalar ve ilk üç nesli içine alan sözde kutsal dönem tartışılabilir değilse, ilahi vahiyle olan münasebetimiz sadece yanıltıcı olabilir. Yüzlerce yıldır Müslümanlar kendilerini değişmez bir çıkmazda buldular; bir yandan Kuran onları vahiy üzerine odaklanmaya teşvik ederken

﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ ﴾

diğer yandan tarihsel İslam onlara din büyüklerinin görüşlerinden farklı bir görüş ifade eden vahye yönelik bir duruşun kabul edilebilir olmadığını söylemektedir.

Kanaatimce İslam'ın mesajı sürekli olarak gelişmekte; toplumlar geliştikçe vahyin maksadı da gelişmekte. Kuran'da insan embriyosuyla ilgili pek çok ayet bulunuyor ve bugün bu

ayetleri kısıtlı tıp bilgisine sahip önceki kuşaklara göre çok daha iyi takdir edecek bir konumdayız. İslam'ın ideallerinin henüz tam olarak açığa çıkmadığına inanıyorum. Tarihin farklı dönemlerinde Allah'ın peygamberlerinin uğruna mücadele ettikleri ve Hz. Peygamber (SAV) tarafından da gerçekleştirilmek istenen özgürlük ve adalet prensiplerine dayalı, farklı inançlara mensup iman edenlerden oluşan küresel bir toplum henüz gerçekleşmemiştir. Bu neticelenmemiş plan son peygamberin takipçileri tarafından gerçekleştirilmelidir. Bir başka değişle, temel ya da 'ana' modelden Sıddıki ya da Hz. Ömer modeline kadar İslam'ın tüm yorumları sonunda öz peygamber modelinin gerçekleşmesiyle neticelenecektir.

Bununla birlikte bu tip açıklamalar bizi yanıltıp gelecek İslam modelinin Sıddıki ya da Hz. Ömer modelinin gelişmesiyle olacağını düşündürmemelidir. Mantıki olarak önceki modeller üzerinde bir üstünlüğü olabilir ancak özünde aynı sürecin bir devamı olacaktır. Selefleri gibi gelecek Müslümanların da peygamber misyonunda üzerlerine düşen bir payları olacaktır. Ancak bunun meydana gelmesi için ilk üç neslin vahiy üzerindeki imtiyazı sona ermelidir.

Eğer dindar yaşayışımızı yeniden canlandırma konusunda ciddiysek tarihsel İslam eleştirel düşünceye yer vermelidir. İslam'ın zamanımızda yeniden canlanması bunun mantıklı bir sonucu olarak ne yazık ki birçoğumuzun düşündüğü gibi bir ortaçağ atmosferine dönüş anlamına gelmemelidir. Bu yanlış kavrayış bizi özgünlüğümüzden mahrum bırakmış, tüm renk tayfını tek bir renge indirgemiştir. Pek çok dini faaliyetin yer aldığı bir dünya çevreliyor bizi; ibadet eden insanlarla dolu camiler, her yıl toplanan Hac kafileleri, Mekke ve Medine'de sürekli büyüyen kutsal Haremler, dünyayı alt üst etmek isteyen cihat taraftarları ve yine başka bir ütopyayı yeniden

canlandırmak için Allah'ın mesajını dünyanın en ücra köşelerine kadar tebliğ etmekle meşgul pasifistler. Ancak sonuç beklendiği gibi olmadı. Bu sanki din büyüklerini taklit ettiğimiz, farkında olmadan modern bir ortamda ortaçağı yeniden yaratmaya çalıştığımız bir taklit dünya. Örneğin dini bir kurum olarak Ümmetin biçimlenmesinde etkili bir rol oynayan Cuma cemaatlerini ele alın. Bugün bir cami imamı, geçmiş bir İslam idaresi döneminde yazılan eski bir kitaptan Arapça bir vaaz okuduğunda ve cami cemaatini söz konusu dönemin liderine itaate çağırdığında, sadece kendi zamanının tamamen dışına çıkmakla kalmayıp, aynı zamanda taklit bir dünyada yaşıyor hissine kapılmamıza neden oluyor. İkinci kaynaklara dayanan bir İslam modeli sadece taklitler oluşturacaktır. On iki yüzyıl öncesine kadar uzanan entelektüel mirasımız benzer fikirlerin nesiller boyunca onlarca ciltlik eserlere örüldüğü bu taklitçi kafa yapısının acıklı bir yansımasıdır. Yüzlerce yıldır entelektüel faaliyetimiz klasik eserlerin etrafında dolaşıyor ve tarihsel İslam'ın biçimlendirici dönemini bir şekilde kutsal kabul etmemiz ve Kuran'a doğrudan erişimin geçmişin büyük üstadlarına açık bir saygısızlık olarak görmemiz nedeniyle sadece ortaçağ beyinlerine güveniyoruz.

İslam alimleri prensipte Kuran'a doğrudan erişimin, metni yeniden okumanın arzu edilir olduğunda hem fikirdirler. Hatta bazıları metnin yarı-otonom şekilde okunmasını, mesela hadis kayıtlarına dayalı olarak okunmasını arzu ederler. Ortodoksluğun ötesine gitmeye istekli olmaları 'ilk üç nesil' İslam yorumunun çağdaş gereksinimlere cevap vermediği gerçeğinin bir göstergesidir. Bununla birlikte ilahi metni yeni bir bakışla okumak için yapılan tüm telaşa rağmen, yeni bir okumanın bir takım meselelerde yeni bir duruş almamızı gerektirebileceğini kabul etmeleri kolay değildir. Eğer

Rabbimizin sözlerinin bizimle yeniden konuşması sağlanırsa kendimizi yeni bir devrimin ortasına buluruz; Rabbimizin elçileri aracılığıyla tarihe müdahale ederken duyulan aynı yüce his.

İlahi metnin yeniden okunması bizi İslami mesajın bozulmamış saflığıyla yüz yüze getirecektir. İslam'ı tarih olmadan, geçmiş nesillerin yanılgıları olmadan anlama konumda olacağız. Bugün yeni bir okuma için çabalarımız genellikle Kurani mesaja yönelik açık bir ihlal olmasına rağmen çok uzun zamandır sahip olduğumuz bu nedenle sanki yardımcı bir vahiy gibi görünen geleneksel anlayış tarafından sekteye uğramaktadır. Örneğin aşağıdaki Kuran ayetini ele alalım:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ
لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ﴾

Eğer tek ölçüt takvaysa, geleneklerin bizden inanmamızı istediği şekilde, Kureyş kabilesinde liderlikle donatma mantığı nedir: *el-Eimmetü Min Kureyş*. Kuran bize her bir bireyin kazandığının ne olduğunu tekrar tekrar anlatır

﴿ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ ﴾

ve kişinin çalışarak kazanmadığı hiç bir şeyde payı olmadığını söyler

﴿ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ ﴾

ancak geleneksel İslam anlayışı, sadece aile bağlarının kişinin üstünlüğü için yeterli olabildiğine inanmamızı sağlar. Bağımsız Kuran okuyucusu ise bunun Kuran'ın ifadesiyle çeliştiğini şaşırarak fark eder –

﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّۦنَ ۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ ﴾

– ki bir erkek soyunun yokluğunun peygamber neslinden gelindiği iddiasına yer bırakmadığını gösterirken, Müslümanlar İslam'ın saray ailesini Hz. Ali'nin soyunda bulmuşlardır. İlahi metnin yeniden okunması İslam'ı Fatımi yönetimi sırasında ortaya çıkaran bariz ırkçılıktan ayıracak, ayrıca zaman içinde giderek yoğunlaşan entelektüel bulanıklığı da temizleyecektir.

Bununla birlikte ilahi metnin çağdaş bir arka plan içinde yeni bir anlayışla okunması riskten tamamen yoksun değildir. Yedinci yüzyıl Arabistan'ından küresel dünyamıza mekan ve zamanda yapılan bir yolculuk küçük bir olay değildir. Bu adeta durmaksızın vites değiştirmek ya da iki dünya arasında sürekli mekik dokumak gibidir. Değişen ortama uygun şekilde uyum sağlamak için hayal gücü son derece kuvvetli bir akla ve ilahi maksadı takdir edebilecek duyarlı bir ruha ihtiyacımız var. Yine de netice her zaman kolay hazmedilir olmayabilir. Örneğin veraset konusunu ele alalım. Kadının hiçbir mali sorumluluk yüklenmesinin beklenmediği ve evin geçimini sağlayan kişi olarak görülmediği geleneksel ataerkil toplumda, erkek kardeşinden daha az miras alması son derece adildir. Bugünün sosyal yapısı radikal olarak değişmiştir. Büyük şehirlerde ve özellikle Batı'da kadınlar erkek meslektaşları kadar çalışıyorlar. Çoğu zaman kadın bağımsız bir yaşam sürüyor, tüm mali sorumluluğunu üstüne alıyor ve kendi geçimini kendisi sağlıyor. Bu durumda veraset konusunu günümüzde ne şekilde uygulamalıyız? Eğer halife Hz. Ömer kıtlık günlerinde hırsızın el kesme cezasını infaz etmeyebiliyor yine de adalet savunucusu ve İslami inancın koruyucusu olarak saygıyla anılabiliyorsa, bu durumda aynı ataerkil anlayışın veraset kanunlarını yeniden değerlendiremez miyiz? Her metnin göreceli bir anlamı vardır. En yüksek düzeyde anlam sadece bir içeriğe bağlı olarak

çıkarılabilir. Bu durum, mutlak bir anlamı olmayan dilin bir güçlüğüdür.

Peygamberimizin Arabistan'ından modern zamanlara sıçramanın kolay olmadığını görüyorum. İlahi maksada ulaşma çabalarımızda hataya düşmemiz son derece mümkün. Ancak sınırlamalarımızı bizden çok daha iyi bilen Yüce Allah bizi bu çabayı göstermeye teşvik ediyor. Rabbimizin bu güzel davetine 'Hayır' diyebilir miyiz?

Miras kaynaklarımızın her birini sorgulamak için en uygun zamandır. Yalnız Allah'ın kelimeleri ve Peygamberimiz'in doğru olan Sünneti her türlü eksiklikten münezzehtir. Artık geçerliliğini kaybetmiş dogmatik inançlar için bir güvenlik kuşağı söz konusu değildir çünkü hiçbir konu akılcı araştırmanın kapsamı dışında değildir. İslam'ın tarihini tümüyle ciddi bir incelemeden geçirmedikçe nerede yanlış yaptığımızı tam olarak belirleyemeyiz.

| 14 |

Filistin'de Müslüman girişimi

Filistin'de Müslüman girişimi geç kalınmış bir adımdır. Bugüne dek Müslümanlar çoğunlukla başkalarının girişimlerine yanıt vermiştir. Bu onları geride tutmuş, muhaliflerince ileri sürülenler dışında bir gelecek tasavvur etmelerine imkanı bırakmamıştır. Şimdi yarım yüzyıllık düşüncesiz askeri maceralardan sonra İsrail'deki düşünen akıllar bir üçüncü dünya savaşının Filistin sorunu için bir çözüm olmadığını gördüler. Diğer yandan Müslümanlar da sadece silahlı mücadelenin ya da intihar saldırılarının onları mevcut çıkmazdan kurtarmayacağını anladılar. Her iki taraf da kendilerini *catch-22* (anlam ayrımı) durumunda buldu.

Öncelikle Yahudi zihniyetiyle ilgili birkaç kelime. Bir zamanlar 'arrested development' ile bilinen Yahudiler bugün tarihi kıyamete yaklaştırmak için ortaya çıktılar. Uzun zamandır Hz. Süleyman ve Davut Krallığını yeniden inşa edecek Mesih'in bekleyişi içindeler. Mesih'i arayışlarında bir Bar Kokhba ve bir Sabetay Sevi gibileri onları sık sık meşgul etti. Şimdi Hıristiyan evangelistler Yahudileri tehlikeli yönlere iterek bunu sonuna

kadar istismar ediyorlar. Bugün Yahudi-Hıristiyan ittifakı İsrail'in Nihai Kurtuluş'u için uygun bir teklif gibi görünebilir ancak gelecek tarihçiler Yahudi ulusunun kıyameti getirmek için çaba sarf ederken yanlış yoldaki evangelistlerin elinde alet olduğunu yazacaklar.

Armagedon'a yol açacak olayları hızlandırmaya kararlı Yahudi-Hıristiyan ittifakı hatalı bir efsanevi düşünce üzerine kökleşmiştir. Yahudiler Mesih'in gelişinin kendileri için yeni bir başlangıç olduğuna inanırken, Hıristiyan evangelistler bunu esasen kendi mukaddes planlarının gerçekleşmesi olarak görürler. Bu görüşe göre Kudüs'teki Süleyman mabedinin yeniden inşa edilmesi Mesih'in ikinci gelişi ile sonuçlanacaktır. Evangelik Hıristiyanlar bir bakıma Yahudileri bazı folklorik kayıtlara göre Yahudi nüfusunun üçte ikisinin yok olacağı Armegedon'a sürüklüyorlar. Yahudiler, Hıristiyanların bir kısmı ve müttefikleri arasındaki bu efsanevi düşünce, sadece Filistin'de bitmek bilmeyen dertlere neden olmamış, aynı zamanda Ortadoğu ve dünyanın diğer bölgelerinde meydana gelen Amerikan felaketlerine büyük çapta yardımcı olmuştur.

Zamanımızda Yahudilerin güç kazanması oldukça sorunlu olmuştur. Yahudiler tarihlerinde ilk defa Filistin'de politik güce sahipler ve küresel olarak dikkate değer etki meydana getirecek bir konumdalar. Bugün Kudüs büyük ölçüde Yahudilerin kontrolü altında bulunuyor. Ancak halaka [Yahudi hukuku] zorluklar bağırlarına bastıkları Üçüncü Tapınak'ın inşasını imkansız kıldı. Uzun zaman önce değil, 1948'de bir Yahudi devletinin kurulması bir mucize, Rab'bın onların tarafında olduğunun açık bir işareti olarak görülüyordu. 1967'de İsrail Ordu'su önemli bir direnişle karşılaşmadan Kudüs'ü aldığında Yahudiler altı gün savaşlarına Ahir Zaman'ın ortaya çıkan olayları olarak baktılar. Yine de Rab'bın büyük lütfunun

varsaydıkları tarihi günleri sırasında Kudüs'te bir üçüncü tapınağın inşası gerçekleşemedi. Yahudilerin Kurtuluşu siyasi bir proje değildir. Daha ziyade halakaya uygundur. Bununla birlikte sıradan Yahudilerin bu gerçeği kabullenmeleri mümkün olmayabilir.

Halaka kurallarına göre günümüz Yahudileri 'ritüel olarak murdardır dolayısıyla kotel – Tapınak Dağ'ına ayak basmalarına izin yoktur. Bunun ihlali ölümle cezalandırılabilir. Ritüel saflığı kazanmak için bir Kohen tarafından doğru şekilde işleme tabi olmuş kızıl bir buzağının külleriyle abdest almaları gerekir. Günümüzde ne kızıl bir buzağı ne de vasıflı bir Kohen bulunuyor. Bir şekilde bu bulmacayı çözdüklerini varsayın, yine de bir mihraba ihtiyaçları olacaktır. Tapınak alanına bir mihrap yerleştirilmesi yine halaka kurallarına göre mihrabın belirli bir konumu olduğu için sorunludur. İkinci mabedin inşası zamanında güvenilir tanıkların olduğu söylenir. Peygamberler Hagay, Sefenya ve Malaki tam konum için tanıklık edebilirlerdi. Bugün bu tür tanıklara sahip değiller. Eğer bir ümit varsa, bu sadece Hz. İlyas geldiğinde gerçekleştirilebilir. Üçüncü tapınak inşa edilse bile başrahibi seçmek bir Sanhedrin olmadığından geçersiz olacaktır. 71 hahamdan oluşan Sanhedrin'in geçerli olması için üyelerinin Musa'dan buyana kırılmamış bir nakil zincirini takip eden bir atama ile göreve gelmeleri gerekir. Ancak bu zincirin 358'de Konstantin'in Yahudilere yaptığı zulüm nedeniyle kırıldığına inanılır. Ayrıca izlerinin bulunup geri dönmeleri beklenen İsrail'in on kayıp kabilesi meselesi var.

Yahudilerin Üçüncü Tapınak için özlemleri düşünülecek olursa, bu çok kasvetli bir senaryo. Halaka kuralları pek önemsemeyen laik Yahudiler bekleyerek vakit kaybetmek niyetinde değiller. Doğrusu İsrail'in kurulması bunu bir grup 'eşitlik taraftarı Yahudi'nin, pasif bir şekilde birbirlerine 'gelecek

yıl Kudüs'te' iyi dileklerinde bulunmak yerine meseleyi ellerine almalarına borçludur. Ancak bu tapınak konusunu, sonu gelmeyen halaka tartışmalarla dolu Pandora kutusunun açılmasından ve bir Yahudi mezhebini diğerine karşı kışkırtmaktan korktukları için daha fazla zorlamadılar.

19.yy Doğu Avrupa'sında Yahudi liderler Filistin'e dönüş için çağrıda bulunduklarında, Mesih'in Filistin topraklarına geleceği düşüncesiyle, Yahudilerin Mesih'e sıcak bir karşılamada bulunmaları için orada toplanmaları gerektiğini savundular. Bu Yahudi düşüncesi daha sonra İsrail Devleti'nin kurulması için zemin hazırladı. İsrail devletinin kurulması Yahudiler için bir dini yükümlülük değildir ve hiçbir zaman olmadı. Aksine, sıradan 'murdar' Yahudilerin ilahi bir planı riske atmaları halaka kurallara aykırıdır. Siyonistler ise dünya Yahudilerini İsrail devletinin dini dünya görüşlerinin tamamlayıcı bir parçası olduğuna inandırmak için yapmadıklarını bırakmadılar. Bugün İsrail'de temsili bir Sanhedrin bulunuyor ve kızıl bir buzağı üretmek için gayretler devam ediyor. Dünya çapında Yahudilere sürekli olarak hayatlarının tek amacının şu veya bu şekilde İsrail devletine destek vermek olduğu söyleniyor.

Siyonistler milyonlarca Yahudi'nin İsrail'e yerleştirmekte şüphesiz başarılı oldu ancak dünya Yahudilerinin yaklaşık üçte ikisi hala İsrail sınırları dışında yaşıyorlar. Son yıllarda İsrail'e Yahudi göçü azaldı ve pek çok genç Yahudi başka bir yerde yerleşmeyi düşünüyor. Internet sitesi ynetnews.com'da yayınlanan bir ankete göre genç Yahudilerin (18-29 yaş) %33'ü İsrail'den ayrılmak istiyor. Amerika'da yaşayan yeni nesil Yahudiler İsrail'le hiçbir duygusal bağ hissetmiyor. Onlar Yahudi entelektüeller tarafından adlandırıldıkları gibi 'havalı Yahudiler'. İsrail politikalarını eleştiriyorlar ve Yahudi gündemini meşgul etmekle suçladıkları bir grup yozlaşmış politikacıyla aynı safta

olmak istemiyorlar. İsrail'de, bir zamanlar Rönesansı yaşan bir ulusun ve altı gün savaşları zaferini takip eden günlerde Rab'bin onları desteklediğine inanan bu halkın dini şevki, Rab'bin dokunuşuna dair bu yüce duygu artık Yahudi ruhunun bir parçası değil.

Durumu Yahudilerin açısından değerlendirmek gerekirse, İsrail devletinin kurulması çok zorlu bir deneyim oldu. Tarihi süreci hızlandırma çabası içinde, Siyonistler farkında olmadan kendilerini Müslüman halklarla çatışmaya iten Evanjelik Hıristiyanların elinde alet oldular, o Müslüman halklar ki Yahudi kaynaklarında geniş yer verilen bir gerçek olarak yüzlerce yıl kendilerine güvenli bir sığınak sağlayan geleneksel müttefikleridir. Tarihe yapılan bu suni müdahale Yahudi ulusu için bir felaket oldu. Yahudi ihtişamı için çılgın uğraşları içinde ünlü Yahudi şair Erich Fried'ın işaret ettiği gibi Gamalı Haç acemileri oldular:

Siz Gamalı Haç acemileri
Sizi budalalar, tarihin başkalarıyla değiştirdiği bebekler
Bayraklarınızdaki Davud Yıldızı
Çok daha çabuk dönüyor
Dört ayaklı kahrolası bir sembole
Hiç görmek istemediğiniz şeye
Ama bugün izlediğiniz yola

Seküler yönetici elit bu bütünüyle dini Yahudi Kurtuluş projesinde kendilerini yenilmiş buldular. Şimdi ne yapacaklarını bilmiyorlar. İsrail'de genç Yahudiler İsrail'i kendi vatanları yapmanın her hangi bir maksada hizmet edip etmediğini sorgulamaya başladılar. Yakın bir Herzliya konferansında, önemli Yahudi düşünür, pek çok ödül kazanmış Profesör Israel Aumann dürüst bir şekilde bugün İsrail devletinin bir 'varoluş tehdidi' ile, 'post-Siyonizm' olarak pek yüksek sesle

seslendirilmeyen bir fenomenle karşı karşıya olduğunu kabul etti.

Bugün modern Yahudiler, Nihai Kurtuluş projesine eleştirel bir bakışla bakmak istiyorlar. Aşırı uç görüşteki kişilerce 'kendinden nefret eden Yahudiler' olarak adlandırılabilirler ama sayıları önemli ölçüde artıyor.

Yahudi kardeş ve bacılarına uzun zamandır yanılgı içinde yaşadıklarını söyleme sırası şimdi Müslüman halklarda. Son vahyin savunucuları olarak biz Müslümanların, kendi uydurma yalanları içinde kapana sıkışmış halkları bu durumdan kurtarmak gibi dini bir sorumluluğumuz var. Bununla birlikte Yahudi zihniyetinin kıyamet vizyonuna ve bunun önemine dair gerçek bir kavrayışa sahip olmadığımız sürece bir Müslüman girişimi etkili olamayacaktır. Müslümanlar olarak İbrahim dininin gerçek uygulayıcılarından başkası olmadığımızı yüksek sesle net biçimde söylemek için bir engelimiz yok. Bir gün olurda İsrail'de ortaya çıksa, onu sıcak bir karşılamayla karşılayacaklar ilk biz Müslümanlar oluruz. Kutsal mabedin altın kapılarını ona açmak bizim için gurur verici olurdu. Nitekim Hz. Ömer şehrin kontrolünü Hıristiyanlardan aldığında Tapınak Dağ'ının kutsallığını geri kazandıran bizler olduk. Ayrıca on altıncı yüzyılda Batı Duvarı'nı takip ederek Yahudileri tek bir Allah'a ibadet etmeye çağırdığımızda bölge Türk kontrolü altındaydı. Mesih'in ikinci gelişine önemli yer veren vahye dayalı görüş sadece Hıristiyanlar arasında yaygın değildir, bu inancı paylaşan pek çok Müslüman bulunmaktadır. Hatta bazı popüler hadisler Mesih'in bir gün Şam'da beyaz bir kubbenin üstünde bir buluttan nasıl ineceğini detaylarıyla tarif eder. Mesih'in nüzulü ne şekilde olursa olsun, akıl geleceğin kendisini göstermesini beklemekte ve Mesih'in gelişine kadar savaşmayı ertelemekte yatıyor.

Kuran bize Yahudiler arasında gerçeği önemseyen asil ruhlar olduğundan bahseder (*min kavmi mûsâ ummetun yehdûne bil hakkı*). Kuran'da belirtildiği gibi Yahudiler arasından Allah'tan korkan ruhları dürüst ve samimi bir diyaloga davet etmemize bir engel yoktur: 'Ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp bir kısmımız (diğer) bir kısmımızı Rabler edinmeyelim'.

﴿ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ
وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟
فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ﴾

Peygamberimizin söylediği Allah'ın her yüzyılda bir müceddid göndereceği ifadesi sadece Hicri yüzyıl kavramının onun hayatı sırasında revaçta olmaması gibi basit bir nedene dayanmıyordu. Hicret sonrasında takvim yıllarının sayılması çalışması Halife Ömer tarafından başlatıldı. Bu nedenle Ömer bin Abdül Aziz'in Hicri birinci yüzyıl sonrasında halife olmasının hadislerin güvenilirliğini ispatladığını akılda tutmak gerekir. Bundan daha da önemlisi her yüzyılda müceddid nasıl belirlenecektir? Bu konuyla ilgili herhangi bir talimat bulunmuyor. Bu derece önemli bir liderin kimliği hakkında açık bir yönlendirme olmaması nedeniyle onun çıkışı sırasında insanlar nasıl yararlanabilirler?

| 15 |

Bir Yarın Olabilir

Yaşadığımız dünya bir günde bugünkü haline gelmedi. Geçtiğimiz on dört yüzyıl dünya başkentinin aşamalı yer değiştirmesine şahit oldu; Hz. Peygamber (SAV)'in Medine'sinden Şam'a, daha sonra Bağdat'a, İstanbul'a, Amsterdam'a, Londra'ya ve sonunda zamanımızda sözü geçen Washington DC'ye. Doğru, görünüşe bakılırsa Güvenlik Konsey'de ara sıra sesi çıkan başka güçlü üyeler bulunuyor. Avrupa-karasının ortaya çıkışı, AB'nin güçlenmesi ve Asya ekonomilerinin büyümesi bize ufukta eşit derece güçlü başka oyuncular olduğu hissini veriyor. Sonra eşit derece önemli diğer bir gerçek var, modern dünyanın devamı için hayati önemi olan başlıca enerji kaynaklarının İslam dünyasında bulunduğu gerçeği. Enerji kaynaklarının yüzde ellisi sadece beş ülkede bulunmaktadır ve geleceğimizdeki dünyayla ilgili herhangi bir plan bu ülkeler olmadan düşünülemez. Yine de tüm bu avantajlara rağmen bugün dünyayı Washington DC kontrol ediyor. 9/11 sonrası dünyada, dünya çapında Amerikan müdahalesi, daha doğrusu saldırganlığı ve dünya topluluğunun Amerikan diktasına boyun eğmesi, bizi Amerika'yı tam

tanımadan dünyayı değiştirmek için yapılan herhangi bir planın gerçekçi olmadığına daha çok inandırdı.

Bununla birlikte durumun bu gerçekçi görünümü mevcut dünya düzeninin düzeltilemez olduğu anlamına gelmez. Tarih dünyada hiçbir kuvvetin yenilmez olmadığına tanıklık eder. Yapılması gereken, durumun gerçekçi bir değerlendirmesini yapmak ve buna göre karşıt bir strateji formüle etmektir. Hayalcilik ve romantik özlemler bu tatsız durumu daha da güçleştirebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla Müslüman dünyasını sarsan 9/11'den bu yana dört yıl geçti ama ne yazık ki Ümmet gelecek için iyi düşünülmüş bir çalışma planı ortaya koyamadı. Doğru, son dört yıl Amerikalılar için de hiç kolay olmadı; Irak'taki Amerikan misyonunun beklenmedik şekilde uzaması, Afganistan'da Karzai'nin törensel olan, hatta işlevsel olmayan başkanlığı, Pakistan ve Filistin'de İslami grupların yükselişi ve her şeyden önemlisi Bush Yönetimine karşı ülke içinde büyüyen huzursuzluk ciddi bazı zorluklar yarattı. Amerikan dolarının geleceğinin kuşku verici olduğuyla ilgili haberler duyuyoruz, Bush'u dava etmek isteyen halktan gelen homurtular ve televizyon programları var. Bu tip hiddetlenmeler emperyalist saldırılara karşı doğal tepkilerdir. Ancak tüm bunlar ABD'nin geri çekilmekte olduğu ve Washington'un düşüşünün artık bir zaman meselesi olduğu gibi yanılgılara sebep olmamalı.

Eğer doğal bir onarım mekanizması olmasaydı Amerikan İmparatorluğu günahlarının ağırlığı altında çökebilirdi. Ancak yönetimi Irak meselesi konusunda Amerikan kamuoyunu yanlış yönlendirmekle suçlayan ve gittikçe büyüyen eleştiriler, medya, akademi, politika ve insan hakları gruplarının özgürlük için ortaya çıkmaları sistemin yanlışlarını düzeltmesine yeterince imkan sağladı. Aslında yepyeni bir hayat vadeden ve böylece

Washington DC'nin görünür gelecekte bir dünya başkenti olarak kalmasını sağlayan Amerikan demokrasisinin gücüdür.

Sovyetler Birliği'nin düşüşü ABD'deki bazı entelektüelleri İslam'ı gelecekteki yeni tehdit olarak göstermeleri için harekete geçirmişti. İslam'ın esasen ve doğası gereği batı-karşıtı olduğu yanılgısı, Kızıl Ordu'nun yenilgisi sonrası romantik duygulara kapılan bazı cihat grupları ve Müslüman organizasyonların yüksek sesle ifade ettikleri söylevleri nedeniyle kuvvetlendi. Sadece Sovyetleri yenilgiye uğratmak değil SSCB'nin dağılmasını gerçekleştirenlerin de kendileri olduklarına inandılar. Eğer iddia ettikleri gibi Sovyetleri Afganistan'dan çıkmaya zorlayabildilerse neden bir diğer süper güç olan ABD'yi de aşağı indiremediler? Bu heyecanla, Müslüman milletinin Afgan cihadında Sovyetler Birliği'nin sonunu getiren insan kaynakları dışında bazı eşit derecede önemli faktörleri sağladığı gerçeğini görmediler. Ayrıca Afgan savaşı sırasında ortada dolaşan bazı mistik rivayetlerden bahsetmek gerekir. Söylentiye göre savaş meydanında mucizeler meydana geliyordu; insanlar gökten inen melekler gördüğünü söylüyor, havanın şehitlerin cansız bedenlerinin hoş kokusuyla dolduğu anlatılıyordu. Bu rivayetler savaşçıların moralini yükseltmeye yardımcı oldu ama gençliğimize romantik bir bakış açısı aşıladı.

Afganistan'daki cihat dünyanın her köşesinden İslamcıları Pakistan sınırları içinde bir araya topladı. Sovyetlerin yenilmesinden sonra İslamcılar kendilerine fatihler olarak gördüler ve Afgan savaşının rasyonel bir analizini yapmak yerine kendi oluşturdukları bir mite sağındılar. İman edenler olarak, Allah'ın şartsız desteğini belki de en az hak eden parçalanmış bir grup olduklarını gösteren yeterince gösterge bulunuyordu. Yine de kendilerine ayrıcalıklı bir millet olarak baktılar. Taliban Kabil'i ele geçirdikten sonra romantik düşünce *emir'ül müminin*

gibi görkemli kelimelerin kullanımıyla güç kazandı. Pek çok kişiye göre modern dünya, Molla Ömer liderliğinde dünya çapında Ensar ve Muhacirlerin kesin bir zafer için küresel küfre karşı bir araya toplandıkları, Hz. Peygamber (SAV)'in Medine'sinin bir benzerine tanık oluyordu. Ne Müslüman entelektüeller post-Afgan Müslüman zihniyetinin nereye gittiğini ciddi olarak soruşturdu, ne de dünya çapında İslamcıların elit tabakasını oluşturan yeni Muhacir ve Ensar küresel küfrü devirmek için gerekli planlamaya sahip olmak bir yana küfrün doğasına yönelik esas kavrayışa bile sahip olmadıklarının tam olarak farkındaydılar. Modern zaman *emir'ül müminin* ve onun etrafında toplanan insanlar temelsiz bazı mitlerden ilham alan düşüncelerinde kült özellik gösteriyordu. Bu tip insanlar mitsel bakış açıları nedeniyle kuşkusuz büyük felaketleri dışa vurma potansiyeline sahiptiler ancak yeni bir gün doğuşu üretemediler.

9/11'den bu yana yaklaşık dört buçuk yıl geçti ancak Ümmet henüz Bar Kokhba sendromundan kurtulamadı. Hikayeye göre Roma İmparatorluğu'nun zulmüyle karşılaşan Yahudi topluluğu Bar Kokhba'da vizyon sahibi olmasa da ya da büyük Roma'ya karşı başarılı bir başkaldırıya öncülük etmeye muktedir olmasa da hırslı bir adam, gelecek vadeden bir mesih buldular. Yahudilerin romantik özlemleri nedeniyle tüm Yahudi topluluğu onun etrafında toplandı. Politik zekası ve dindarlığıyla bilinen Haham Akiva bile onu bir mesih olarak onayladı. Yahudi dünyası Mesih'in geldiğini düşündükleri için eşi benzeri görülmemiş bir ümit ve iyimserlik içindeydi. Öyle görünüyordu ki Süleyman ve Davut krallığı geri dönmek üzereydi. Ancak kısa süre içinde bu iyimserlik kayboldu. Bar Kokhba ayaklanması çöktü ve sonraki yüzyıllarda Yahudi ulusunu genel bir kasvet atmosferi sardı. Müslüman dünyasında benzer bir duruma tanık olmamız çok uzun zaman önce olmadı. Filistin'den Peşavar'a

Endonezya'dan Fas'a kadar büyük kalabalıklar tutkuyla bin Laden'i desteklediler. Zaman zaman İslam dünyasının uyandığı ve üst mevkidekiler içinde sağlanan bir birliğin artık imkansızı başarabileceği düşünüldü. Oysa mitsel akıllar ve realizmden iz taşımayan romantik özlemler, sadece bir Bar Kokhba, bir Sabetay Sevi, bir Cüheyman El Uteybi ve bir bin Laden üretebilirler.

Bir Yarın olabilir

Dünya başkentinin Hz. Peygamber (SAV)'in Medine'sinden modern zamanın Washington DC'sine yer değiştirmesi neredeyse on dört yüzyıl aldı. Bununla birlikte bu sürecin geriye dönmesi için yedinci yüzyıl Arabistan'ını neyin dünya başkenti yaptığını tespit edebilirsek, aynı- miktarda bir süre beklememiz gerekmiyor. Bu faktörleri saptamak ve İslam'ın ilk döneme ait bozulmamış dünya görüşünü kavramak geleceğimiz için hayatidir. Bununla birlikte eğer katıksız İslami dünya görüşünü arayışımızda tarihi belgelere çok fazla dayanırsak vahyi tarihe hizmet eder kılmakla suçlu olabiliriz. Geçmişte pek çok düşünürümüz aynı hataya düşmüştür. Kanımca vahiy, Kuran'ın içeriğinde görebileceğimiz gibi Hz. Peygamber (SAV)'in zamansal ve mekânsal atmosferi içinde yeniden anlaşılmak zorundadır. Son fakat aynı derecede önemli olarak; açık adalet ihlallerine rağmen Washington DC'yi hala neyin 21yy dünya başkenti yaptığını bulmamız gerekiyor. Özetle, modern dünyayı tam olarak anlamadan, bir otorite ve rehber olarak eski konumumuza geri dönemeyiz. Her şeyden önce yeni bir Müslüman zihniyeti yaratmamız gerekiyor. İslamiyetin daha sonraki yüzyıllarında ilahi vahye yaklaşımımız araştırmacı olmaktan çok dogmatik oldu. İmanımızı bir dizi ritüel olarak aldık ve vahye ait pek çok gerçek düşünmeden ve sıkça yapılan tekrarlar nedeniyle klişeleşti. Müslüman zihniyetinin yeniden

şekillenmesinin pek çok cansız dogmatik klişeye hayat vereceğine inanıyorum. Kısaca açıklayayım:

1. Kuran eksiksiz bir kitap ve açık bir metindir. Tüm zamanlar için bir kitaptır. Kuran bizden düşünme ve tefekkür etme alışkanlıklarımızı bırakmamamızı ister. Dikkatimizin odağı salt vahiy olmalıdır. Hiçbir tarihi ya da yorumsal materyal hayal gücümüzü etkisi altına almamalıdır.
2. Son Peygamberin takipçileri uluslararası bir misyonun savunucularıdırlar. Bize gelen İslam tüm peygamberi geleneğin yakınlaşma noktasıdır. İslam'a salt Muhammedi din olarak bakmak (*dini Muhammed*) peygamber misyonunun evrenselliğine zarar verir. İslam Kuran'ın ifade ettiği gibi İbrahim dinidir (*millet-i İbrahim*) ve Hz. Muhammed (SAV) insanlığın velinimeti ve herkes için bir Uyarıcıdır.
3. Kuran yalın Arapçadır, *Arabi mübin*'dir. Arabistan ortamında bir Arap peygambere vahyedilmiş olduğu gerçeğine rağmen, Arapçılık temel bir bileşeni değildir. Uluslararası çapta uygulaması, tüm kültürel, dilbilimsel ve bölgesel engelleri aşar. Gelecek İslam toplumu takva üzerine kurulmalıdır, Müslüman devlet yapısının merkezine peygamberin soyundan gelenleri tayin eden uydurma hadisler üzerine değil. Hiçbir kültür, renk ya da soy bağı İslam'ın doğal rengi olarak görülmemelidir.
4. Son peygamberin vekilleri olarak Müslümanlar kıyamete kadar küresel liderlikle görevlidirler. İnsanlığın genel olarak daha iyi olması için kendilerini yeniden yönlendirmeliler ve kendilerini salt toplumsal projelerle kısıtlamamalılar. Çok uzun zamandır kendilerinin de aynı diğer milletler gibi oldukları yanılgısı ile yaşadılar. Bu

tutum Kuran'ın statülerine direk olarak karşı gelmedir ve modern dünyayı Allah'tan korkan Müslümanların liderliğinden yoksun bırakmıştır.

5. Son vahyin destekçileri olarak Müslümanların gelecek tarihte oynayacakları anahtar bir rol vardır. Ne var ki küresel bir adalet projesi her şeyden soyutlanmış şekilde yürütülemez Müslümanlardan da böyle yapmaları istenemez. Ortak bir program *kelimetün siva* için destek veren tüm iman eden ulusları etrafımızda toplamamız gerekiyor. Diğer inanç topluluklarına kapıları açmak amaçlarımızı başarmamızı kolaylaştıracaktır.
6. Hiçbir milletin, kurtuluşu tekellerine almaya hakkı yoktur. Bu hakkında suskun kalmamız istenen çetrefilli bir meseledir. Günümüz Müslüman topluluğu dışındaki topluluklar için kurtuluşun mümkün olduğunu inkar eden ve Kuran'da bu görüşe muhalif ayetlerin feshedildiğine inanan geleneksel *fıkıh* hükümleri son söz olarak kabul edilemez. Bu tip dışlayıcı görüşler İslami adalet idealleri için diğer inanç topluluklarının harekete geçmesi önündeki gerçek engellerdir.
7. Bazı eskimiş kültürel normlar nedeniyle, bugün kadın Müslüman toplumda marjinalleşmiş durumdadır. Kuran'da saygın bir yere konan kadın giyim şekli her türlü kültürel deli gömleği dışında anlaşılmalıdır. Kadınların sosyal bir role sahip olduğunu reddetmek sadece Kuran'a ve kendi tarihimize ters düşmekle kalmamış aynı zamanda insan potansiyelimizin yarısını uzun bir süredir fiilen etkisiz bırakmıştır. Kuran'ın küresel gündeminin büyüklüğü dikkate alındığında, eğer Kuran bizden diğer inanç topluluklarının işbirliğini

aramayı emrediyorsa, nasıl olur da kendi kadınlarımızın potansiyelini fayda dışı bırakabiliriz?

8. Kuran tefsir manevralarına yer bırakmayan detaylı bir kitaptır, kitâbe mufassala'dır. İlahi vahyin tarihi bağlam içinde okunuşu yani *esbeb-ı nüzul* sadece vahyi tarihe bağlı kılmakla kalmaz, aynı zamanda kendi özel ortamımızda metni yeniden okumayı zorlaştırır. Allah ne istediğini tam olarak bildirmiştir. Allah'ın maksadını açık ve anlaşılır kılmak için tefsircilerin insani desteğine ihtiyacı yoktur. Kuran herkes için bir uyarıdır – *beyan'ül nas* – ve günlük bir rehber olarak onu her gün okumamızı ister. Bu tutum kek başına vahiy tabanlı kitle hareketi oluşturma potansiyeline sahiptir.
9. İslami adalet, eşitlik ve hürriyet idealleri ancak Allah ile insan arasında fiilen başka kimse olmadığında gerçekleşebilir. İslam alimleri Hıristiyan ruhban sınıfı gibi işlev görmeyi bırakmalı ve sinsice İslam devlet yapısı içine giren kilise benzeri yapı ortadan kaldırılmalıdır. Kuran Hz. Muhammed (SAV)'i insan aklını *ahbâr*'ın, din adamlarının zincirlerinden kurtaran bir kurtarıcı olarak tanımlar dolayısıyla Müslümanlar her tür kişiye tapınmaktan sakınmalıdır. Kuran'ın paradigması içinde işleyen yeni Müslüman zihniyeti her tür hatayı yapma potansiyeline sahiptir. Ancak Kuran'ın insan beynini kullanma üzerine koyduğu fevkalade vurgu bize başka seçenek bırakmamaktadır.

Yeni Müslüman zihniyetinin yeni bir başlangıç için hayati olduğunu düşündüğüm bazı temel unsurları bulunmaktadır. Ayrıca başlangıçta itiraf etmeliyim ki geleneksel miras literatüründe hemen kullanıma sunulabilecek fazla materyal yoktur. Dolayısıyla ilahi metnin yeniden okunmasına bir

alternatif bulunmamaktadır. Geçmişte bazı Müslüman düşünürler ve ulema geleneksel düşünce yapısını değiştirmek için planlı gayretler göstermiştir ancak kendi popülerliklerini ve güvenirliklerini kaybetmekle kalmışlardır. Şimdi çalışmaları büyük alimlerin *teferruatı* olarak kütüphane raflarını dolduruyor. Yeniçağ reformcuları Kuran'ın yaratıcı bir bakış açısıyla okunmasına önayak olmak yerine diğer tür bir *teferruat* üretmemek için dikkatli olmak zorundalar. Özetle, oldukça övülen entelektüel yapısına rağmen yeni hareket akademik çevrelerin fil dışı kuleleri dışına çıkmalıdır.

Gerçek manada vahye dayanan entelektüel devrim, Allah'ın kitabının etkililiğine ve sevgili peygamberimizin modeline inanmaları yanı sıra mevcut dünya düzenini tam olarak kavrayan zamanımızın en iyi akıllarından faydalanmayı gerektirir. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde konuyla ilgili yazılarımız dünya çapında çok sayıda insanın dikkatini çekti ve endişelerimizi paylaşan üç-dört yüz kadar düşünür ve yazar davamıza destek verdiler.

Bazı iyi niyetli arkadaşlarımız üniversite benzeri bir kurum kurmanın büyük çıkış yapacak bir girişim olabileceğini önerdiler ancak diğer bir grup arkadaşımız salt bu proje için akademik bir kurum kurmanın tüm enerjimizi idari işler için harcamamızı gerektirebileceğine işaret ettiler. Vahye dayalı modern bir üniversite için son bir karar vermeden önce geçmişte bu tip gayretlerin neden meyve vermediğini araştırmamız gerekiyor.

Yakın zamanda, Taliban'ın gözü karalığı ve cesaretinin B-52 savaş uçaklarını durdurmaya yetmediği Amerika'nın Afganistan'ı bombaladığı günlerde pek çoğumuz için netleşti ki *medrese* ya da ilahiyat okullarımız B-52'den daha etkili bir şey icat etmediği sürece batının saldırılarına maruz kalmaya devam

edeceğiz. Büyük ölçüde batı tarafından şekillendirilen ve Batı'nın üzerimizde teknolojik avantaja sahip olduğu bir dünyada yaşadığımızda, bu duruma iki şekilde cevap verilebilir: birincisi onlarla teknolojik cephede rekabet ederiz ya da en azından savunma amaçlı nükleer imkanlara sahip oluruz, ikincisi askeri cephaneliğin bizi başarısızlığa uğrattığı durumlarda ideolojik silahlarla ortaya çıkarız. İkinci hamle gerçekleştirilmesi zor görünse de peygamberi stratejiye daha yakındır ve etkinliğini geçmişte pek çok sefer kanıtlamıştır. Herkes için bir kurtuluş olarak, İslam evrensel Kuran çerçevesinde sunulursa batı toplumunun üst katmanları tarafından kesinlikle kabul görecektir. Bağdat'ın 1258'de yağmalanması sonrası öyle bir kasvet çökmüştü ki sanki İslam adı verilen fenomen ilk ve son kez olarak sona ermişti. Ancak İslam kısa zamanda gelecek yüzyıllar boyunca İslam bayrağını gönderde tutacak olan aynı düşmana galip geldi. O halde, bugün de olsa, İslam'ın evrensel mesajının ortaya çıkarılması aynı sonucu getirecektir.

Görevin büyüklüğü düşünüldüğünde, vahye dayalı dünya çapında bir üniversite, fikirlerimizin sadece küçük bir örneğini teşkil edebilir. Çok iyi düşünmeli, cesaret ve güvenle hareket etmeliyiz.